

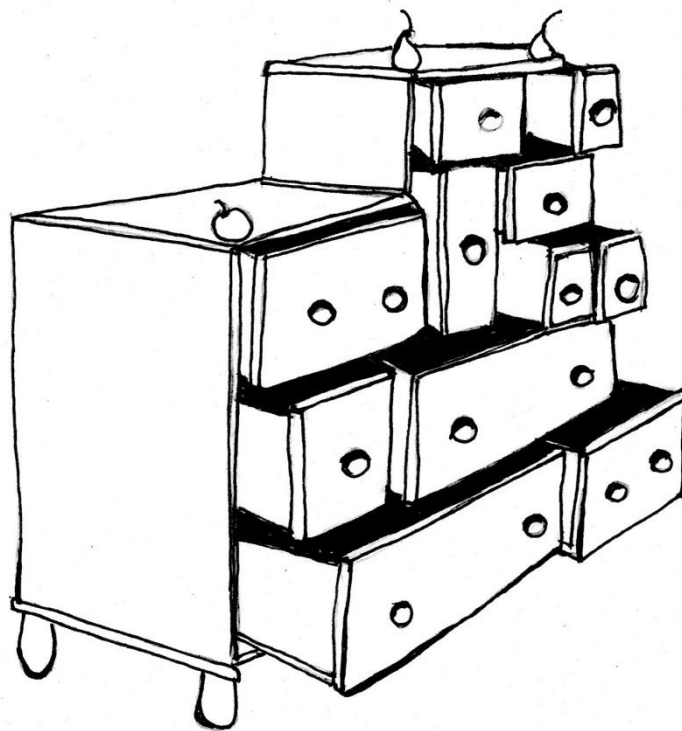
KANSEN IN M-DECREET EN ONDERSTEUNINGSMODEL

voor
ouders
leerlingen met
specifieke onderwijsbehoeften
leraren en scholen

OVERLEGGROEP OKLO

Francine Philips, Luk Van Den Steen, Guy Van Deuren,
Machteld Van Ostaede, Begga Van De Walle

KANSEN IN M-DECREET EN ONDERSTEUNINGSMODEL
VOOR
OULDERS
LEERLINGEN MET SPECIFIEKE ONDERWIJSBEHOEFTE
LERAREN EN SCHOLEN

VOOR LEERLINGEN HALEN WE ALLES UIT DE KAST

OVERLEGGROEP OKLO

Francine Philips, Luk Van Den Steen,
Guy Van Deuren, Machteld Van Ostaede,
Begga Van De Walle

**Deze uitgave is enkel te bestellen
via de 7 verenigingen van de Overleggroep OKLO.
Je vindt hun webadres op pagina 8 en 9.**

Overleggroep OKLO

Ouders van normaal- en hoogbegaafde Kinderen met specifieke Leer- en/of Ontwikkelingsproblemen

Verantwoordelijke uitgever (geen bestellingen):

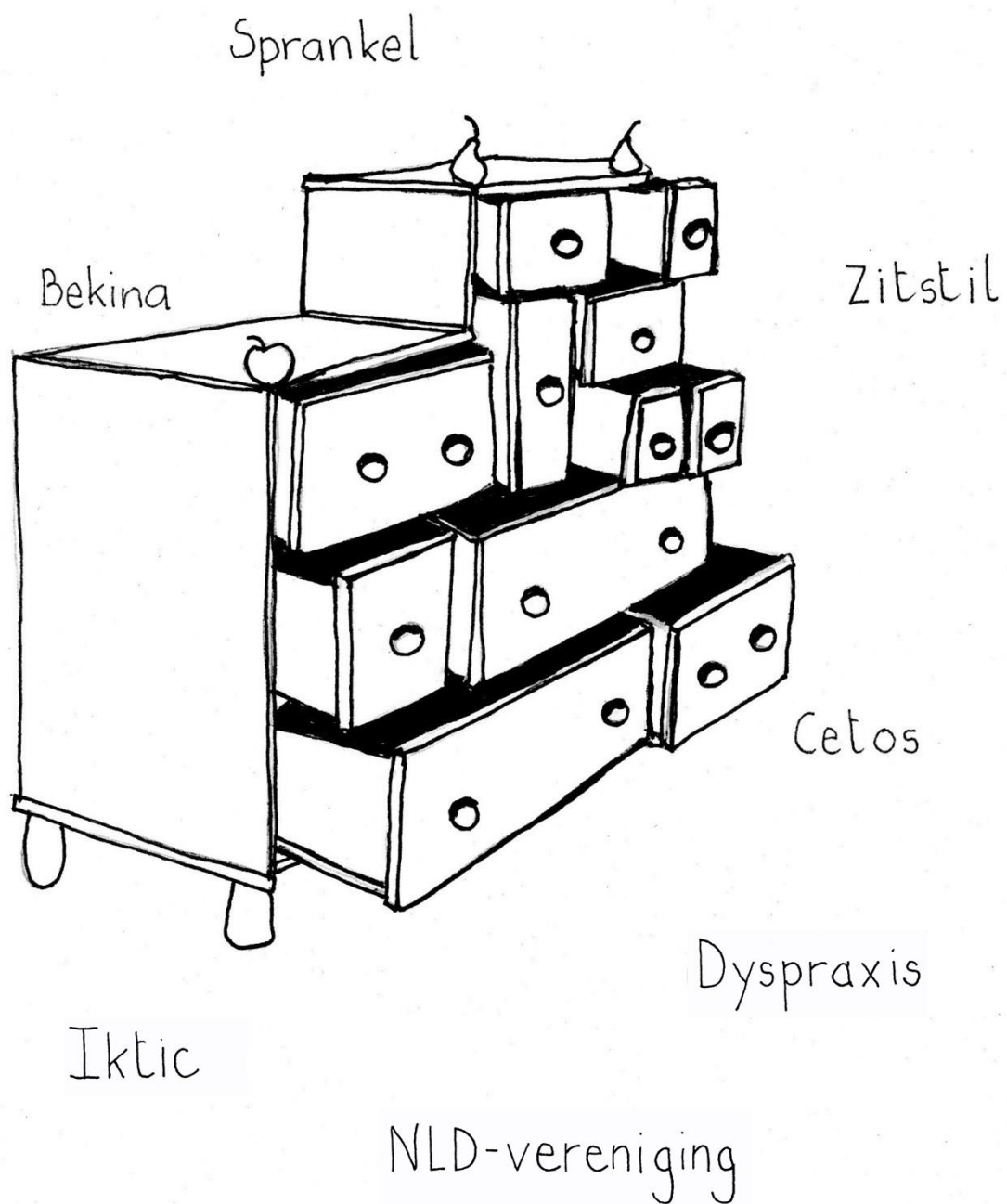
Overleggroep OKLO, p/a Berkenlaan 16A, 9840 De Pinte
overleggroep@belgacom.net

1^e druk: volledig herziene heruitgave van de brochure 'Kansen in het M-decreet' met toevoeging van het 'Ondersteuningsmodel': december 2019

Boekcode: D/2019/10.730/1

Inhoud

Deel A Dit boekje is een project van de Overleggroep OKLO	7
A.1 Wie zijn deze kinderen en jongeren?	10
A.2 De Overleggroep mee aan de tafel.....	11
Deel B Waarom dit M-decreet en Ondersteuningsmodel?.....	13
B.1 Vooraf.....	14
B.2 Begeleiding van leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften in het Gewoon Onderwijs	15
B.3 Herdefiniëring van het Buitengewoon Onderwijs (BuO)	18
B.4 De uitdaging voor ons allen	19
Deel C Kansen in M-decreet en Ondersteuningsmodel voor ouders, leerlingen, leraren en scholen.....	21
C.1 Het Handelingsgericht Werken	23
C.2 Het Zorgcontinuüm.....	31
C.3 Redelijke aanpassingen	37
C.4 Het Gemeenschappelijk Curriculum	46
C.5 Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB).....	51
C.6 Het Buitengewoon Onderwijs in een nieuw jasje.....	55
Deel D Ouders en school werken samen aan de toekomst van een kind	63
D.1 De rol van ouders in het M-decreet.....	64
D.2 Ouders en school in overleg met elkaar	67
Bijlagen	71

Beste lezer,

Met de Overleggroep OKLO hebben we gedurende de voorbije jaren de groei van het M-decreet van dichtbij meegemaakt. Vanaf **1 september 2015** is het M-decreet volledig van kracht.

Sinds de goedkeuring in het Vlaams Parlement kregen we heel wat vragen van ouders over de gevolgen van het M-decreet voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften.

Daarom bespreken we in dit boekje volgende thema's:

- de betekenis van het M-decreet voor **ouders**;
- de belangrijkste **veranderingen** in het onderwijs als gevolg van het M-decreet;
- de **positieve kansen** voor ouders, leerlingen, leraren en scholen in het M-decreet.

In het Vlaamse onderwijsveld was niet iedereen van bij de start even enthousiast over de inhoud van het M-decreet. Soms waren de standpunten en de verspreide informatie ronduit negatief en vooral heel éénzijdig. Dit was zeker geen heldere situatie voor de ouders die soms voor belangrijke keuzes stonden voor hun kinderen.

We hebben als Overleggroep van ouders altijd aan de kant van de ouders en de leerlingen gestaan. Daarom vonden we het nodig om op een kritische manier de positieve kansen van het M-decreet te belichten en vooral om ouders te informeren over hun rechten. Vandaar dit boekje.

We zijn nu vier jaar verder. Er is heel wat gebeurd. Vele scholen en leerkrachten hebben samen met CLB en ouders een positief project voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften verder ontwikkeld. Een belangrijke stap naar meer inclusie in ons onderwijs.

In de periode **2017-2018** is ook de samenwerking tussen het Gewoon en het Buitengewoon Onderwijs in een nieuw jasje gestoken en geëvolueerd. We spreken nu over het **Ondersteuningsmodel** voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften. Deze nieuwe regelgeving is dan ook de belangrijkste reden voor deze nieuwe, gedeeltelijk herschreven uitgave. We ondervinden immers dat er ook bij het uitwerken en het realiseren van dit Ondersteuningsmodel heel veel regionale verschillen zijn in de organisatie van de Ondersteuningsnetwerken en in de inzet van de betrokkenen.

Het is essentieel dat ouders over voldoende, op hun maat gesneden, informatie beschikken om hun rol goed te kunnen opnemen. Deze brochure wil aan die behoefte tegemoet komen. Het is een instrument dat ouders kan helpen in hun zoektocht om samen met leraren de gepaste maatregelen te vinden die hun kinderen en jongeren nodig hebben om hun talenten ten volle tot ontwikkeling te laten komen.

Sinds het aantreden van de nieuwe Vlaamse regering heeft de Minister van Onderwijs zijn beleidsnota bekend gemaakt. Tot en met het schooljaar 2020-2021 blijft de huidige wetgeving zeker van kracht. Daarna wil hij het M-decreet afschaffen en vervangen door een Begeleidingsdecreet. Wat dit concreet zal betekenen voor het inclusief onderwijs, het ondersteuningsmodel, de werking van het Gewoon en Buitengewoon Onderwijs, de redelijke aanpassingen in het onderwijs en de noodzakelijke samenwerking tussen

ouders en leraren... dat weten we niet. Deze koerswijziging zal zeker niet de nodige en beloofde rust in het onderwijs brengen. Hopelijk keren we niet jaren terug in de tijd.

Heb je nog vragen? Of wil je er met andere ouders over praten? Neem dan zeker contact op met een van onze verenigingen. Op hun websites zal je hun werking en aanbod terugvinden.

Doorheen het hele boekje stellen we ook het M-decreet voor als een ladekast met schuiven waaruit men net dat hulpmiddel of die maatregel kan halen die deze leerling op dit ogenblik nodig heeft. Voor leerlingen halen we immers alles uit de kast.

Dank voor je belangstelling.

De auteurs

December 2019

Deel A

Dit boekje is een project van de Overleggroep OKLO

Overleggroep OKLO

Ouders van normaal- en hoogbegaafde Kinderen met specifieke Leer- en/of Ontwikkelingsproblemen

BEKINA vzw

Begaafde kinderen en adolescenten,
werkgroep voor ouders en opvoeders

Website: www.bekina.org

Centrum ZITSTIL vzw

Omgaan met ADHD

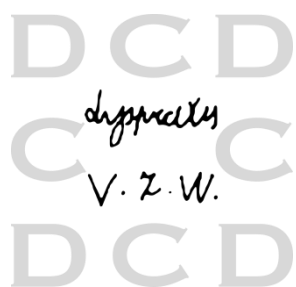
Website: www.zitstil.be

CETOS vzw

Centrum Taalontwikkelingsstoornissen

Website: www.cetos.be

DYSPRAXIS vzw

Oudervereniging van kinderen met
Coördinatie-Ontwikkelingsstoornis (DCD)

Website: www.dyspraxis.be

NLD-vereniging vzw

Vlaamse Vereniging voor niet-verbale
leerstoornis

Website: www.nld-vereniging.be

SPRANKEL vzw

Vereniging van ouders van normaalbegaafde
kinderen met leerproblemen

Website: www.sprankel.be

Iktic

Tourettevereniging België vzw

Website: www.iktic.be

A.1 Wie zijn deze kinderen en jongeren?

Zoals in de benaming van de Overleggroep OKLO duidelijk is, gaat het hier over normaal- en hoogbegaafde kinderen met specifieke leer- en/of ontwikkelingsproblemen.

In een gezamenlijke visietekst (2003) van onze Overleggroep omschreven we hen als volgt:

*De kinderen/jongeren met specifieke leer- en/of ontwikkelingsproblemen, waarover wij het willen hebben, zijn in deze veeleisende samenleving **kwetsbaarder** dan zich normaal en evenwichtig ontwikkelende kinderen. Het gaat in principe om **normaal- tot hoogbegaafde** kinderen die om de één of andere reden toch niet aan de verwachtingen opgelegd door het leerstofjaarklassensysteem, het leerplan en de eindtermen kunnen voldoen.*

Over welke kinderen en jongeren gaat het dan?

- *Ze hebben een grote ontwikkelingsvoorsprong, zijn bijzonder getalenteerd of hebben uitgesproken interesses waardoor evenwichtig opgroeien niet vanzelfsprekend is (hoogbegaafd).*
- *Ze zijn motorisch een stuk langzamer en minder accuraat en hebben moeite met het coördineren van motorische bewegingen en met het organiseren van hun handelen (dyspraxie of DCD, NLD).*
- *Ze hebben opvallend veel moeite met het aanleren van de lees-, spellings- en/of rekentechniek (dyslexie, dysorthografie, dyscalculie, NLD).*
- *Ze oriënteren zich moeilijk in een, naar hun aanvoelen, moeilijke wereld, hebben moeite met het begrijpen van lichaamstaal en sociale situaties en benaderen de wereld overwegend via taal (NLD = niet-verbale leerstoornis).*
- *Ze vallen op door tics, motorisch of verbaal van aard, en door dwanghandelingen waardoor ze soms storend en wat bizar overkomen (Gilles de la Tourette).*
- *Ze hebben moeite met concentratie, zijn vlug afgeleid, impulsief en/of overbeweeglijk (AD(H)D = Attention Deficit (Hyperactivity) Disorder).*
- *Ze hebben opvallend moeite met het ontwikkelen van spraak en taal en hebben problemen met het begrijpen van taal. Ze vallen op door versprekingen, woordvindingsproblemen, een trage opbouw van woordenschat en zinsbouw, moeilijk op verzoek praten en chaotisch vertellen (ontwikkelingsdysfasie, STOS = spraak- en taalontwikkelingsstoornis).*

Bij veel van deze kinderen/jongeren valt het op dat zij wat trager zijn of juist te flitsend, minder snel automatiseren verwerven, minder efficiënt zijn, weinig georganiseerd, impulsief, slordig, sociaal minder soepel, communicatief minder vaardig, gemakkelijk slachtoffer van pesten, minder weerbaar...

Opgroeien in onze veeleisende samenleving houdt voor hen een groter risico in dan voor andere kinderen. (Einde citaat, licht aangepast aan de actualiteit van 2019.)

De kinderen en jongeren voor wie wij opkomen tonen niet direct een zichtbare beperking. Ze zien er vooral heel normaal uit en dat speelt in hun nadeel. Op dit ogenblik zijn ze voor het grootste deel aanwezig in het Gewoon Basisonderwijs en stromen ze door naar het Secundair Onderwijs. Indien hun mogelijkheden het toelaten en ze er de motivatie

voor hebben, studeren ze verder in Hoger en Universitair Onderwijs. Slechts een fractie ervan heeft nood aan Buitengewoon Onderwijs.

A.2 De Overleggroep mee aan de tafel

Eind 2001 ontstond deze 'Overleggroep OKLO'. Zeven ouder- en belangengroepen wilden samenwerken en hun expertise en ervaringen met elkaar delen. Ze wilden ook als uit één mond spreken in hun reacties op beleidsvoorstellen van de onderwijsministers.

Geleidelijk aan werden we voor het Kabinet Onderwijs een belangrijke gesprekspartner rond zorg in het onderwijs. Al heel snel werden we betrokken bij het overleg en konden we onze adviezen geven rond 'Maatwerk in Samenspraak' en 'Leerzorg in het Onderwijs'.

Als 'Overleggroep OKLO' namen wij ook deel aan 'het overleg op het kabinet samen met diverse andere ouder- en belangenorganisaties' in het kader van het tot stand komen van het M-decreet en van het Ondersteuningsmodel dat volgde in 2017.

We zijn altijd een loyale en gewaardeerde gesprekspartner geweest. We hebben ook steeds op een constructieve manier mee gewerkt aan het overleg en aan het tot stand komen van een regelgeving over zorg in het onderwijs.

Onze grootste bekommernis was natuurlijk dat we de belangen van 'onze' kinderen konden behartigen. Toch is ons uitgangspunt altijd geweest:

'Goed onderwijs in elke school en in elke klas voor elk kind'

We verwachtten dan ook dat deze normaal- en hoogbegaafde kinderen met leer- en ontwikkelingsproblemen meer kansen zouden krijgen om zich ten volle te realiseren zowel in het Gewoon als in het Buitengewoon Onderwijs.

Tijdens de voorbije jaren konden we vaststellen dat vele leraren en scholen heel wat inspanningen hebben geleverd om kinderen met leer- en ontwikkelingsproblemen te ondersteunen. We danken hiervoor elke leraar en elke school.

Jammer genoeg was er op school en tussen de leraren soms te weinig samenhang. Iedereen deed zijn best, maar er werd dikwijls naast elkaar gewerkt. En dat was niet altijd even bevorderlijk voor de ontwikkeling van de leerlingen.

Van de ene klas naar een andere leraar was de aanpak soms heel verschillend. Wat in de ene klas mocht, kon in de volgende klas soms niet. Wat bij de ene leraar een evidentie was, moest bij een andere leraar opnieuw bedongen worden. Kortom, het onderwijs had nood aan een samenhangend kader, een zorgkader, een zorgbeleid.

Voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften is **een samenhangende zorgaanpak** uitermate belangrijk. **Continuïteit** in de zorgaanpak is noodzakelijk.

Een goede begeleiding van leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften moet altijd gebaseerd zijn op **een transparant overleg en samenwerking**. Elke belangrijke beslissing moet tot stand komen in samenspraak met alle betrokkenen: de leraar, het schoolteam, de zorgcoördinator, de leerlingenbegeleider, het zorgteam, het CLB, externe begeleiders en uiteraard de ouders en de leerling zelf.

Leraren als professionele begeleiders en ouders als ervaringsdeskundigen zijn bondgenoten als het gaat om het realiseren van het onderwijs- en leerproces van leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften.

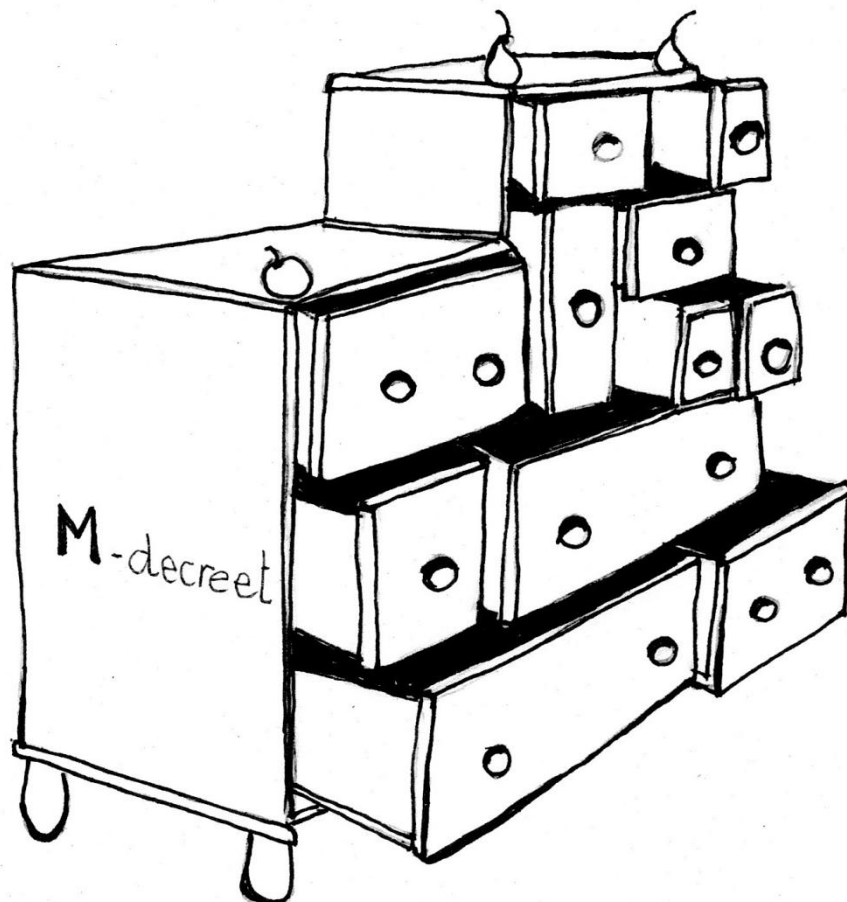
Het M-decreet is een eerste aanzet voor een **zorgkader** in het Gewoon en in het Buitengewoon Onderwijs. We hopen dat tijdens de komende jaren de leraren en scholen zich verder zullen bijscholen en zich inzetten voor de begeleiding van deze leerlingen.

In deze publicatie willen we **het perspectief van de ouders** centraal stellen. Daarom verwijzen we uitdrukkelijk naar **kansen in het M-decreet en Ondersteuningsmodel** voor ouders, leerlingen en scholen.

We willen ook via deze publicatie alle anonieme ouders en leraren danken, die pioniers waren in het ondersteunen van hun eigen kinderen en van hun leerlingen. Zij zijn nog steeds een inspiratiebron voor onze verenigingen en voor hun collega's.

We zijn fier op alle moedige, volhardende ouders en leerlingen die, gesteund door hun leraren, in hun schoolloopbaan geslaagd zijn.

Met deze gezamenlijke publicatie willen we ouders helpen bij het ondersteunen van hun kinderen met Specifieke Onderwijsbehoeften in het onderwijs.

Deel B

Waarom dit M-decreet en Ondersteuningsmodel?

B.1 Vooraf

Op **12 maart 2014** wordt het M-decreet aangenomen door de plenaire vergadering van het Vlaamse Parlement. Het M-decreet staat voor '**Maatregelen voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften**'.

Het decreet is bedoeld om leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften beter te kunnen begeleiden in het Gewoon en in het Buitengewoon Onderwijs.

Waarom dit M-decreet?

In **1997** wordt door de Vlaamse Overheid in het **Decreet Basisonderwijs** de eerste keer het begrip 'zorg' opgenomen. Letterlijk: "De basisschool werkt via haar zorg- en gelijke onderwijskansenbeleid aan de optimale leer- en ontwikkelingskansen van al haar leerlingen". Dit heeft o.a. als gevolg dat vanaf 2003 elke basisschool een **zorgcoördinator** met een aantal zorguren kan aanstellen (ook wel zorgjuf, zorgbegeleider, taakleraar genoemd). De zorgcoördinator kan samen met het schoolteam werken aan een beter en meer gecoördineerd zorgbeleid in de lokale school.

De taak van de zorgcoördinator wordt op drie niveaus omschreven:

- kinderen met problemen op school individueel begeleiden;
- de leraar ondersteunen bij zijn werk in de klas;
- zorginitiatieven op het niveau van de school begeleiden.

Sindsdien ontwikkelen vele scholen een leerlingvolgsysteem waarbij de leerlingen op basis van observaties en toetsen beter gevolgd worden en eventuele problemen sneller gedetecteerd. Ook ontstaat op school het **MDO** (Multidisciplinair Overleg) waarin de leerlingen met problemen regelmatig besproken worden om een gerichte aanpak te kunnen uitvoeren. De zorgcoördinator samen met de klasleraar worden en zijn nog steeds de belangrijkste aanspreekpersonen voor elke ouder.

In het **Secundair Onderwijs** ontstaat in dezelfde periode de functie van **leerlingenbegeleider**. Deze persoon staat in voor de zorg voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften. De overheid heeft hiervoor geen specifieke regelgeving uitgewerkt. Daardoor kan de taak van de leerlingenbegeleider van school tot school verschillen. Aanspreekpunten voor zorg in het SO zijn vaak: de leerlingenbegeleider, de klastitularis en de graadcoördinator.

Naast deze zorguren beschikken heel wat scholen in Vlaanderen en in Brussel over GOK-uren (Gelijke Onderwijskansen) die bedoeld zijn om aangepaste begeleiding te geven aan leerlingen van allochtone afkomst en aan leerlingen uit kansarme gezinnen (Sociaal Economische Status of SES-kenmerken).

Door het beter opsporen en opvolgen van al deze leerlingen krijgen leraren en scholen een beter besef van hun problemen. De overheid verwachtte dat dit zou leiden tot minder zittenblijven en minder doorsturen van leerlingen naar het Buitengewoon Onderwijs. Maar dit gebeurde voorlopig niet. Ondanks een betere detectie en opvolging in het Gewoon Onderwijs bleef het aantal leerlingen in het Buitengewoon Onderwijs stijgen.

Zowel ouders als leraren bleven dus op hun honger zitten. Omdat er tot dan toe geen concreet werkkader was om deze kinderen en jongeren te begeleiden, ging veel goede wil verloren.

De voorbije jaren werd veel overleg gepleegd en gezocht naar meer mogelijkheden voor **inclusief onderwijs**. De Vlaamse Overheid deed verschillende voorstellen o.a. 'Maatwerk in Samenspraak' en 'Het Leerzorgkader'. Jammer genoeg werden deze toen niet gerealiseerd.

De definitieve doorbraak kwam er door de proclamatie op 13 december 2006 van het 'VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap'. In 2009 werd dit VN-verdrag geratificeerd door al onze regeringen. Hierdoor verplichtten ze zichzelf tot het realiseren van een inclusieve maatschappij. Langer wachten was ook voor onderwijs geen optie meer.

Het M-decreet zorgde in 2015 uiteindelijk voor een 'haalbaar' compromis en wil twee belangrijke doelstellingen realiseren:

- de begeleiding van leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften in Basis- en Secundair Onderwijs sterker maken;
- het Buitengewoon Onderwijs herdefiniëren.

Hierna volgde nog de uitwerking van het Ondersteuningsmodel in 2018 waardoor ook GON en ION hervormd werden.

B.2 Begeleiding van leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften in het Gewoon Onderwijs

In december 2006 vaardigden de Verenigde Naties 'het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap' uit. Onze Federale regering en onze Gemeenschaps- en Gewestregeringen ratificeerden dit verdrag op 2 juli 2009 zodat het vanaf die datum ook in Vlaanderen van toepassing is. Het verdrag sluit aan bij ons huidig maatschappijbeeld, waarbij men volop rekening wil houden met personen met een 'beperking'. Een beperking wordt er niet enkel omschreven als 'een tekort'. De beperking wordt gezien als een participatie- en een afstemmingsprobleem. Namelijk dat een persoon met een beperking gehinderd wordt om deel te nemen aan de activiteiten in de samenleving omdat de samenleving zich niet heeft afgestemd op de behoeften van deze persoon.

Een klassiek en gemakkelijk te begrijpen voorbeeld is een leerling in een rolstoel die de trappen op school niet op kan. De school kan aanpassingen voorzien om voor deze leerling de toegang tot de lokalen mogelijk te maken.

Het M-Decreet volgt het basisprincipe dat de leerling zich niet moet aanpassen aan de school, maar dat de school zich aanpast aan de ontwikkeling en de mogelijkheden van de leerling.

Maar veel algemener gaat het dus over personen met langdurige fysieke, verstandelijke, psychische of zintuiglijke beperkingen die drempels ontmoeten als ze volledig en op voet

van gelijkheid met andere personen willen deelnemen aan het onderwijs. Het is dus wel degelijk een afstemmingsprobleem.

Het VN-verdrag pleit voor **inclusief onderwijs** voor alle kinderen en jongeren en voor **redelijke aanpassingen** naargelang de behoefte van het kind of de jongere.

Daarom wordt dit M-decreet ook zo genoemd: 'Maatregelen voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften'. Dit decreet wil een stap zetten naar meer inclusief onderwijs. Men kan hier spreken over **een recht** van leerlingen met een beperking op **redelijke aanpassingen** in elke school. Als een leerling door het gebruik van een laptop in de klas toch kan slagen in een bepaald vak, dan is het duidelijk dat hij/zij daar recht op heeft. Als een kind nood heeft aan een rustig hoekje om een taak te kunnen afwerken, dan heeft dat kind daar recht op.

Of anders gezegd, de school moet drempels wegnemen en maatregelen aanreiken zodat deze leerling volledig en volwaardig kan deelnemen aan het onderwijs. Hier kan men spreken over **een plicht** voor elke school en elke leraar om **redelijke aanpassingen** toe te staan aan elke leerling met een beperking. Als een leerling door de aanwezigheid van een doventolk, de lessen vlot kan volgen, dan mag de leraar dit niet weigeren. Als een leerling nood heeft aan een gestructureerde agenda om taken te maken en lessen te leren, dan kan de leraar dit niet weigeren.

De essentiële basisvraag voor elke leraar en voor elke school in het Gewoon Onderwijs wordt dan: **"Wat heeft deze leerling nodig om volledig en volwaardig te kunnen deelnemen aan het onderwijs op deze school?"** of **"Wat heeft deze leerling nodig om de eindtermen van het Gemeenschappelijk Curriculum te bereiken?"**

Vanuit deze basisvraag kunnen de leraar en de school voor deze leerling onderwijs op maat voorstellen en concrete redelijke aanpassingen aanbieden.

Om dit in het Gewoon Onderwijs te kunnen realiseren biedt het M-decreet twee instrumenten aan: het Handelingsgericht Werken en het Zorgcontinuüm.

Bij het **Handelingsgericht Werken** op school vertrekt men vanuit de vraag "Wat heeft deze leerling nodig?". Zo komt men op het spoor van de Specifieke Onderwijsbehoeften van deze leerling en kan men een gerichte aanpak blijvend afstemmen op de noden van deze leerling. Dit gebeurt in nauwe samenwerking tussen directie, lerarenteam, CLB, externe begeleiders en ouders.

(Hierover meer in het hoofdstuk C.1 Het Handelingsgericht Werken)

In het **Zorgcontinuüm** worden alle maatregelen opgenomen die de school aanbiedt voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften: gaande van brede basiszorg over verhoogde zorg naar uitbreiding van zorg. Vanaf de invoering van het M-decreet zal elke school in Vlaanderen gaandeweg dit Zorgcontinuüm realiseren. Dit wordt dus een werkkader voor de school, de leerkrachten, de zorgbegeleiders en de ouders in de school. (Hierover meer in het hoofdstuk C.2 Het Zorgcontinuüm)

Het M-decreet beschrijft het Zorgcontinuüm als een opeenvolging van fasen, die gedefinieerd maar niet genummerd worden. We zien dat onderwijskoepels en andere onderwijsorganisaties dit Zorgcontinuüm in een schema soms wel nummeren.

Brede basiszorg

waarbij de school vanuit een **visie op zorg** de ontwikkeling van **alle** leerlingen stimuleert en problemen tracht te voorkomen door een krachtige leeromgeving te

bieden, de leerlingen systematisch op te volgen en actief te werken aan het verminderen van risicofactoren en aan het versterken van beschermende maatregelen.

Verhoogde zorg

waarbij de school **extra zorg** voorziet in de vorm van remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen, afgestemd op de Specifieke onderwijsbehoeften van de leerling.

(Hierover meer in de hoofdstukken C.3 Redelijke aanpassingen en C.4 Het Gemeenschappelijk Curriculum)

Uitbreiding van zorg

waarbij de school de maatregelen uit het niveau van verhoogde zorg onverkort verder zet en het CLB een proces van **Handelingsgerichte Diagnostiek** start. Het CLB zal de behoeften van de leerling en de vragen van leraar en ouders analyseren en onderzoeken. Zo ontstaan gerichte adviezen voor een betere afstemming van maatregelen. Het CLB bepaalt in samenspraak met de school en de ouders welke bijkomende inzet van middelen, hulp of expertise wenselijk is, alsook de omvang en de duur ervan.

De Handelingsgerichte Diagnostiek kan uitmonden in het opstellen van een Gemotiveerd Verslag (Gemeenschappelijk Curriculum) of een Verslag (IAC - Individueel Aangepast Curriculum) waardoor de deur geopend wordt naar specifieke ondersteuning in het kader van het Ondersteuningsmodel. Maar even zo goed kan het leiden tot betere suggesties en duidelijker instructies voor de leerkracht zodat hij didactisch sterker staat om de leerling te helpen op het niveau van verhoogde zorg.

(Hierover meer in het hoofdstuk C.5 Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding en C.6.4 Wat met het ondersteuningsmodel?)

Met de invoering van het M-decreet zal elke school dit drieluik gebruiken voor de begeleiding van leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften. Dit geldt zowel voor het Kleuteronderwijs als voor het Lager en het Secundair Onderwijs en voor alle richtingen en niveaus. Elke aanpak, alle maatregelen, middelen en methodes die de leerkrachten kunnen aanwenden, krijgen nu een duidelijke plaats.

Wij pleiten ervoor dat zowel de leerling als de leraar onmiddellijk kunnen beroep doen op die maatregelen die NU nodig zijn voor het welbevinden en het welslagen van deze leerling.

*Het **zorgcontinuüm** zorgt er voor dat de leraar en de ouders niet moeten wachten op een diagnose of attest om maatregelen voor deze leerling voor te stellen en toe te passen.*

Men kan trouwens al preventief werken om problemen te voorkomen of drempels te vermijden. Indien nodig kan men meteen de gewenste maatregelen adviseren en toepassen.

Het is niet noodzakelijk om alle fasen en maatregelen achtereenvolgens of chronologisch te doorlopen. Het Zorgcontinuüm zorgt er precies voor dat leerkrachten een aanpak op maat kunnen uitwerken en aanbieden voor deze leerling, door tegelijk gebruik te maken van de verschillende mogelijkheden.

Voor ons is het ook noodzakelijk dat de ouders hierbij zo snel mogelijk worden betrokken, zeker als men maatregelen wil aanbieden. Dankzij dit Zorgcontinuüm ontstaat ook een transparant kader voor ouders en voor leerkrachten.

Dit M-decreet bevestigt nu eindelijk de aanpak van de vele leraren en scholen in het Gewoon Onderwijs die al een hele tijd goed zorg hebben gedragen voor deze leerlingen. Leraren en scholen die eerder weigerachtig waren om extra zorg te besteden aan deze leerlingen krijgen nu een concreet kader en een aanbod van mogelijkheden waarmee ze als leraar kunnen handelen.

B.3 Herdefiniëring van het Buitengewoon Onderwijs (BuO)

In 1970 werd in België het Buitengewoon Onderwijs opgericht. Het BuO bestond tot eind augustus 2015 grotendeels ongewijzigd met de bekende **8 types** en **de 4 opleidingsvormen**. Ook het **GON** (Geïntegreerd Onderwijs) maakte daar sinds de jaren '80 deel van uit. Dank zij het GON konden leerlingen vanuit het Buitengewoon Onderwijs in het Gewoon Onderwijs les volgen met GON-begeleiding. Veel kinderen konden in het Gewoon Onderwijs blijven en hoefden, dankzij de GON-begeleiding, niet de stap te zetten naar BuO. Het BuO en het GON leken wel een succesformule.

De keerzijde van het succes: in Vlaanderen hebben we in verhouding tot andere Europese landen de meeste leerlingen in aparte scholen voor Buitengewoon Onderwijs en dit aantal lijkt nog steeds te groeien. Ondertussen zijn ons maatschappijbeeld en de samenleving sterk veranderd en streven we naar meer inclusief onderwijs. Een herdefiniëring van het BuO dringt zich op.

*Evolutie aantal leerlingen in het Buitengewoon Onderwijs:
schooljaar 1993-1994: 36.097
schooljaar 2014-2015: 50.844*

Europese landen de meeste leerlingen in aparte scholen voor Buitengewoon Onderwijs en dit aantal lijkt nog steeds te groeien. Ondertussen zijn ons maatschappijbeeld en de samenleving sterk veranderd en streven we naar meer inclusief onderwijs. Een

(Hierover meer in het hoofdstuk C.6 Het Buitengewoon Onderwijs in een nieuw jasje)

De Wet op het Buitengewoon en Geïntegreerd Onderwijs werd in 1997 opgenomen in het Decreet Basisonderwijs. Zo werd de samenhang tussen beide onderwijsvormen benadrukt. Hieruit blijkt duidelijk dat **het BuO een eigen pedagogisch project** heeft voor kinderen die niet of onvoldoende kunnen opgevangen worden door het Gewoon Onderwijs.

1997 Art. 9. *Het buitengewoon basisonderwijs is het onderwijs dat op grond van een pedagogisch project aangepast onderwijs, opvoeding, verzorging en therapie verstrekt aan leerlingen waarvan de totale persoonlijkheidsontwikkeling tijdelijk of permanent, niet of onvoldoende door het gewoon onderwijs kan verzekerd worden.*

Het M-decreet blijft dit uitgangspunt bevestigen. Maar het voegt er een duidelijke procedure aan toe. Het **Gewoon Onderwijs** zal in de eerste plaats op zoek moeten gaan naar aanpassingen die **redelijk** zijn. De school en de leraar zullen zich vooral focussen op de basisvraag: "Wat heeft die leerling nodig?" en de

nodige aanpassingen voorzien op basis van het Handelingsgericht Werken en het Zorgcontinuüm. Pas in een verdere stap zullen de school en de leraar kunnen aantonen dat bepaalde aanpassingen **'onredelijk'** zijn.

(Hierover meer in het hoofdstuk C.3 Redelijke aanpassingen)

Dit betekent dat een leerling doorverwezen wordt **naar het BuO** op basis van pedagogische en didactische gronden en niet enkel op basis van de beperking van deze leerling. De 'beperking' of 'de stoornis' bij de leerling is niet het enige criterium om een leerling door te verwijzen. De pedagogische inspanningen en aanpassingen die geleverd zijn in het Gewoon Onderwijs zijn medebepalend. De school zal voortaan moeten aantonen dat de reeds aangewende redelijke aanpassingen onvoldoende waren om de

leerling te kunnen blijven meenemen in het Gemeenschappelijk Curriculum. Een leerling met bijvoorbeeld een motorische beperking zal dus wel in het Gewoon Onderwijs blijven, als de school door 'uitbreiding van zorg' voldoende aanpassingen kan realiseren om deze leerling het Gemeenschappelijk Curriculum te laten volgen.

(Hierover meer in het hoofdstuk C.4 Het Gemeenschappelijk Curriculum)

Ook **de typologie van het BuO** was dringend aan een update toe. In het M-decreet wordt een nieuw type ingevoerd nl. het type 'Basisaanbod Buitengewoon Onderwijs' (voorheen vooral type 1- en type 8-scholen met samen ongeveer 2/3 van alle leerlingen in het BuO). Ook wordt er een nieuw type 9 gecreëerd voor leerlingen met een autismespectrumstoornis.

(Hierover meer in het hoofdstuk C.6 Het Buitengewoon Onderwijs in een nieuw jasje)

Het type Basisaanbod Buitengewoon Onderwijs sluit duidelijk aan bij het algemeen uitgangspunt van het M-decreet en wordt in een moeilijk leesbare paragraaf als volgt omschreven:

"Het Basisaanbod Buitengewoon Onderwijs is bedoeld voor leerlingen voor wie de onderwijsbehoeften dermate zijn en voor wie al tijdens het Gewoon Onderwijs aantoonbaar blijkt dat de redelijke aanpassingen disproportioneel ofwel onvoldoende zijn om de leerling binnen het Gemeenschappelijk Curriculum te kunnen meenemen in een school voor Gewoon Onderwijs".

(Hierover meer in de hoofdstukken C.6 Het Buitengewoon Onderwijs, C.3 Redelijke aanpassingen en C.4 Het Gemeenschappelijk Curriculum)

Door handelingsgericht te werken komt men tot keuzes om de noodzakelijke en geschikte ondersteuning te realiseren. Dit kan in Gewoon Onderwijs of in Buitengewoon Onderwijs, dit kan met ondersteuning van binnen de school of met ondersteuning door een school voor Buitengewoon Onderwijs of door het Ondersteuningsnetwerk. Zeer belangrijk is hier dat ouders, school en CLB hierin samenwerken om zo tot een gedragen keuze te komen.

B.4 De uitdaging voor ons allen

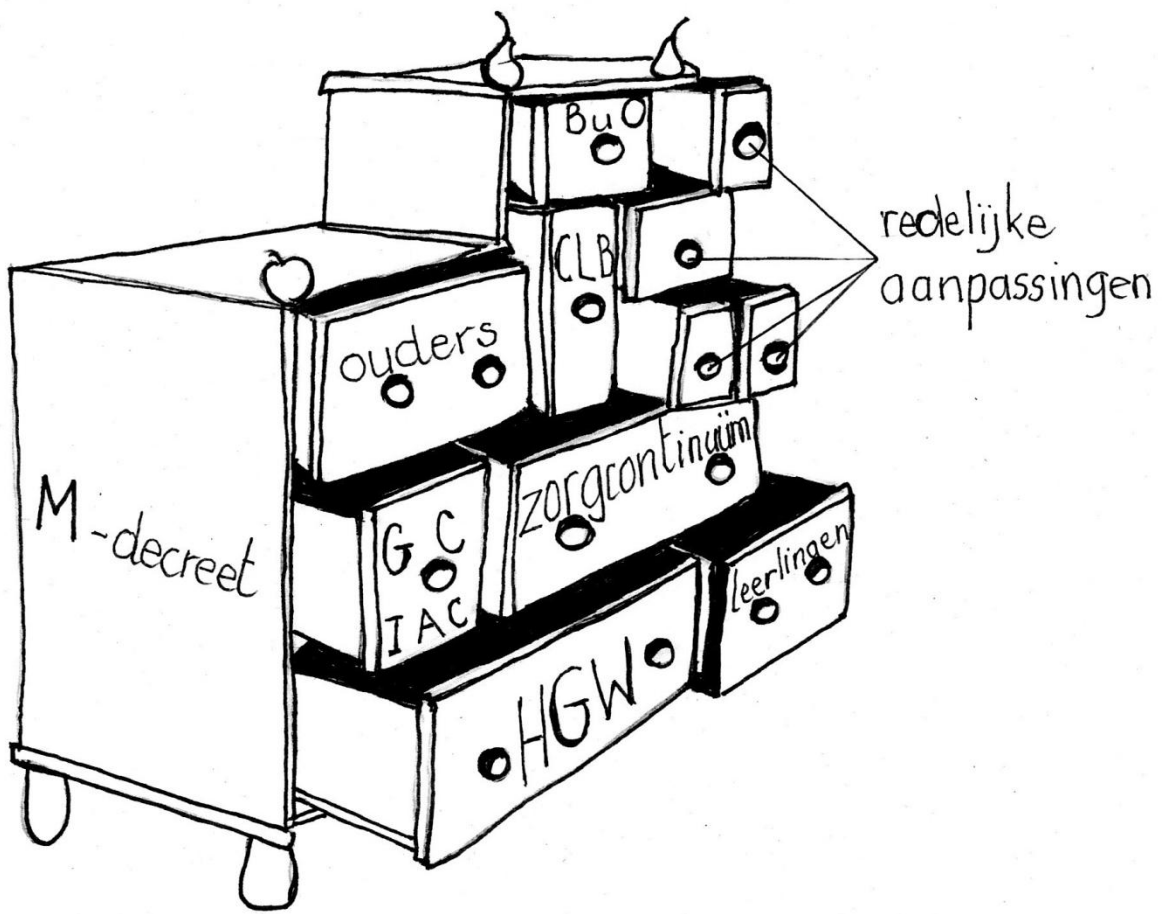
"Gewoon Onderwijs als het kan, Buitengewoon Onderwijs als het moet." was een uitspraak van een vorige Minister van Onderwijs. Hiermee gaf hij duidelijk aan dat in het onderwijs elke school en elke leraar de nodige inspanningen zal leveren om leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften te begeleiden op de meest passende manier.

"In het Gewoon Onderwijs ... de lat hoog, maar de drempels laag." is een uitspraak waar we met onze ouderverenigingen volledig achter staan.

Thuis en op school moeten we proberen met deze leerlingen zo ver mogelijk te komen en mogen we dromen van een getuigschrift of diploma. Maar dan moeten de drempels wel verlaagd worden en moeten er redelijke aanpassingen zijn zodat ook deze leerlingen hun droom kunnen realiseren.

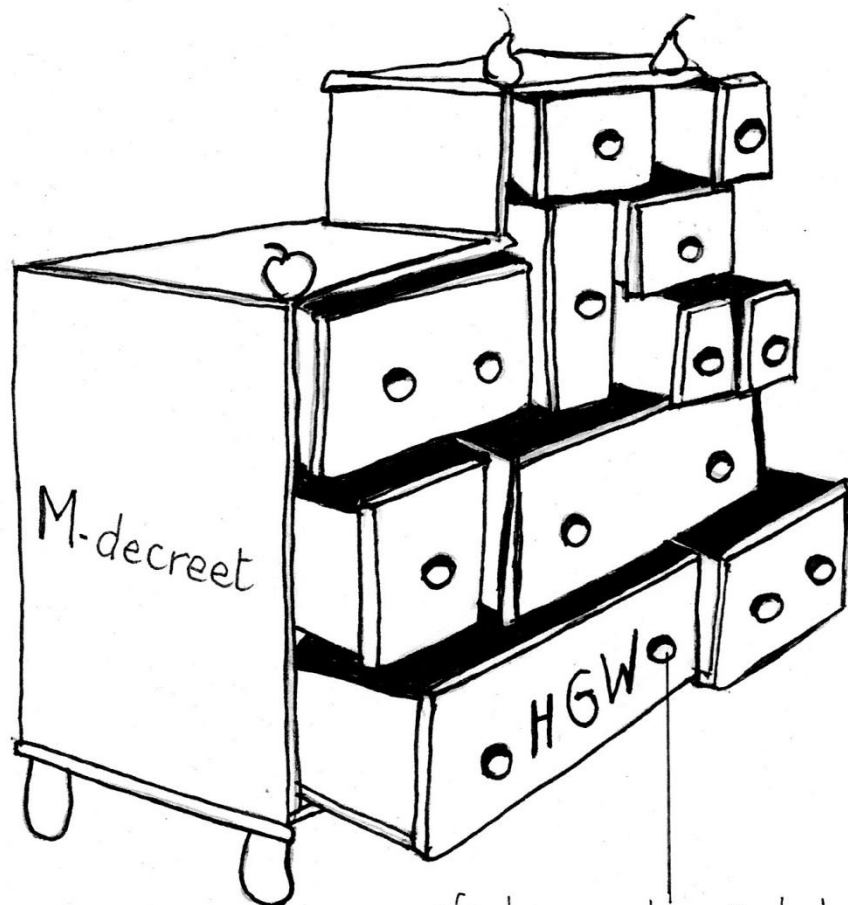
Wij halen alles uit de kast.

Dit is een prachtige uitdaging voor elke leraar, waaraan de ouders met hun eigen ervaring veel kunnen bijdragen.

Deel C

Kansen in M-decreet en Ondersteuningsmodel voor ouders, leerlingen, leraren en scholen

specifieke onderwijsbehoefte
haalbare doelen
systematisch en transparant
transactioneel kader
samenwerken in een netwerk
positieve aspecten benutten
de leerkracht doet ertoe.

C.1 Het Handelingsgericht Werken

It takes hands to build a house, it takes a village to raise a child.

In het M-decreet staat duidelijk dat scholen, schoolteams, leerkrachten volgens de principes van het Handelingsgericht Werken moeten handelen.

'Handelingsgericht Werken' (verder afgekort HGW) is een term die op vele manieren kan geïnterpreteerd worden.

Het HGW is niet enkel een term. Het staat voor een geheel aan inzichten en handelingswijzen voor goed onderwijs. Men kan dus zeggen dat het M-decreet aangeeft vanuit welk denkkader en volgens welke principes scholen en leerkrachten moeten werken.

Maatschappelijke visie en onderwijs

Onderwijs is geen steriel, statisch instituut. Het maakt deel uit van de maatschappij en cultuur waarin we leven. Onderwijs is er niet alleen om kennis van de ene op de andere generatie over te dragen, maar wordt geacht om kinderen en jongeren op te voeden tot burgers van onze maatschappij.

De mensbeelden en maatschappijbeelden van onze huidige samenleving leven door, worden doorgegeven en bevestigd binnen het onderwijssysteem en dit in een voortdurende wisselwerking.

Het HGW volgt de tendensen van de huidige maatschappij en speelt in op wat we vandaag belangrijk vinden in het begeleiden van onze leerlingen.

C.1.1 Situering van HGW

Het HGW is een methodiek die oorspronkelijk in Nederland is ontwikkeld. Sinds 2007 is er ook het boek 'Handelingsgericht werken op school', aangepast aan de Vlaamse onderwijsrealiteit.

Het HGW hangt nauw samen met '**Handelingsgerichte Diagnostiek**' (verder afgekort HGD) maar is niet hetzelfde. HGD is in Vlaanderen belangrijk om los te kunnen komen van een te strakke labeling. Voordien redeneerde men als volgt: "Als we de kinderen beter en sneller opsporen en van een diagnose voorzien, dan kunnen we deze kinderen gerichter helpen in de eigen klas en zal de toestroom naar Buitengewoon Onderwijs afnemen." Maar het tegendeel gebeurde. Leerkrachten en scholen voelden zich door deze strakke etiketjes onzeker. Scholen eisten een attest alvorens maatregelen toe te staan. Leerkrachten hadden niet altijd vertrouwen in hun eigen pedagogisch en didactisch kunnen als ze werden geconfronteerd met allerhande stoornissen. Bijgevolg nam de leerlingenstroom naar Buitengewoon Onderwijs nog toe.

Met het ontwikkelen van de HGD voor Vlaanderen, werden alle Centra voor Leerlingbegeleiding het alvast eens over een gezamenlijke aanpak van hun onderzoeksmethoden. HGD moet leiden tot gerichte en bruikbare adviezen voor alle betrokkenen: voor leerkrachten, ouders, leerlingen, het zorgteam en alle betrokken partijen.

De doelstelling was: scholen en leerkrachten aanmoedigen om niet te wachten op een attest om al pedagogisch en didactisch te handelen. Daarom ook de term **Handelingsgericht Werken**. Een handelen dat kan vertrekken vanuit de concrete onderwijssituatie in de klas en vertrouwend op de verworven pedagogische en didactische bekwaamheid van de leerkracht en dit voor **alle** leerlingen.

Men moet niet wachten op een klinische diagnose om een kind alvast te helpen en de nodige ondersteuning te bieden.

C.1.2 Uitgangspunten van het Handelingsgericht Werken

Zowel HGD als HGW vertrekken vanuit de huidige visie op onderwijs. Het HGW benadrukt samenwerken en vaardig communiceren vertrekkend vanuit de vragen van alle participanten (leraren, begeleiders, ouders en leerlingen).

Het Handelingsgericht Werken is gebaseerd op de volgende 7 uitgangspunten:

1. Onderwijsbehoeften van leerlingen en ondersteuningsbehoeften van leerkrachten en ouders staan centraal

De **onderwijsbehoefte van een leerling** is alles wat een kind nodig heeft om samen met leeftijdsgenoten de vereiste studievoortgang te kunnen maken. Als een kind deze voortgang niet maakt, volstaat het niet om vast te stellen "Dit kind kan niet mee." Zelfs de vraag "Waarom kan dit kind niet mee?", is niet onmiddellijk aan de orde. De vraag die de leerkracht en bij uitbreiding het schoolteam zich moeten stellen is "Wat heeft dit kind nodig? Wat kunnen wij dit kind bieden zodat het toch de nodige studievoortgang maakt?"

De **ondersteuningsbehoefte van de leerkracht** is alles wat deze leerkracht nodig heeft om met de kinderen de nodige leerwinst te bekomen. Dat kan gaan over aangepast lesmateriaal, bijscholing en coaching of samenwerking met collega's en zorgbegeleiders in het team.

Dit principe vereist al een aantal basisvaardigheden bij de leerkracht:

- Hij is voldoende alert om een kind met Specifieke Onderwijsbehoeften te identificeren en dit zo concreet mogelijk te omschrijven.
- Hij kan inschatten welke ondersteuning ouders nodig hebben.
- Hij werkt in een veilig team, zodat hij de eigen ondersteuningsnood kan aangeven, zonder als 'onbekwaam' te worden geëvalueerd. De leerkracht toont hierbij voldoende assertiviteit.

Het HGW vertrekt van wat concreet in de klas gebeurt. Wanneer een leerkracht ziet dat een kind onvoldoende presteert of zich niet goed voelt in de klas, dan is de eerste vraag die hij of zij zich moet stellen: "Wat heeft dit kind nu nodig om beter te kunnen presteren of zich beter te voelen in de klas?"

De leerkracht moet niet wachten tot er een 'diagnose' gesteld is om al een zinvolle tussenkomst te doen.

Een voorbeeld: We volgen **Jan**

Jan kan niet stilzitten in de klas. Hij zit voortdurend te wiebelen, staat vaak op wanneer dit niet past en mist hierdoor veel van de instructies.

*We vertrekken vanuit de **nood** van Jan: Wat kan de leerkracht doen zodat Jan de instructies toch voldoende meekrijgt? Hoe kan Jan beter stilzitten en opletten? Wat zou daarvoor nodig zijn? Wat doet Jan al goed?*

De **ondersteuningsbehoefte van de ouder** is alles wat de ouder kan helpen om zijn kind te helpen studievoortgang te maken. School en ouders worden daarbij gezien als samenwerkende partners, niet als tegenstanders of als één 'deskundige' partij (meestal de school of het CLB) tegenover één 'hulpbehoevende' partij.

De ouders van Jan hebben al een paar keer gemeld dat Jan niet presteert volgens de verwachtingen. Ook bij het maken van taken en huiswerk loopt hij vaak rond. Jan toont veel weerstand tegen het maken van huiswerk.

Zij willen ook graag weten hoe ze Jan aan zijn huiswerk kunnen krijgen. Ze overleggen samen met de juf wat Jan zou kunnen helpen om zijn weerstand te overwinnen.

2. Systematisch en transparant werken

Het HGW gaat ervan uit dat men in team werkt. De leerkracht bespreekt in zijn team de Specifieke Onderwijsbehoeften van de leerling. Hij werkt met een plan en volgens een systeem. Alle partijen worden hierover geïnformeerd, dus ook de ouders. Het schoolteam (de leerkrachten, de zorgleerkracht, de directie) doet niet zomaar wat. Ze werken naar bepaalde doelen toe, ze handelen stap voor stap, volgens vaste observaties en methodes, met een leerlingvolgsysteem en met gebruik van formulieren, checklists enz.

Leerlingvolgsystemen zijn nu al verplicht in alle scholen. Deze volgsystemen geven informatie over de leerling en over zijn leervorderingen. Over de voortgang en de problemen van de leerling zijn rapporten gemaakt. De Specifieke Onderwijsbehoeften van de leerling worden in kaart gebracht en gerapporteerd.

De school heeft een **uitgewerkte zorgvisie** die door alle partijen gekend is en die opgenomen is in het schoolwerkplan. De zorgvisie geeft richting aan het handelen van de leerkracht op het moment dat een leerling meer zorg nodig heeft.

*Juf Thaïs gaat niet **zomaar** iets proberen. Ze maakt observaties, wint zo nodig advies in. De school heeft in het schoolwerkplan een zorgvisie uitgewerkt waarnaar de juf kan terugrijpen om Jan te helpen.*

Er worden afspraken gemaakt. *Jan zal voortaan altijd vooraan zitten in de klas. Juf Thaïs zal er bij het geven van een instructie op letten dat ze zijn aandacht heeft. Zo nodig zal ze de instructie voor Jan individueel herhalen. Ze brengt Jan, de ouders en haar team op de hoogte van de geplande acties.*

Systematisch werken betekent dat men planmatig te werk gaat. Men kan gebruik maken van observaties, gesprekken, checklists, vragenlijsten en formulieren. Men gaat stap na stap verder in het verzamelen van nuttige informatie om samen te zoeken naar rijke leerkanalen voor de leerling. Door gesprekken met de ouders en met de leerling wordt ook duidelijk wat er wel of niet gedaan wordt en waarom. Bij een goed gebruik van de procedures wordt het systematisch en transparant handelen bevorderd en bevestigd.

3. Haalbare doelen voor iedereen

De leerkracht werkt gericht naar een **welomschreven doel**: dat doel moet duidelijk en concreet zijn. Bijvoorbeeld, ervoor zorgen dat Jan de instructies in de klas mee kan volgen. De leerkracht luistert naar adviezen van collega's, ouders, CLB en toetst af wat haalbaar is.

Het is belangrijk over de haalbaarheid van een doel na te denken alvorens een maatregel toe te passen: een haalbaar doel voor de leerling, een realistisch haalbaar doel voor de leerkracht en eventueel ook voor de ouders.

Een haalbaar doel is ook concreet omschreven. Iets als: "Jan moet zich beter gedragen en leren stilzitten in de klas" is zo vaag en algemeen dat het niet als haalbaar kan gezien worden. Beter is het doel concreet te omschrijven.

Genomen maatregelen om een doel te bereiken zijn ook makkelijker haalbaar als ze op een degelijke en respectvolle manier gecommuniceerd worden.

*Het **doel** van juf Thaïs is dat Jan alle instructies in de klas oppikt. Ze ziet dit doel als **haalbaar**.*

Vooraf heeft ze de ouders geïnformeerd dat ze Jan in de klas vaak nog eens expliciet bij zijn naam zal aanspreken. Ze legt ook aan Jan uit dat ze dit doet om zijn aandacht extra te trekken en niet om hem in verlegenheid te brengen.

4. Werken vanuit een transactioneel kader

Mensen zijn geen eenzame schepen die elkaar toevallig kruisen in de nacht. Een leerkracht, een schoolteam, een leerling, ouders ... al deze mensen rond een kind beïnvloeden elkaar.

Om tegemoet te kunnen komen aan de Specifieke Onderwijsbehoeften van een kind, moet men rekening houden met de interacties rond dat kind: op school, in de klas, op de speelplaats, thuis, in de familie, op straat, in de jeugdgroep, in de sportclub ...

Bij het leerproces in de klas zijn zowel het kind als de leerkracht en de medeleerlingen betrokken. Bij de aanpak van Specifieke Onderwijsbehoeften houdt men best rekening met de **afstemming** tussen leerling, leerkracht en medeleerlingen. Zij maken deel uit van de context en ook in deze context zijn de oplossingen te vinden.

Men hoeft niet alleen na te gaan of de maatregel haalbaar is voor de leerling, maar voor **deze** leerling, in **deze** klas en met **deze** leerkracht. Misschien heeft de leerkracht wel ondersteuning nodig bij het uitvoeren van de maatregel. Of is de maatregel niet haalbaar voor deze leerkracht. Dat wil niet zeggen dat er niet verder moet gezocht worden naar mogelijkheden. Men probeert alles wat van belang is zo veel mogelijk in kaart te brengen.

*Jan is **niet altijd** even onoplettend en druk. Maar toch.*

Bij uitstappen vraagt hij veel toezicht. Juf Thaïs merkt dat ze bang is dat er iets zou kunnen gebeuren met Jan. Daardoor is ze meer kortaf tegen hem en daar reageert Jan niet goed op.

Bij creatieve lessen is Jan altijd enthousiast, behalve als hij naast Dieter zit. Die twee samen is geen goede combinatie.

En op de ochtend dat de ouders van Jan zich versliepen en hij te laat op school was, ging het echt helemaal mis. Jan reageert op andere mensen en die reageren op hem, de juf inbegrepen.

5. Constructief samenwerken: leerkrachten, zorgteam, ouders, kind, CLB en, eventueel, externe deskundigen

De leerkracht kent zijn leerling. Hij weet hoe de leerling leert, kan zijn capaciteiten inschatten en heeft een beeld van het sociaal en emotioneel welbevinden van de leerling.

Als extra zorg nodig is kan de leerkracht belang hebben bij advies en raad van het zorgteam van de school, van het CLB of van externe medewerkers. Dan is het noodzakelijk dat de leerkracht met deze partners samenwerkt. Dat vraagt om een open en eerlijke communicatie.

Constructief samenwerken betekent ook samenwerken met **de ouders**. Leerkrachten zijn onderwijsprofessionals en ouders zijn ervaringsdeskundigen van hun eigen kinderen. Zij kennen hun kind al langer, zien het in heel verschillende situaties en zijn betrokken bij hun kind. Open en eerlijke communicatie van leerkrachten/school naar de ouders bevordert een constructieve samenwerking, maar ook omgekeerd. Ouders communiceren ook eerlijk en open met de leerkrachten.

Ouders hebben het recht om geïnformeerd te worden over de zorgmaatregelen die een school ten aanzien van hun kind/jongere neemt.

Last but not least: **de leerling zelf**.

Vaak worden maatregelen genomen over het hoofd van de leerling heen. 'Het probleem' wordt besproken in team, met de ouders. Nog te weinig wordt de leerling hierbij betrokken. Leerlingen kunnen vaak goed aangeven wat hen zou helpen of waar ze nood aan hebben. Ze zullen ook makkelijker een maatregel aanvaarden en gemotiveerd zijn om eraan mee te werken als ze betrokken worden in wat rond hen gebeurt.

*Juf Thaïs moet niet alles in haar eentje oplossen. **Samenwerking** is heel belangrijk.*

Het team van directie en collega's zoekt mee en maakt afspraken. De ouders en Jan zelf worden zoveel mogelijk betrokken bij de zorg. Ook bij het CLB kunnen de juf, Jan en zijn ouders terecht. Het CLB kan een proces van HGD opstarten op vraag van de juf, de school of/en de ouders. Dit is een diagnostiek gericht op de klas en op de onderwijspraktijk. Een differentiaaldiagnose wordt gesteld door externe deskundigen, maar ook met hen kan en mag de school samenwerken.

Een diagnose kan richting geven aan de maatregelen om Jan te helpen. Noch de school, noch de juf, noch het CLB moeten echter de diagnose afwachten alvorens pedagogisch en didactisch aan de slag te gaan.

6. Positieve aspecten zijn van groot belang

In alle debatten over zorg op school klinkt door dat we willen loskomen van het 'deficit' denken. De voortdurende focus op het 'niet kunnen' willen we kwijt. Mensen met een

beperking, met leer- of ontwikkelingsstoornissen willen niet langer benoemd worden om wat ze niet kunnen. De inclusieve maatschappij biedt plaats aan iedereen en waardeert mensen voor wat ze wel kunnen.

Een positieve houding en ingesteldheid is de basis van HGW. Men heeft aandacht voor de reeds gemaakte vooruitgang en niet alleen voor wat (nog) niet bereikt is. Men focust op wat de leerling al goed kan en wat goed lukt in de klas, thuis, in de jeugdgroep, enz.

Aandacht hebben voor de positieve aspecten is cruciaal. Ze kunnen ingezet worden om het leren en het welbevinden te bevorderen. Wat goed werkt in de klas met deze leerling kan doorgegeven worden aan andere leerkrachten en kan gebruikt worden in andere lessen en taken op school.

Daarom is het zo belangrijk dat deze positieve aspecten opgenomen worden in het leerlingvolgsysteem en in de gesprekken met leerlingen en ouders.

Juf Thaïs heeft al verschillende maatregelen geïnstalleerd om Jan bij de les te houden. Toch blijft het moeilijk gaan en zit Jan duidelijk niet goed in zijn vel op school. Ook de ouders blijven bezorgd over Jan. De leerkracht lichamelijke opvoeding vindt Jan zeer enthousiast, maar heeft vaak moeite om hem niet te laten ontremmen. Samen winnen ze het advies in bij het CLB. In samenspraak met de ouders, de juf, andere leerkrachten en het CLB wordt een proces van Handelingsgerichte Diagnostiek voor Jan opgestart.

Er wordt gebruik gemaakt van wat Jan al wel goed kan.

Jan is immers niet alleen maar een jongen die niet stil kan zitten. Hij kan enorm enthousiast zijn en is altijd goedgezind.

Lezen doet hij niet graag en is moeilijk voor hem, maar rekenen kan hij als de beste en snel bovendien.

De ouders van Jan zijn zeer betrokken en moedigen hem aan. De juf weet dat ze hen altijd kan aanspreken. Omdat juf Thaïs en de ouders Jan op dezelfde manier aanpakken, geeft dat Jan veel stabiliteit en is er meer ruimte om te leren.

7. De leerkracht doet ertoe

In de begeleiding van de leerling levert de leerkracht een cruciale bijdrage aan de positieve ontwikkeling van leerlingen. Met dit uitgangspunt wordt het belang van de rol van de leerkracht duidelijk. Het is de leerkracht die onderwijs op maat kan aanbieden en zoveel kansen tot handelen kan uitwerken. Door extra aandacht, het inzetten van aangepast leermateriaal en betekenisvolle taken kan de leerkracht een positief effect hebben zowel op de leerprestaties als op het sociaal-emotioneel welbevinden van een leerling.

De leerkracht kan de lesinhoud en de lesaanpak afstemmen op de verschillen tussen leerlingen en zo het onderwijs passend maken.

De leerkracht heeft eigen attitudes en talenten, kennis en inzichten en kan hierdoor inspelen op de specifieke behoeften van de leerlingen. Voor de leerkracht is het belangrijk dat hij rekening kan houden met wat positief werkzaam is voor de leerling.

Elke dag kan een leerkracht een significante invloed hebben op de leerlingresultaten, op levenslang leren en op het welbevinden van de leerlingen.

Onderzoek wijst uit dat leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften sterker afhankelijk zijn van goede leraren dan andere leerlingen!

Leerkrachten kunnen een krachtig positief effect op leerlingen hebben: meer dan 30 % van de leerlingresultaten zijn aan hen toe te schrijven.

Nascholing voor leerkrachten is hierbij zeker nodig. Wanneer de leerkracht iets wil uitproberen of vernieuwen in zijn lespraktijk, dan is het nodig om terug te vallen op **evidence based** onderwijs. Dit betekent dat men zich baseert op onderzoek en 'good practices' in het onderwijs, dus op een aanpak die zijn goede effecten al heeft bewezen. Zo weet men al heel lang dat 'pre-teaching' heel goed werkt bij leerlingen met dyslexie en dysfasie.

- Opdrachten die als voorbereiding op de les gegeven worden en door de leerling uitgevoerd worden, hebben een positief effect op het leerproces en op het leerresultaat.
- Een tekst begrijpend lezen al eens vooraf meegeven of samen vooraf bespreken, maakt dat de leerling de les veel gericht kan volgen.
- Ook logopedisten passen dit principe regelmatig toe om een leerling al voor te bereiden op vreemde talen.

Waarom wordt deze aanpak van pre-teaching dan zo weinig door leerkrachten aangewend? Evidence based onderwijs maakt gebruik van beproefde kennis en past die ook toe op school, in de klas en tijdens de les. Wil je hierover nog meer lezen, dan kan je o.a. terecht bij de publicaties van Kees Vernooy, Annemie De Soete, Pol Ghesquière.

Besluit

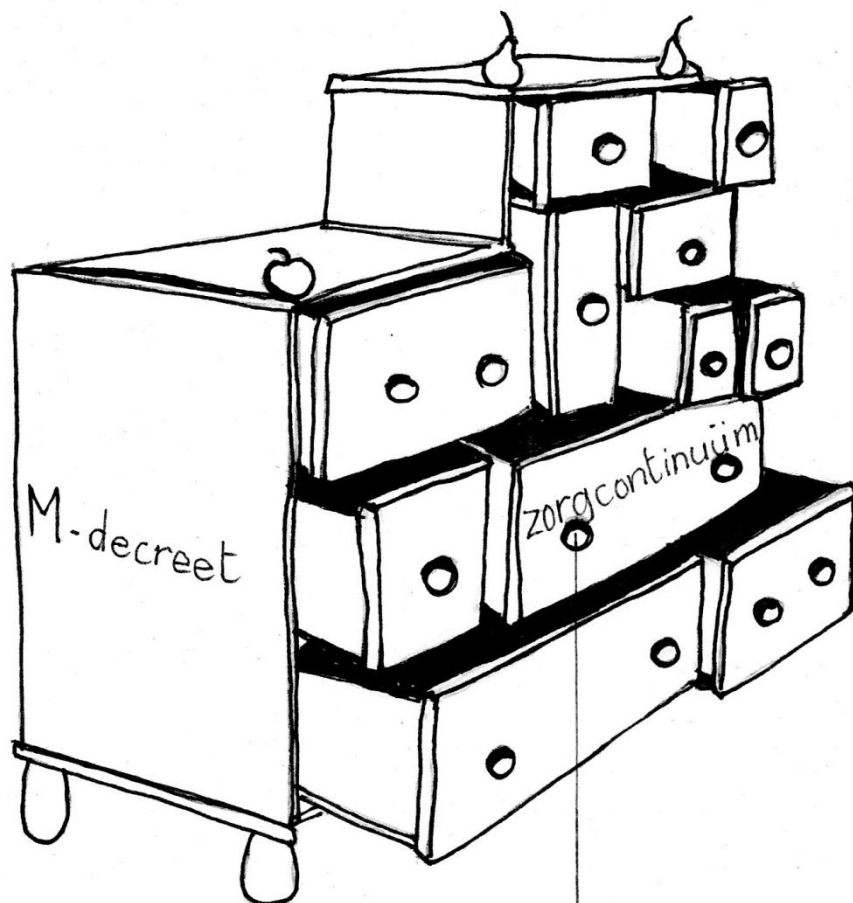
Het HGW gaat niet zozeer om een letterlijk toepassen van voorschriften en procedures. Het HGW gaat uit van een visie, een basishouding.

Het HGW gaat over een zorgzame school waar alle kinderen belangrijk zijn, waar leerkrachten betrokken zijn, waar leerkrachten ertoe doen.

De lat mag hoog liggen bij de leerling, als de begeleiding door de leerkracht ook hoog scoort. Groei en ontwikkeling zijn belangrijker dan allemaal gelijk, op hetzelfde ogenblik hetzelfde leren in de klas.

Goed onderwijs is zoveel meer dan alleen kennis in jonge hoofden gieten. Onderwijs is opvoeding, bewustwording, oefenen met het leven en het samen leven.

Het HGW biedt een waardevol kader om dit 'goede onderwijs' te kunnen realiseren.

brede basiszorg
verhoogde zorg
uitgebreide zorg
individueel aangepaste zorg

C.2 Het Zorgcontinuüm

De opdracht van 'zorg' in het algemeen is voor het eerst in het Decreet Basisonderwijs van 1997 ingeschreven. Deze 'zorgzame' houding en aanpak worden nu door het M-decreet uitgebreid voor alle leerkrachten zowel in Basisonderwijs als in Secundair Onderwijs.

Het M-decreet gaat zelfs verder. De 'zorg' wordt duidelijk uitgewerkt en gespecificeerd in het begrip **Zorgcontinuüm**.

Het Zorgcontinuüm wordt omschreven als de 'opeenvolging van fasen in de organisatie van de onderwijsomgeving'. Het doel is leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften geven wat ze nodig hebben om verder te ontwikkelen.

Met dit Zorgcontinuüm krijgen de scholen en leerkrachten een **kader** aangereikt waar ze hun begeleiding kunnen inpassen.

Bij elk belangrijk moment in de zoektocht naar een goede ondersteuning kijkt men terug naar dit Zorgcontinuüm en hoe de school dit reeds invulde.

In het M-decreet worden de verschillende fasen duidelijk omschreven. Je zou even zo goed over niveaus kunnen spreken. Bij Prodia en bij alle onderwijskoepels vinden we verschillende schema's waarbij het telkens opvalt dat er een neiging is om de fasen van het Zorgcontinuüm te nummeren. In het M-decreet wordt deze nummering niet gesuggereerd.

Ieder schoolteam organiseert vanuit de **eigen visie** op zorg:

- een **brede basiszorg** voor alle leerlingen;
- **verhoogde zorg** met redelijke aanpassingen voor de leerlingen die er behoefte aan hebben;
- **uitbreiding van zorg** op grond van Handelingsgerichte Diagnostiek.

Als, ondanks deze inzet van de school, het Gemeenschappelijk Curriculum bij een leerling niet kan behouden worden, dan kan men overstappen naar een **Individueel Aangepast Curriculum (IAC)** en formuleert men de leerdoelen op maat van de leerling.

C.2.1 Brede basiszorg

Elke school wil een goede school zijn die goed onderwijs verstrekt. Alle leerlingen hebben recht op kwaliteitsvol, uitdagend en motiverend onderwijs. Alle leerlingen hebben recht op een goede basiszorg met aandacht voor hun mogelijkheden, talenten en Specifieke Onderwijsbehoeften.

De school heeft een goed doordachte, heldere en breed gedragen zorgvisie en voert hierover een transparant beleid. Het uitgangspunt is dat alle leerlingen recht hebben op goed onderwijs en een veilige, zorgzame en krachtige leeromgeving. Het zorg- en gelijkheidsbeleid van de school wordt opgesteld en gedragen door het hele schoolteam.

Een goede school zorgt ervoor:

- dat **leerkrachten** vorming krijgen zodat ze hun taak professioneel in team kunnen invullen;
- dat **leerlingen** opgevolgd worden via een kind- of leerlingvolgsysteem. Hierdoor kunnen tijdig gepaste maatregelen genomen worden.
- dat **ouders** zich welkom voelen op school. Ze houdt hen regelmatig op de hoogte van de evolutie van hun kind of jongere. Ze overlegt ook met de ouders over hoe men best kan inspelen op de noden.

Zo staat het in het decreet:

brede basiszorg: fase in het zorgcontinuüm waarbij de school vanuit een visie op zorg de ontwikkeling van alle leerlingen stimuleert en problemen tracht te voorkomen door een krachtige leeromgeving te bieden, de leerlingen systematisch op te volgen en actief te werken aan het verminderen van risicofactoren en aan het versterken van beschermende factoren.

Als kinderen iets extra nodig hebben, wordt dit al in deze fase voorzien. We denken hier ondermeer aan **stimuleren** en **differentiëren** in de klas en het uitbouwen van een krachtige leeromgeving. Zo kunnen scholen reeds in hun basiszorg sterk van elkaar verschillen.

Basiszorg heeft duidelijk ook de doelstelling om preventief te werken. Via een tijdige, systematische en doelgerichte aanpak van bij de start wil men later ernstiger problemen voorkomen.

Brede basiszorg in de klas kan door:

- voldoende aandacht voor de **totale ontwikkeling** van de leerling;
- een **veilig pedagogisch klimaat** met aandacht voor een positief zelfbeeld, verbondenheid, welbevinden en betrokkenheid van de leerlingen;
- concrete aandacht voor **de diversiteit** van leerlingen in de klas;
- de **sterke kanten** en **competenties** van leerlingen benoemen en benutten;
- nadenken over de **doelen** die de leerlingen moeten bereiken en over de mogelijke **drempels** die het bereiken van deze doelen bemoeilijken.

C.2.2 Verhoogde zorg

Men kan spreken van verhoogde zorg als leerlingen **meer ondersteuning** nodig hebben. Dan worden de zorgcoördinator, de graadcoördinator of de leerlingenbegeleider erbij betrokken om na te denken over de verdere aanpak. De school, en met name het zorgteam van de school, zet extra maatregelen en middelen in om de ontwikkeling van de leerling te bevorderen.

Zo staat het in het decreet:

verhoogde zorg: fase in het Zorgcontinuüm waarbij de school extra zorg voorziet onder de vorm van remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen, afgestemd op de specifieke onderwijsbehoeften van bepaalde leerlingen, en voorafgaand aan de fase van uitbreiding van zorg.

Hier zijn remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen op hun plaats (REDICODIS). De bedoeling hiervan is dat de leerling het Gemeenschappelijk Curriculum kan blijven volgen en kan blijven aansluiten bij de klasgroep.

Door observaties, gesprekken met de leerling en met de ouders, door het uitwerken van een leerlingvolgsysteem en overleg met collega's kan blijken dat een leerling sneller, minder snel of anders ontwikkelt dan verwacht. Zowel de leerkracht, de ouders als de leerling kunnen hun ongerustheid en vragen aan het zorgteam melden. Een transparante zorgstructuur en een laagdrempelig beleid naar ouders en leerlingen toe zullen deze stap gemakkelijker maken.

De leden van het zorgteam zoeken op basis daarvan samen naar een gerichte aanpak of concrete maatregelen en interventies voor de leerling en bepalen verdere stappen. De klasleerkracht heeft een cruciale rol bij het begeleiden van deze leerling. De CLB-medewerker kan, als lid van het zorgteam, op vraag van de school een coachende rol opnemen. De ouders en de leerling worden vanaf dit moment steeds geïnformeerd en mogelijks actief betrokken.

Wat de remediërende, differentiërende, compenserende en dispenserende maatregelen precies inhouden wordt in het volgende hoofdstuk (C.3) over 'Redelijke aanpassingen' duidelijk uitgelegd.

C.2.3 Uitbreiding van zorg

Voor sommige leerlingen volstaan de maatregelen uit de fase verhoogde zorg niet. De studievoortgang van de leerling dreigt vast te lopen. Het schoolteam voelt dat zijn inspanningen en deze van de ouders en van de leerling geen of onvoldoende resultaat opleveren. Dan is extra ondersteuning misschien nodig. We spreken dan van de fase '**uitbreiding van zorg**'.

Het CLB-team krijgt in deze fase een actieve leerlingenbegeleidende rol. Een proces van Handelingsgerichte Diagnostiek wordt opgestart en het CLB zal vooral meehelpen om

Zo staat het in het decreet:

uitbreiding van zorg: fase in het zorgcontinuüm waarbij de school de maatregelen uit de fase van verhoogde zorg onverkort verder zet en het CLB een proces van handelingsgerichte diagnostiek opstart. Het CLB richt zich daarbij op een uitgebreide analyse van de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling en op de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht(en) en ouders met het oog op het formuleren van adviezen voor het optimaliseren van het proces van afstemming van het onderwijs- en opvoedingsaanbod op de zorgvraag van de leerling. Het CLB bepaalt in samenspraak met de school en de ouders welke bijkomende inzet van middelen, hulp of expertise, hetzij ten aanzien van de school of de leerling, al dan niet in zijn context, wenselijk is alsook de omvang en de duur daarvan.

samen met het schoolteam, de ouders en andere betrokkenen de ondersteuningsbehoeften in kaart te brengen en alle vragen, mogelijkheden en middelen op elkaar af te stemmen. Ook de mogelijkheden van **externe hulp** worden concreet onderzocht. We denken dan uiteraard aan het Ondersteuningsnetwerk of een school voor Buitengewoon Onderwijs, maar ook o.a. aan logopedie, revalidatiecentrum, integrale jeugdhulp, enz.

Het CLB gaat het gesprek aan met de ouders en met de leerling en doet gericht, diagnostisch onderzoek, met als doel de onderwijsaanpak concreet af te stemmen op wat de leerling nodig heeft. Dit kan een waaier van maatregelen zijn. Het decreet voorziet uitdrukkelijk dat één of meer fasen uit het Zorgcontinuüm kunnen overgeslagen worden mits duidelijke argumentatie. Dit is uiteraard het geval wanneer een leerling wordt ingeschreven bij wie de specifieke

onderwijsbehoeften reeds gedocumenteerd zijn met uitgebreid onderzoek en een diagnose en die reeds beschikt over een Gemotiveerd Verslag of een Verslag. (Je vind nog meer uitleg over het Ondersteuningsmodel onder C.6.4)

C.2.4 Individueel Aangepast Curriculum (IAC)

Eigenlijk is het hoofddoel van het M-decreet om zoveel mogelijk kinderen mee te nemen in het Gemeenschappelijk Curriculum en dus uitzicht te geven op een diploma of getuigschrift. Alle middelen en maatregelen die daartoe helpen, worden duidelijk omschreven en vindt men terug in de fasen van het Zorgcontinuüm.

Als dit niet mogelijk blijkt, dan schakelt men over op een **Individueel Aangepast Curriculum**. Wat dit dan concreet inhoudt, werd bij de start van het M-decreet niet echt gedefinieerd. Dit is intussen bijgestuurd.

Zo staat het nu in het decreet Basisonderwijs:

individueel aangepast curriculum:

een curriculum waarbij leerdoelen op maat van de leerling met een verslag van een CLB, worden geformuleerd. De leerdoelen op maat van de leerling worden gekozen door de klassenraad in afstemming met de ouders, waar mogelijk de leerling, de CLB-medewerker en in voorkomend geval externe ondersteuners, vertrekkende van de ontwikkelingsdoelen en de leerdoelen die het bereiken van de eindtermen beogen. Dit curriculum kan, indien dit noodzakelijk is voor de leerling, ook gebaseerd worden op de ontwikkelingsdoelen van het buitengewoon onderwijs. Het curriculum wordt naargelang de studievoortgang van de leerling aangepast. Deze leerdoelen moeten worden nagestreefd en beogen de maximale ontplooiing van de leerling en een zo volwaardig mogelijke participatie aan het klas- en schoolgebeuren in de school voor gewoon onderwijs. Leerlingen die een individueel aangepast curriculum volgen komen niet in aanmerking voor het getuigschrift basisonderwijs behoudens wanneer voldaan is aan de voorwaarden van artikel 54;

Er wordt een leerprogramma samengesteld, echt op maat van de leerling en rekening houdend met zijn beperkingen. Het vastleggen van een IAC betekent niet noodzakelijk een overstap naar een school voor Buitengewoon Onderwijs. Ook de Gewone School kan en mag zich engageren tegenover de leerling mits de toepassing van de nodige maatregelen redelijk en proportioneel blijft.

Het kan zijn dat een leerling, op grond van zijn Specifieke Onderwijsbehoeften, tijdelijk beter kan geholpen worden in een school voor Buitengewoon Onderwijs, om daarna dan terug over te schakelen naar Gewoon Onderwijs. Dit zou bv. het geval kunnen zijn voor een

leerling met een auditieve beperking, die eerst in een school voor BuO grondig de gebarentaal leert, en daarna, met ondersteuning door een doventolk, zijn studie verder zet in het Gewoon Onderwijs.

Zo staat het in het decreet:

type basisaanbod, voor kinderen voor wie de onderwijsbehoeften dermate zijn en voor wie al tijdens het gewoon kleuteronderwijs of tijdens het gewoon lager onderwijs aantoonbaar blijkt dat de aanpassingen, waaronder remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen ofwel disproportioneel, ofwel onvoldoende zijn om de leerling binnen het Gemeenschappelijk Curriculum te kunnen blijven meenemen in een school voor Gewoon Onderwijs

Het M-decreet verwijst ook expliciet naar die situaties waarbij een leerling als kleuter start in het Gewoon Onderwijs. Ook in het Kleuteronderwijs kunnen en moeten alle vormen van redelijke aanpassing toegepast worden. Als dan al duidelijk is dat men verwacht dat het kind (voorlopig) het Gemeenschappelijk

Curriculum niet zal kunnen volgen, dan is een overstap naar het Basisaanbod BuO vanaf het 1^e leerjaar mogelijk. Het Basisaanbod wordt immers niet georganiseerd op kleuterniveau.

Men kan dit nalezen in de memorie van toelichting op blz. 11 en in het decreet zelf onder artikel II.3.

C.2.5 Voor een goed begrip

Voor een goed begrip is het nodig om duidelijk te weten wat er precies bedoeld wordt met het Zorgcontinuüm en wat niet:

- Het Zorgcontinuüm is **niet** bedoeld om een leerling te beschrijven of te situeren in het onderwijs.
- Het Zorgcontinuüm heeft **nooit** de bedoeling om een leerling in te schalen in een zorgschema.
- Het Zorgcontinuüm is **wel** een onderwijskader bedoeld voor leraren en scholen. In het Zorgcontinuüm wordt **alles** in kaart gebracht wat **de leraar en de school** kunnen doen om een leerling met Specifieke Onderwijsbehoeften te begeleiden.
- De school structureert haar leerlingenzorg. Zo verduidelijkt ze voor alle betrokkenen welke **'M'ogelijkheden, 'M'aatregelen, 'M'iddelen en 'M'ethodes** er zijn voor alle leerlingen en welke voor de leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften.
- Dit alles geldt zowel voor het Kleuteronderwijs en het Lager Onderwijs als voor alle richtingen van het Secundair Onderwijs.

We mogen het Zorgcontinuüm niet zien als stappen die altijd na elkaar moeten genomen worden om tot betere ondersteuning te komen. De ernst van de problemen kan maken

*Het **Zorgcontinuüm** zorgt er voor dat de leraar en de ouders niet moeten wachten op een diagnose of attest om maatregelen voor deze leerling voor te stellen en toe te passen.*

dat men zeer snel (of onmiddellijk) op het niveau wil werken van de uitbreiding van zorg. Anderzijds zal altijd voor elk kind en voor elke hulpvraag de brede basiszorg aanwezig blijven.

Wij pleiten ervoor dat zowel de leerling als de leraar onmiddellijk een beroep kunnen doen op die maatregelen die **NU** nodig zijn voor het welbevinden en het welslagen van deze leerling. Men kan trouwens al preventief werken om problemen te voorkomen of drempels te vermijden.

Het is niet noodzakelijk om alle fasen en maatregelen achtereenvolgens of chronologisch te doorlopen. Het Zorgcontinuüm zorgt er precies voor dat leerkrachten een aanpak op maat kunnen uitwerken en aanbieden voor deze leerling, door tegelijk gebruik te maken van de verschillende mogelijkheden van het Zorgcontinuüm.

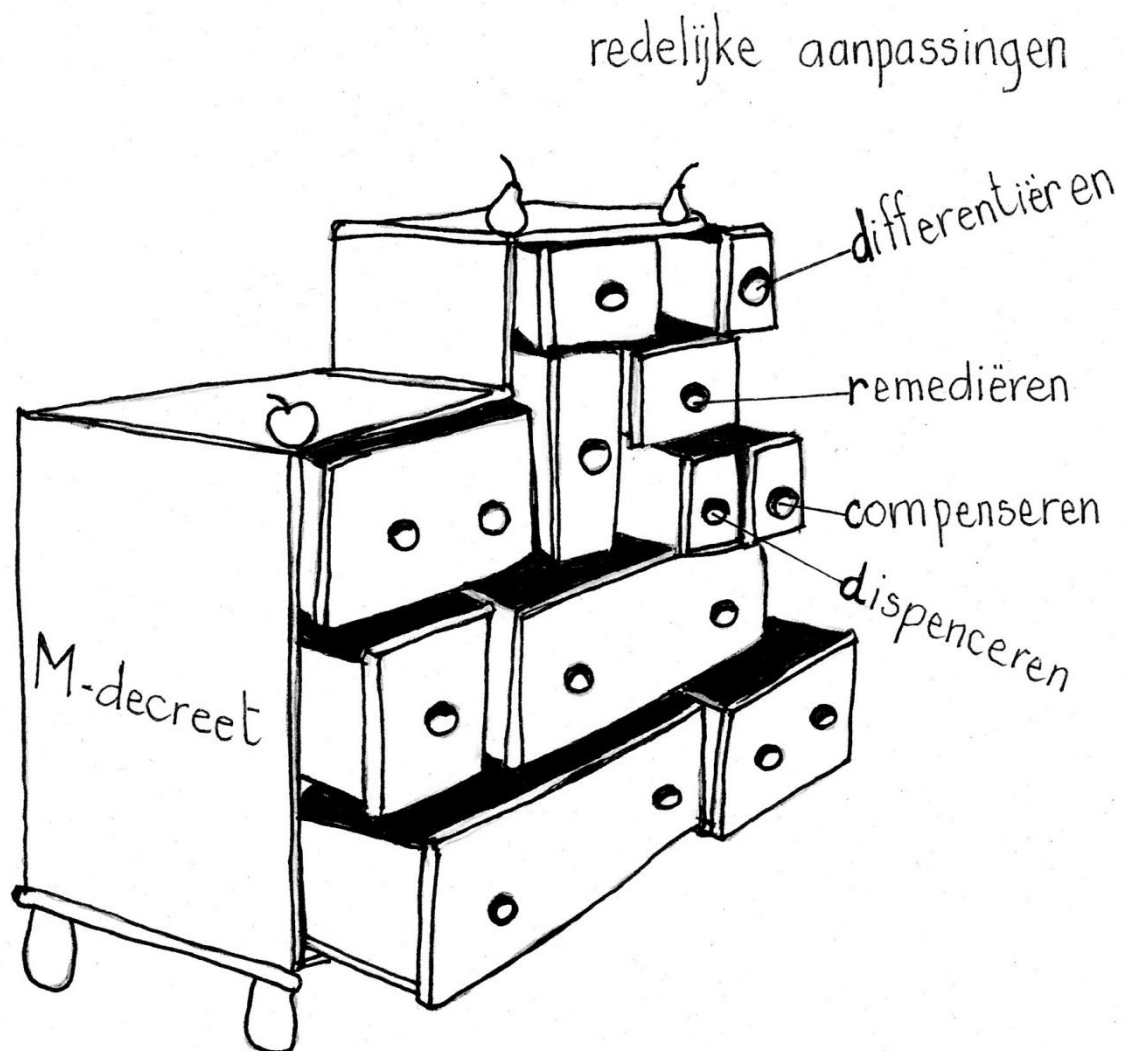
Met een goed inzicht in dit Zorgcontinuüm begrijpen leerkrachten en ouders beter in welke mate het kind ondersteund wordt en hulp krijgt en in welke mate men vanuit onderzoek redelijke aanpassingen invoert of externe hulp inroept.

Zowel verhoogde zorg, als uitbreiding van zorg veronderstellen bij het schoolteam soms een creatief proces om 'out of the box' maatregelen op punt te stellen en op maat uit te werken.

Gerichte aanpak voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften, ondersteuning via het Ondersteuningsnetwerk, een mogelijke overstap naar Buitengewoon Onderwijs, kunnen niet meer los gekoppeld worden van het Zorgcontinuüm.

Het Zorgcontinuüm is tevens het **referentiekader** om via Handelingsgerichte Diagnostiek over te gaan tot het uitschrijven van een Gemotiveerd Verslag of Verslag zodat ondersteuning via het Ondersteuningsnetwerk of rechtstreeks vanuit een school voor Buitengewoon Onderwijs mogelijk wordt.

(Over de relatie tussen Individueel Aangepast Curriculum en Gemeenschappelijk Curriculum verwijzen ook naar hoofdstuk C.4 Gemeenschappelijk Curriculum.)

C.3 Redelijke aanpassingen

C.3.1 Waarom redelijke aanpassingen?

Iedereen gelijk?

Vroeger waren leerkrachten op school doordrongen van één gedachte: "Voor mij is ieder kind gelijk". Dit had een aantal gevolgen: een uitzondering maken voor een kind kon niet of moeilijk en werd geïnterpreteerd als 'voortrekken'. Zelfs kinderen spraken onder elkaar over 'het vriendje van de juf'. Leerkrachten waren dan ook beducht om zeker niet verdacht te worden van 'ongelijk behandelen'. Toetsresultaten werden afgemeten aan het klasgemiddelde.

In deze sfeer konden kinderen met een ernstige beperking niet gedijen. Ze werden verwezen naar de laatste bank en hielden zich bezig. Kinderen met een duidelijke en ernstige beperking vonden een opvang in internaten. Het kwam overeen met de beleving in de maatschappij van toen: men was beschaamd, een kind met een ernstige beperking werd opgenomen in een instelling, verstopt als het ware. Ze waren in het straatbeeld niet aanwezig.

Maar ... ze hadden wel recht op degelijk onderwijs. In België werd dat gerealiseerd door de uitbouw van het Buitengewoon Onderwijs, eerst in de bestaande internaten, later ook meer en meer in afzonderlijke dagscholen.

Je ziet het niet op het eerste gezicht

Toch waren er in de gewone school nog steeds een aantal kinderen die niet pasten in dat mooie, gemiddelde plaatje. Hun stoornis of beperking was minder zichtbaar. Hun ouders zagen echter wel dat er iets scheelde. Ook de wetenschappelijke wereld begon zich te interesseren in deze 'discrete' stoornissen. Woorden als ADHD, Gilles de la Tourette, dyslexie, dyscalculie, DCD, NLD, dysfasie raakten meer en meer bekend en bereikten ook de oren van bezorgde ouders. Zelfs hoogbegaafde kinderen komen op school in de problemen als hun bijzondere aanleg niet naar waarde geschat wordt of als ze een leer- of ontwikkelingsstoornis vertonen.

Ouders weten gewoon dat geen enkel kind gelijk is aan een ander. Automatisch gaan ze differentiëren: Jan heeft nood aan een sportclub om zijn energie kwijt te geraken, voor Mieke voorzien wij een hoekje waar ze rustig met een boek kan wegkruipen. Fien krijgt liever een extra schep groente op haar bord en Lode zou blijven vlees bijnemen. Kerem is nog jong en heeft wat meer tijd nodig om uit zijn woorden te komen en Hans moeten ze af en toe het zwijgen opleggen. Anja moet eerst eens goed stoom afblazen als ze thuiskomt en Geert maakt onmiddellijk zijn huiswerk. Gie moet als eerste zijn verhaal spontaan kunnen vertellen, anders is hij het gewoon kwijt en is hij heel gefrustreerd.

Op de bres voor hun kind

Het hoeft ons niet te verwonderen dat het net de ouders waren van deze kinderen die zich gingen verenigen in belangengroepen zodat ze aan ieder die het wilde horen, konden aanklaarten dat hun kind verschillend was, maar minstens even veel waard.

Deze ouders gingen in scholen aankloppen en vroegen aan leerkrachten om toch "a.u.b." rekening te willen houden met de eigen-aardigheid van hun kind, zoals ze het thuis trouwens altijd al deden. Bij deze 'discrete' leer- en ontwikkelingsstoornissen ging het echter niet om het installeren van een lift of het leren van gebarentaal. Deze kinderen deden een dwingend appél op de didactische vaardigheden van een leerkracht, op zijn vermogen om te differentiëren, extra oefenkansen in te bouwen of uitbreidingsleerstof toe te voegen. Deze kinderen vragen dat leerkrachten de leerstof anders, eenvoudiger, of juist uitdagender, gevarieerder maken.

Iedereen verschillend!

Gelukkig doet zich de laatste jaren in onze maatschappij een kentering voor waardoor diversiteit zichtbaar wordt. Leerkrachten worden nu in hun opleiding doordrongen van het feit dat ieder kind verschillend is en dus een verschillende aanpak vraagt.

Wat sinds pakweg 20 jaar in schitterende pionierscholen met ondernemende, creatieve leerkrachten reeds een goede gewoonte is, wordt nu voor het eerst in een decreet verankerd.

Voor het eerst is in dit M-decreet een verplichting ingebouwd voor de school om de onderwijsomgeving zelf aan te passen aan de Specifieke Onderwijsbehoeften van een kind. Deze verplichting geldt vanaf de instap in de kleuterklas op 2,5 jaar tot het einde van het Secundair Onderwijs.

Deze verplichting tot 'redelijke aanpassingen' hebben onze Federale, Gemeenschaps- en Gewestregeringen zichzelf opgelegd door het VN-verdrag voor personen met een handicap te ratificeren. Al op **19 juli 2007** hebben al onze regeringen samen in een **Protocol betreffende het begrip redelijke aanpassingen** vastgelegd wat redelijke aanpassingen zijn en wie er recht op heeft. Het recht op redelijke aanpassingen is al gegarandeerd bij selectieprocedures en op de werkvloer. Een weigering wordt beschouwd als discriminatie.

Hoog tijd dus dat ook het onderwijs volgt. 'Recht op ongelijke behandeling', 'recht om anders te zijn' betekent dus 'recht op redelijke aanpassingen'.

C.3.2 Wat is een redelijke aanpassing en (vooral) waartoe dient ze?

Een redelijke aanpassing laat toe dat de leerling op eigen niveau kan deelnemen aan dezelfde activiteiten als zijn klasgenoten.

Een redelijke aanpassing is een maatregel die het effect van de beperking zoveel mogelijk neutraliseert. Door de redelijke aanpassing past de (school)omgeving zich beter aan aan de noden van de persoon met een beperking.

Anders gezegd: een redelijke aanpassing zorgt ervoor dat de leerling met een beperking, met een stoornis, met een Specifieke Onderwijsbehoefte ten volle de kans krijgt om, eventueel op een andere manier, te tonen wat hij waard is.

Of een aanpassing redelijk of onredelijk (disproportioneel) is, werd wettelijk vastgelegd in een aantal criteria:

- De **kostprijs**: een te dure aanpassing kan als onredelijk worden beschouwd, tenzij ze geheel of gedeeltelijk door een overheidsdienst wordt terugbetaald. De kostprijs dient steeds te worden bekeken in functie van de financiële draagkracht van de school.
- De **gebruiksfrequentie** en **gebruiksduur**: een dure aanpassing die vaak of voor langere tijd wordt gebruikt, wordt sneller als redelijk beschouwd.
- De **impact op de organisatie**: de aanpassing mag de klas- of schoolorganisatie niet overmatig belasten.
- De **impact op de omgeving** en **op de andere leerlingen**: de impact op de omgeving en op de andere leerlingen wordt zo klein mogelijk gehouden.
- Het **ontbreken van gelijkwaardige alternatieven**: een aanpassing wordt sneller als redelijk beschouwd wanneer gelijkwaardige alternatieven ontbreken. Bestaan er wel gelijkwaardige alternatieven, dan is het redelijk dat de school kiest voor het minst ingrijpende alternatief.

De redelijkheid van een aanpassing wordt steeds individueel en in overleg met alle betrokkenen beoordeeld. Een redelijke aanpassing is altijd een individuele maatregel die op een specifieke leerling is afgestemd.

De hierboven vermelde criteria zijn niet met zoveel woorden opgenomen in het M-decreet. Ze staan wel in het Protocol van 19 juli 2007 waar het M-decreet naar verwijst.

In het M-decreet is wel de definitie opgenomen van de redelijke aanpassingen of maatregelen die de school **mag en moet** toepassen ten aanzien van kinderen met Specifieke Onderwijsbehoeften.

Meer zelfs: als een schoolteam de handdoek in de ring zou gooien en zou aangeven dat een leerling beter af is met een Individueel Aangepast Curriculum (IAC) of beter doorverwezen wordt naar het Buitengewoon Onderwijs, moet men eerst aantonen dat alles in het werk werd gesteld om de leerling te helpen en (letterlijk) bij de les te houden.

C.3.3 Welke zijn nu die redelijke aanpassingen van het M-decreet?

Let op! De beschreven aanpassingen gelden zowel voor het Basisonderwijs (Kleuter- en Lager Onderwijs) als voor het Secundair Onderwijs. Waar men voor het Lager en Secundair Onderwijs de **eindtermen** moet nastreven, gelden er voor het Kleuteronderwijs de **ontwikkelingsdoelen**. Het spreekt vanzelf dat ook kleuters Specifieke Onderwijsbehoeften kunnen hebben en dus nood aan een aangepaste pedagogiek.

1. Differentiëren

Differentiëren is variatie brengen in de manier van werken, in de instructie, in het leerproces, in het leertempo. De leerkracht past zijn wijze van aanbieden zo aan dat de leerling de leerstof beter kan verwerken. Dit betekent dat de leerkracht de leerstof zo aanpast, vereenvoudigt, opdeelt of verrijkt, dat de leerling er beter mee omkan.

Enkele voorbeelden

Jan, 1^e leerjaar, heeft dyslexie en ondervindt nog veel moeite met dictee. Voorlopig mag hij, als alternatief, de gedicteerde woorden van een kaart afschrijven.

Lange gedicteerde zinnen kan **Sanne** moeilijk onthouden. Om te toetsen of ze nieuw geleerde woorden juist kan schrijven, krijgt ze een invuldictee i.p.v. een luisterdictee.

Zo staat het in het decreet

differentiërende maatregelen: maatregelen waarbij de school, binnen het gemeenschappelijk curriculum, een beperkte variatie aanbrengt in het onderwijsleerproces om beter tegemoet te komen aan de behoeften van individuele leerlingen of groepen van leerlingen

Lore haalt het niet om de maaltafels door elkaar en snel op te lossen. Zij krijgt de maaltafels voorlopig nog per rij aangeboden en ze hoeft er ook minder te doen op dezelfde tijd. Zo blijft ze moed houden en oefent ze verder op haar niveau en tempo.

Gianni is niet direct de slimste leerling van de klas. Daarbovenop is hij heel snel afgeleid. Tijdens het dictee let de juf er op dat ze niet heel de tijd vooraan de klas blijft staan. Ze wandelt discreet rond tussen de tafels en zal er altijd op letten dat ze Gianni aandacht geeft op het ogenblik dat ze een nieuw woord of zin dicteert. Ze doet hetzelfde als ze klassikale instructies geeft. Even Gianni's naam noemen of een hand op zijn schouder leggen is meestal voldoende.

Meriem begrijpt niet altijd de betekenis van de woorden die ze technisch leest. Als ze woordrijen moet inoefenen, zal de leerkracht altijd even nagaan of ze de te lezen woorden ook begrijpt.

De **leerkracht Nederlands** vult zijn leeslijst van boeken aan met titels onder het 'Makkelijk lezen' label. De leerling mag ook gebruik maken van luisterleesboeken of Daisyboeken. En ook informatieve boeken behoren tot de aanbevolen lectuur.

Simon, 15 jaar, heeft Gilles de la Tourette. Zijn tics vallen soms nogal op. Hij beseft dat zelf zeer goed en vraagt om achteraan in de klas te mogen zitten. Zo stoort hij minder en worden spottende reacties vermeden.

In veel scholen doet men in het 1^e en 2^e leerjaar aan niveaulezen. Sommige scholen kiezen ervoor om ook nog in het 3^e leerjaar met een groepje zwakkere lezers aan niveaulezen te doen. Dit geeft hen een extra kans tot oefenen in hardop lezen. En op die manier kan men ook gericht inspelen op steeds terugkerende probleempjes.

2. Remediëren

Remediëren is binnen het Gemeenschappelijk Curriculum extra leerhulp aanbieden op grond van een grondige foutenanalyse en van observatie van de leerling. De belangrijkste vraag hierbij is: "Hoe zorg ik ervoor dat deze leerling de leerstof beter in zich opneemt en ook vasthoudt?"

Zo staat het in het decreet

remediërende maatregelen: maatregelen waarbij de school effectieve vormen van aangepaste leerhulp verstrekt binnen het Gemeenschappelijk Curriculum

Het kan hierbij nodig zijn dat de leerkracht de hulp inroept van de GOK- of zorgjuf. Er kan ook een efficiënte samenwerking ontstaan tussen een logopedist en de leerkracht. Het is essentieel dat men de extra leerhulp aanbiedt bouwend op wat de leerling reeds kan. Dit kan in sommige gevallen betekenen dat

men helemaal opnieuw begint of zelfs een andere methode introduceert.

Enkele voorbeelden

Hanne kan echt nog niet overweg met het honderdveld. De juf neemt haar nog eens apart en laat Hanne zelf luidop redeneren zodat ze stap voor stap kan bijsturen en eventueel kapstokjes aanreiken waardoor Hanne beter overweg kan met het systeem.

Jan leert bij de logopedist een aantal regels en stappenplannen gebruiken, die hem helpen om bewuster en correcter te spellen. De juf neemt dit systeem over en helpt Jan met behulp van dezelfde oplossingsmethoden (= stappen om tot een juiste oplossing te komen).

Het is al van bij de start in het 1^e leerjaar duidelijk dat **Kerim** zeer moeilijk zal leren lezen. De zorgjuf stelt voor om helemaal opnieuw te beginnen aan de hand van een andere leesmethode. Wanneer de letters voor Kerim gekoppeld worden aan een beeld en een gebaar, lukt het hem veel beter om de letters te onthouden en correct te verbinden.

3. Compenseren

Compenseren is andere, extra hulpmiddelen aanbieden zodat de leerling toch kan voldoen aan de eisen van het Gemeenschappelijk Curriculum.

Zo staat het in het decreet

compenserende maatregelen: maatregelen waarbij de school orthopedagogische of orthodidactische hulpmiddelen aanbiedt, waaronder technische hulpmiddelen, waardoor de doelen van het gemeenschappelijk curriculum of de doelen die na dispensatie voor de leerling bepaald zijn, bereikt kunnen worden

Enkele voorbeelden

Jelle begrijpt perfect wat te doen bij het oplossen van een vraagstuk maar het cijferen lukt hem niet zo goed. Hij mag gebruik maken van een rekenmachine voor de meer complexe berekeningen. Op die manier kan hij werken aan hetzelfde tempo als zijn klasgenoten.

Ilike heeft veel moeite om een vraagstuk gelezen te krijgen. Ze heeft dyslexie. Daardoor werkt ze zeer traag en maakt ze meer fouten dan haar lief is. De juf leest de vraagstukken in op haar iPod. Zo kan ze de opdracht telkens opnieuw beluisteren en lost ze de vraagstukken perfect op.

Anja heeft het bijzonder moeilijk om te voldoen aan de eisen omtrent boekbespreking. Drie boeken lezen voor Nederlands en dan nog twee voor Frans en een voor Engels. Gelukkig mag ze ook gebruik maken van luisterboeken, en is de bespreking van een film of theaterstuk even goed.

Steven krijgt meer tijd tijdens toetsen en examens en mag zijn koptelefoon opzetten en zachte muziek beluisteren. Daardoor kan hij zich beter concentreren en werkt hij door.

4. Dispenseren

Dispenseren is de leerling vrijstellen van bepaalde doelen van het Gemeenschappelijk Curriculum en die, waar mogelijk, vervangen door gelijkwaardige doelen. Belangrijke voorwaarde is wel dat er nog steeds uitzicht moet zijn op een volwaardig getuigschrift of diploma aan het eind van de studiecycclus. Een diploma wordt immers niet gratis gegeven!

Enkele voorbeelden

Dictee is voor **Kevin** een hopeloze zaak geworden. De leerkrachten taal van zijn secundaire school komen overeen om hem voortaan te ontslaan van hoordictée. In ruil krijgt hij echter de opdracht om zowel voor Nederlands als voor Frans en Engels te leren werken met de spellingchecker. Zo blijft de eis overeind om teksten af te leveren met zo min mogelijk fouten.

Janne heeft dyscalculie maar presteert heel goed voor alle taalvakken. Ze is echt wel verstandig en houdt zich staande door heel hard te werken. Haar leerkrachten zouden het zonde vinden dat ze omwille van de dyscalculie van studierichting zou moeten veranderen. Ze gaan akkoord om hun eisen voor wiskunde te beperken tot de basisvaardigheden zoals geformuleerd in de eindtermen. Hierbij krijgt ze de extra opdracht om goed met de rekenmachine te leren werken. Ze mag die rekenmachine dan ook gebruiken in alle omstandigheden, ook en vooral bij toetsen en examens.

Zo staat het in het decreet

dispenserende maatregelen:

maatregelen waarbij de school doelen toevoegt aan het gemeenschappelijk curriculum of de leerling vrijstelt van doelen van het gemeenschappelijk curriculum en die, waar mogelijk, vervangt door gelijkwaardige doelen, in die mate dat ofwel de doelen voor de studiebekrachtiging in functie van de finaliteit voor het onderwijsniveau ofwel de doelen voor het doorstromen naar het beoogde vervolgonderwijs, nog in voldoende mate kunnen bereikt worden

verstandig en houdt zich staande door heel hard te werken. Haar leerkrachten zouden het zonde vinden dat ze omwille van de dyscalculie van studierichting zou moeten veranderen. Ze gaan akkoord om hun eisen voor wiskunde te beperken tot de basisvaardigheden zoals geformuleerd in de eindtermen. Hierbij krijgt ze de extra opdracht om goed met de rekenmachine te leren werken. Ze mag die rekenmachine dan ook gebruiken in alle omstandigheden, ook en vooral bij toetsen en examens.

Dirk blijft heel traag lezen. Zo lukt het niet om het tempo te volgen. Zijn begeleiders zetten nu volop in op het leren omgaan met voorleessoftware.

Samir is een technisch talent, maar taal blijft moeilijk voor hem. Taalfouten worden hem niet aangerekend buiten de lessen Nederlands.

Redelijke aanpassingen en hun plaats in het Zorgcontinuüm

De vier bovenstaande redelijke aanpassingen worden volgens het M-decreet ondergebracht in het luik '**verhoogde zorg**' van het Zorgcontinuüm. Dit houdt o.a. in dat het schoolteam zelf, eventueel gesteund door het CLB, instaat voor het uitwerken van deze maatregelen.

Ouders die een beetje vertrouwd zijn met het STICORDI-woord zullen bovenstaande termen onmiddellijk herkennen. Goede scholen passen deze maatregelen al lang toe, maar altijd op vrijwillige basis. Nu worden ze dus verplicht voor alle leraren en scholen.

Het woord '**stimuleren**' is bewust uit deze reeks weggelaten omdat dit niet kan beschouwd worden als een maatregel van redelijke aanpassing. Het is namelijk de evidentie zelf dat een leerkracht op stimulerende wijze met zijn leerlingen omgaat.

Je vindt de term 'stimuleren' wel terug in de omschrijving van het begrip '**brede basiszorg**': fase in het Zorgcontinuüm waarbij de school vanuit een visie op zorg de ontwikkeling van alle leerlingen **stimuleert** en problemen tracht te voorkomen door een krachtige leeromgeving te bieden, de leerlingen systematisch op te volgen en actief te werken aan het verminderen van risicofactoren en aan het versterken van beschermende factoren.

De invulling van deze begrippen 'brede basiszorg' en 'verhoogde zorg' kan voor elke school verschillend zijn. In een school waar veel leerlingen thuis een andere taal spreken dan het Nederlands zal taalverrijking behoren tot de brede basiszorg. Komt een

anderstalig kind binnen in een school waar voor de meeste kinderen de thuistaal het Nederlands is, dan zal de zorg voor dit kind in deze school misschien behoren tot de verhoogde zorg.

Zo kan ook de concrete invulling van de redelijke aanpassingen voor een kind met een Specifieke Onderwijsbehoefte verschillen van school tot school. Een redelijke aanpassing blijft echter een maatregel bedoeld voor dat specifieke kind, naast en boven op de brede basiszorg die op die school reeds aanwezig is.

C.3.4 En het Secundair Onderwijs?

Dezelfde woorden en definities worden in het M-decreet herhaald in het hoofdstuk over het Secundair Onderwijs. Dit is baanbrekend. Nooit eerder werd in het Secundair Onderwijs zo expliciet aangegeven dat redelijke aanpassingen kunnen en moeten helpen om een leerling de kans te geven om te tonen wat hij echt kan en waar hij goed in is.

De structuur en de werking van het Secundair Onderwijs zijn natuurlijk niet te vergelijken met die van het Basisonderwijs. In het Basisonderwijs is één leerkracht verantwoordelijk voor een klas die heterogeen is samengesteld. Eén van de criteria om een klasgroep samen te stellen is het geboortjaar. Je hebt dus kinderen in de klas die totaal van elkaar kunnen verschillen, zowel in verstandelijke mogelijkheden en ontwikkelingsniveau als in afkomst en achtergrond. Vanzelf zal een goede leerkracht sneller behoefte voelen om deze leerlingen verschillend aan te pakken en dus te differentiëren.

Een realistische studiekeuze en redelijke aanpassingen gaan hand in hand

In het Secundair Onderwijs zijn er tal van studierichtingen. Er is ASO, TSO, KSO en BSO en daar binnenin nog tal van keuzemogelijkheden. Bovendien worden sommige studierichtingen beleefd als minder (lees: minder moeilijk) dan andere.

Uiteraard wil elke ouder het beste voor zijn kind en dan wordt nogal snel gedacht: "Laat ons hoog mikken en kijken of het lukt. Je kan daarna nog altijd zakken." Dat is nu net wat men bedoelt met het 'watervalstelsel'. Spijtig genoeg zitten ook de leerkrachten een beetje gevangen in deze denkwijze. Daarom raden ze, in eer en geweten, een minder presterende leerling aan om een minder moeilijke studierichting te zoeken. Het probleem is dan dat die leerling net doorverwezen wordt voor de zaken die hij niet goed kan en uitdaging verliest voor wat wel goed gaat.

Eigenlijk willen wij hier niet in meegaan. Het zou veel beter zijn mocht een leerling volop uitgedaagd worden in wat wel goed loopt en hulp krijgen voor die aspecten in het leerproces die minder vlot gaan. In plaats van naar beneden te donderen in de waterval zou zo'n leerling moeten kunnen opklimmen zoals de zalm, die tegen de stroom in zwemt (Het woord 'opzalmen' begint zelfs stilaan ingang te vinden). Wij durven hopen dat deze zienswijze meegenomen wordt in de geplande hervormingen van het Secundair Onderwijs.

Het is zeer belangrijk om vooraf een goede en doordachte studiekeuze te maken. Zeker voor een leerling met Specifieke Onderwijsbehoeften moet men heel goed zicht hebben op zijn mogelijkheden en vooral op zijn belangstelling en eigen wensen. Men mag zeker

niet vergeten dat een leer- of ontwikkelingsstoornis hoe dan ook het studeren bemoeilijkt en dat de leerling beter af is als hij die zaken mag leren die hem of haar best liggen.

Voor de ouder is het dus beter om te wennen aan het idee dat het kind misschien voor een andere school of studierichting zal moeten kiezen dan in de familie traditie is. Misschien is die school die door vrienden en vriendinnen wordt gekozen, voor **dit kind** niet ideaal.

Pas als de leerling een school en studierichting gekozen heeft die overeenkomt met zijn mogelijkheden en belangstelling, kan je als ouder gemotiveerd onderhandelen over de redelijke aanpassingen. Hou er rekening mee dat dit voor secundaire scholen een nieuwe situatie is. Het leren invoeren en systematisch toepassen van redelijke aanpassingen zal zijn tijd vragen.

Een verhaal uit de tijd vóór het M-decreet

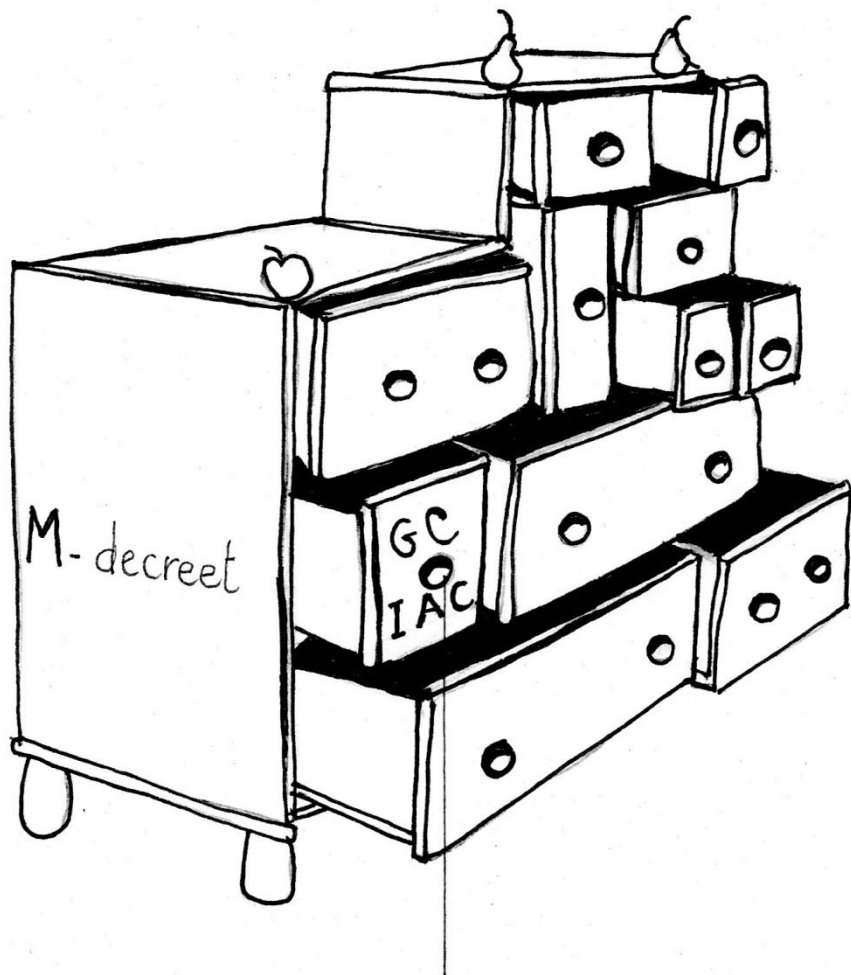
Bjorn is een verstandige jongen. Hij haalt vlot 85% in het 6^e leerjaar van het Basisonderwijs. De juf geeft aan dat een kind met deze cijfers in deze school in principe zonder bezwaar naar ASO kan, zelfs in de Latijnse richting. Bij Bjorn twijfelt ze echter. Hij is zeer verstandig maar zijn resultaten zijn onevenwichtig. Hij schrijft niet vlot en ook niet foutloos en hij heeft geen goede studiehouding. Bjorn zal starten in het 1^e jaar A in een ASO school, maar alvast zonder Latijn.

Al gauw blijkt dat Bjorn schitterende resultaten haalt voor alle wiskundige en wetenschappelijke vakken maar beduidend zwakker is voor de vreemde talen. Hij kan ook het tempo niet aan en verwerkt moeilijk grote hoeveelheden geheugenstof. Blijkt intussen dat hij gehinderd wordt door een ernstig concentratieprobleem. Hij krijgt de diagnose ADD en lichte dyslexie.

Aan de start van het 3^e jaar ASO kiest hij voor wiskunde-economie in de mening dat de vreemde talen dan wat lichter zouden uitvallen. Dat valt echter dik tegen! Na een crisisgesprek op het CLB valt tegen november reeds de beslissing.

Bjorn stapt over naar 3^e jaar TSO, richting Industriële Wetenschappen. Daar is de druk voor vreemde talen veel redelijker en zo komt er energie vrij om opnieuw goed te zijn in wiskunde en wetenschappen. Maar dan nog heeft hij het moeilijk. Definities krijgt hij niet uit het hoofd geleerd. Hoofd- en bijzaken kan hij moeilijk onderscheiden. Daardoor studeert hij weinig efficiënt. Hij verliest ook veel punten door op een toets of examen vragen over te slaan of bij een oefening van bij de start de verkeerde weg in te slaan en dit gaandeweg niet te merken. Het valt op dat hij schitterende punten haalt bij een openboekexamen en ook, dat hij veel beter presteert op een examen als het heel rustig blijft in de klas. Hij is direct afgeleid als de toezicht houdende leerkracht 'gerommel' toestaat.

Spijtig genoeg blijft dit beperkt tot observaties van goed willende en gedreven leerkrachten en zijn deze observaties nooit vertaald in duidelijke handelingen voor het hele leerkrachtenteam. 'Handelingsgericht Werken' was toen spijtig genoeg nog niet aan de orde. Een gemiste kans! Gelukkig heeft Bjorn nooit echt zijn zelfvertrouwen verloren en begon hij nadien aan een opleiding tot industrieel ingenieur ICT. Met vallen en opstaan staat hij nu op een zucht van zijn diploma.

gemeenschappelijk curriculum
individueel aangepast curriculum

C.4 Het Gemeenschappelijk Curriculum

C.4.1 Zonder Gemeenschappelijk Curriculum geen uitzicht op een getuigschrift of diploma

Woorden die steeds terugkomen in de tekst van het M-decreet zijn 'studiebekrachtiging', 'finaliteit' en 'doorstroming naar vervolgonderwijs'. Deze termen worden steeds gekoppeld aan het begrip 'Gemeenschappelijk Curriculum'.

Deze woorden waren in vorige ontwerpen van dit decreet niet zo duidelijk aanwezig. Ze werden tijdens de onderhandelingen door de onderwijskoepels en –vakbonden zeer expliciet in de teksten ingebracht.

Hiermee brengen deze belangrijke onderwijsorganisaties aan ouders van een kind met Specifieke Onderwijsbehoeften een duidelijke boodschap: "Als we ons in de gewone school engageren tegenover dit kind, dan moet er, wat ons betreft, uitzicht zijn op het afleveren van een getuigschrift of diploma. Alle genomen maatregelen moeten dus gericht zijn op het blijven volgen van het Gemeenschappelijk Curriculum."

Op vraag van onderwijskoepels en vakbonden werd dit criterium toegevoegd aan de wettelijke criteria voor onredelijkheid.

Aanpassingen worden onredelijk of disproportioneel (= niet in verhouding) als ze er niet toe leiden dat het kind een wettelijk getuigschrift of diploma kan halen. Het kunnen volgen van het Gemeenschappelijk Curriculum dreigt hier een breekpunt te worden.

C.4.2 Zonder Gemeenschappelijk Curriculum geen absoluut recht op inschrijving

Meteen is de toon gezet over het **recht op inschrijving** in de gewone school.

Zo staat het op de officiële website van Onderwijs Vlaanderen.

Citaat: Wat gebeurt er als je een verslag hebt voor het buitengewoon onderwijs, en je wil inschrijven in een gewone school?

De school moet je wel inschrijven, maar onder ontbindende voorwaarde. De school overlegt met jou, je ouders, de klassenraad en het CLB en gaat na welke aanpassingen nodig zijn om jou het 'gewoon curriculum' te laten volgen. Vindt de school die aanpassingen redelijk, dan word je definitief ingeschreven.

Vindt de school de aanpassingen onredelijk? Dan moet ze dat motiveren. De school onderzoekt dan samen met jou, je ouders, de klassenraad en het CLB welke aanpassingen nodig zijn om je een 'individueel aangepast curriculum' te laten volgen. Raken jullie het eens, dan schrijft de school je definitief in. Zijn ook die aanpassingen onredelijk volgens de school, dan moet ze dat motiveren en kan ze je inschrijving ontbinden. (einde citaat)

Voor de ouders van kinderen met ernstige beperkingen blijft het inschrijvingsrecht in het Gewoon Onderwijs tot op heden een moeilijke zaak.

Als een school voor Gewoon Onderwijs een vraag tot inschrijving krijgt, dan is ze in principe verplicht om er op in te gaan. De leerling met een Verslag BuO/IAC wordt dan 'onder ontbindende voorwaarden' ingeschreven. Binnen een redelijke termijn moet de school dan, steeds in overleg met ouders en CLB, afwegen of de gevraagde aanpassingen redelijk zijn. Ofwel wordt de inschrijving dan definitief, ofwel wordt ze alsnog ontbonden. Bij ontbinding moet de school de beslissing schriftelijk motiveren (op speciaal daartoe ontworpen formulieren). Bij eventueel niet-akkoord kunnen de ouders nog een klacht indienen bij de Commissie inzake Leerlingenrechten.

De overheid hoopt dat gewone scholen de creativiteit en de moed zullen tonen om samen met de ouders op zoek te gaan naar redelijke aanpassingen.

Het M-decreet kiest ervoor om zowel aan ouders als aan scholen een keuzevrijheid te bieden.

Dit alles kadert in de hele discussie over waar het kind met een beperking nu best af is: in het Gewoon of in het Buitengewoon Onderwijs.

- In een school voor Buitengewoon Onderwijs kan tussen de ouders en ook tussen de kinderen onderling een lotsverbondenheid ontstaan, waardoor ze een eigen netwerk opbouwen. Het gebeurt dat ouders zelfs later samen een initiatief nemen om te voorzien in opvang voor hun volwassen kinderen.
- Anderzijds zijn er andere ouders die vooral hopen dat hun kind zal opgroeien en gedragen worden in het netwerk van familie, vrienden, burens, hobby- en sportclubs, kortom de eigen gemeente of stad. Deze ouders willen de regie in eigen handen houden en zelf, samen met hun kind, bepalen welke weg het zal inslaan.

Beide standpunten zijn even waardevol en het M-decreet wil beide keuzes open houden.

Feit is wel dat op dit ogenblik kinderen uit sociaal lagere klassen sneller in het Buitengewoon Onderwijs terechtkomen. Daar wordt hen immers een totaalpakket aangeboden en een deel van de bekommernissen wordt hun ouders uit handen genomen.

Het M-decreet geeft nu eenzelfde zorgopdracht en gelijke financiering aan de gewone scholen en maakt hiermee een opening zodat ouders zich niet gedwongen voelen om voor Buitengewoon Onderwijs te kiezen maar dit enkel doen als ze ervan overtuigd zijn dat hun kind zich beter zal voelen in het BuO.

Ouders en schoolteams moeten zichzelf beschouwen als gelijkwaardige partners in dit overleg, dat door het CLB begeleid wordt. Iedere vraag moet met even veel respect overwogen worden. Zo mag de gewone school een vraag tot inschrijving van een kind met een beperking niet zomaar naast zich neerleggen. Ze moet ernstig overwegen of het kan, mits redelijke aanpassingen en extra ondersteuning. Anderzijds mag de gewone school een vraag van ouders tot overstap naar het Buitengewoon Onderwijs ook niet afblokken door te stellen dat een doorverwijzing niet zou mogen of kunnen.

C.4.3 Het Gemeenschappelijk Curriculum en de eindtermen

Ook voor de normaalbegaafde kinderen met leer- en ontwikkelingsproblemen zitten er enkele addertjes onder het gras in dat Gemeenschappelijk Curriculum.

Niet in elke school maakt men immers het onderscheid tussen het **Gemeenschappelijk Curriculum** en de **Eindtermen**.

Met eindtermen bedoelt men de minimumdoelen die een kind moet halen om te kunnen overgaan, om zijn getuigschrift te halen, om over te stappen naar een volgende fase in zijn studieloopbaan.

Deze eindtermen zijn vastgelegd in decreten voor elk studieniveau en voor elke studierichting. Voor de Kleuterschool en voor het Buitengewoon Onderwijs spreekt men over ontwikkelingsdoelen.

De eindtermen vormen de basis voor het opstellen van de **leerplannen** door de verschillende onderwijskoepels (vrij, gemeentelijk, provinciaal, GO!). Vermits elke onderwijskoepel zijn eigen leerplannen opstelt, kan daar al een verschil ontstaan, want ieder wil graag eigen accenten leggen.

Ook de **handboeken** worden samengesteld op basis van de eindtermen. Maar meestal is de inhoud veel rijker en uitdagender dan wat de eindtermen vragen. Het kan immers nooit de bedoeling zijn om voor elke leerling de lat op het minimum te houden. Het merendeel van de leerlingen is net dankbaar voor een extra uitdaging, voor een uitbreiding van het aanbod.

Als een leerling het moeilijk krijgt, is het belangrijk om te kunnen terugvallen op de eindtermen (de minimumdoelen) en zich de vraag te stellen: "Wat moet deze leerling nu echt kennen of kunnen om door te gaan, en wat kunnen we eventueel schrappen of waar kunnen we onze eisen aanpassen?"

Het is de opdracht van het schoolteam om het onderwijs zo te organiseren dat zo veel mogelijk leerlingen deze eindtermen halen. Dit vraagt een ernstige inspanning van het schoolteam maar uiteraard ook van de leerling. Eventueel kan men, aan het eind van de rit, tot de conclusie komen dat de eindtermen niet gehaald werden. Zelfs als iedereen een ernstige inspanning heeft geleverd, kan dat het resultaat zijn. Belangrijk is dan dat zowel de leerling als de ouders stipt op de hoogte gehouden worden van de vorderingen, ook als het allemaal wat trager loopt dan gehoopt of verwacht. Uiteindelijk gaat het hier om een inspanningsverbintenis, niet om een resultaatsverbintenis.

Ouders mogen zich dan ook nooit laten intimideren door een uitspraak als: "We moeten toch de eindtermen halen". Het gaat niet om 'halen' maar om 'nastreven' en in het Basisonderwijs heeft men daar 6 jaar de tijd voor. In het Secundair Onderwijs werkt men in cyclussen van 2 jaar.

C.4.4 Een getuigschrift of diploma halen via een andere weg

Soms doen zich omstandigheden voor waarbij een leerling het moeilijk heeft om aan te sluiten bij het gewone schoolleven, het schoolritme. Het gebeurt dan dat ouders beslissen om **huisonderwijs** te geven: een moeilijke beslissing die men goed moet overwegen. Uiteindelijk is ieder kind tot 18 jaar onderworpen aan de leerplicht.

Soms haken jongeren ook af bv. omdat ze al te veel schoolachterstand hebben opgelopen en verlaten ze de school zonder getuigschrift of diploma. Inschrijving in het **tweedekansonderwijs** kan dan een andere weg zijn.

Berichten op TV of in de kranten doen soms uitschijnen dat een diploma halen op deze manier 'gemakkelijker' zou zijn. Men mag zich niet vergissen. De eindtermen zijn hier even goed de maatstaf. En de examenjury is best streng.

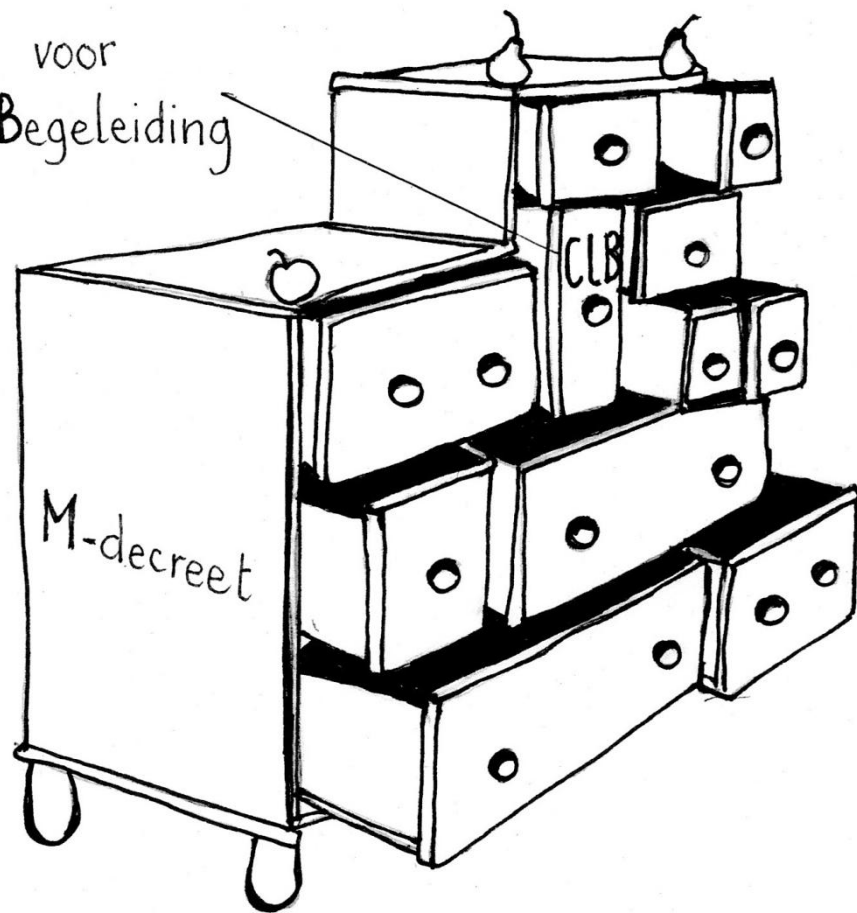
Maar in het tweedekansonderwijs werkt men op een andere manier. De focus ligt anders. Men bereidt de leerlingen voor op de examens van de Centrale Examencommissie. Daardoor kunnen sommige uitbreidingstaken al eens weg vallen. Er is ook ruimte om in te gaan op een leemte bij bepaalde studenten en de begeleiding is anders, meer individueel. De motivatie van de leerlingen/studenten wordt ook aangescherpt omdat een geslaagd examen meteen betekent dat dit pakket is afgewerkt. Overzitten, zoals we dat in het Gewoon Onderwijs kennen, bestaat in dit systeem niet. Nadat voor een bepaald vak de eindtermen gehaald zijn, kan men focussen op die onderdelen die moeilijker liggen en meer inspanning vragen.

Het zou een uitdagende oefening zijn voor leerkrachten in het Gewoon Secundair Onderwijs om de studievoortgang van hun leerlingen eens op deze manier te bekijken. De beleidsintenties omtrent de hervorming van het Secundair Onderwijs wijzen in deze richting.

Ook de overstap naar het Buitengewoon Onderwijs met een **Individueel Aangepast Curriculum (IAC)** hoeft niet het einde te betekenen. Het is gerust mogelijk dat, net door de individuele aanpak, een leerling goede vorderingen maakt en alsnog de eindtermen haalt. De klassenraad van de school voor Buitengewoon Onderwijs (zowel Basis als Secundair) kan dan in een aantal situaties besluiten tot het toekennen van een getuigschrift. Zo kan bv. een getuigschrift Basisonderwijs toegekend worden indien aan alle voorwaarden van de onderwijsinspectie is voldaan.

(Over de relatie tussen Individueel Aangepast Curriculum en Gemeenschappelijk Curriculum verwijzen we ook naar het hoofdstuk C.2 Zorgcontinuüm.)

Centrum voor
Leerlingen Begeleiding

C.5 Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB)

C.5.1 Wat kan je van het CLB verwachten?

Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) ging in 2000 van start en sindsdien voeren ze hun opdracht van leerlingenbegeleiding uit. Wat houdt dit in? Wat mag je van een CLB verwachten? Met de komst van het M-decreet kreeg het CLB nieuwe en duidelijk omschreven opdrachten. We staan er even bij stil.

Het CLB is een **dienst** waarop leerlingen, ouders, leerkrachten en schooldirecties een beroep kunnen doen voor informatie, hulp en begeleiding. Deze dienstverlening is **gratis**. Het CLB moet bijdragen tot het welbevinden van leerlingen zodat de basis gelegd wordt voor alle leren. De leerlingen zelf zijn dan ook diegenen voor wie het CLB werkt. De school is partner voor het CLB in de zorg voor kinderen en jongeren. Voor jongere kinderen zijn het vooral de ouders of de school die de vraag zullen stellen. Jongeren nemen vaak zelf het initiatief om een medewerker van het CLB te contacteren.

Het CLB werkt **multidisciplinair**. Dit wil zeggen dat psychologen, orthopedagogen, artsen, maatschappelijk werkers en sociaal verpleegkundigen in team werken. Elke medewerker heeft zijn specifieke opdracht maar ze werken samen als het om meer complexe problemen gaat.

Het CLB heeft een aantal omschreven **opdrachten**:

- Het CLB wil de leerlingen steunen in hun schoolse ontwikkeling. Het **leren**, de leerproblemen en de studieproblemen zijn dan ook centrale thema's in de werking van het CLB. Vaak is dit gekoppeld aan een zoektocht naar een goede studiekeuze en de juiste aanpak in het onderwijs. Uitgangsvraag blijft: "Wat heeft deze leerling nu nodig in deze klas en op deze school?"
- De ontwikkeling van de **gezondheid** van de leerling is een tweede grote opdracht. Via regelmatige opvolging (o.a. medisch onderzoek) en preventieve acties zoals vaccinaties wil het CLB de goede gezonde ontwikkeling van de leerlingen mee garanderen.
- Een derde groot luik zijn de vragen die te maken hebben met **opvoeding** en opvoedingsproblemen, met de emotionele en persoonlijkheidsontwikkeling, voor zover deze gebonden zijn aan de schoolse ontwikkeling.
- Verder kan je als ouder of leerling op het CLB steeds terecht met vragen die te maken hebben met **studiekeuzes** in het Kleuter-, Lager en Secundair Onderwijs.
- Het CLB heeft ook een **signaleringsfunctie** naar de scholen toe. Als vanuit de dagelijkse begeleiding blijkt dat er verbeterpunten zijn in de werking, gaat het CLB hierover in gesprek met de school. Dit kan gaan rond thema's zoals leerproblemen en leerstoornissen, eetstoornissen, spijbelen, gezonde voeding, drugspreventie, pesten op school, enz.

Hoewel de medewerkers van het CLB deskundig en professioneel werken, mag je niet verwachten dat ze alle problemen oplossen. Problemen oplossen is soms moeilijk of onmogelijk, maar samen aan problemen werken kan altijd. Elke stap vooruit is immers winst.

C.5.2 De leerling staat centraal

De CLB-medewerkers staan in voor alle leerlingen van een school. Maar hun aandacht gaat vooral naar de leerbedreigde leerlingen. Hierbij staat altijd het belang van de leerling voorop. Daarom zullen onderstaande vragen altijd cruciaal zijn in de begeleiding van de leerling:

- Wat heeft deze leerling nodig om optimaal verder te leren en zich te ontwikkelen?
- Welk ontwikkelingspad, welk handelingsplan, welke ondersteuning, welke school biedt deze leerling de meeste kansen?

Het kan zijn dat de antwoorden op deze vragen verschillen en dat CLB-medewerkers, ouders en leerkrachten van mening verschillen. Zij hebben allen hun professionaliteit en hun ervaringen met deze leerling. Ze kijken er dus ook anders naar. Communicatie is daarom zeer belangrijk. Goed overleggen is de basis om samen vooruitgang te maken.

Is de ouder of leerling bezorgd om wat er op school gebeurt, dan kan hij steeds terecht bij het CLB. Een gesprek is altijd mogelijk en valt onder het beroepsgeheim van de CLB-medewerker. Het CLB werkt onafhankelijk van de school en is ook tegenover de school gebonden door het beroepsgeheim. Als er concrete hulp op school nodig is, zal het CLB uiteraard moeten samenwerken en is overleg en uitwisseling van informatie noodzakelijk.

Het CLB heeft een belangrijke rol om alle betrokken partijen aan te zetten tot **samenwerking**. Tijdens het overleg zullen ouders, leerling, leerkrachten, zorgteam, directie en CLB-medewerkers op zoek gaan naar verdere stappen in de begeleiding:

- Het CLB zal handelingsgericht te werk gaan: systematisch, transparant en in overleg.
- Het CLB is op vraag van de school, en met instemming van de ouders, aanwezig op het leerlingenoverleg op school.
- Het CLB werkt concreet samen met het zorgteam van de school.
- Het CLB kan een diagnose van leerstoornissen stellen zoals voor dyslexie en dyscalculie.
- Voor ontwikkelingsstoornissen zoals ADHD en Autismespectrumstoornis (ASS) word je via het CLB doorverwezen naar gespecialiseerde multidisciplinaire diensten met inbegrip van een kinderpsychiatrisch onderzoek.
- Bij een vermoeden van ontwikkelingsdysfasie zal het CLB doorverwijzen naar een geschikte multidisciplinaire instantie.
- Het CLB is vanuit zijn helikopterperspectief goed op de hoogte en goed geplaatst om de hulpverlening buiten de school in te schatten en samenwerking te bevorderen. We denken dan aan logopedie, revalidatiecentrum, maatschappelijke diensten, welzijnssector, integrale jeugdhulp, enz.

C.5.3 Het M-decreet brengt nieuwe opdrachten voor het CLB

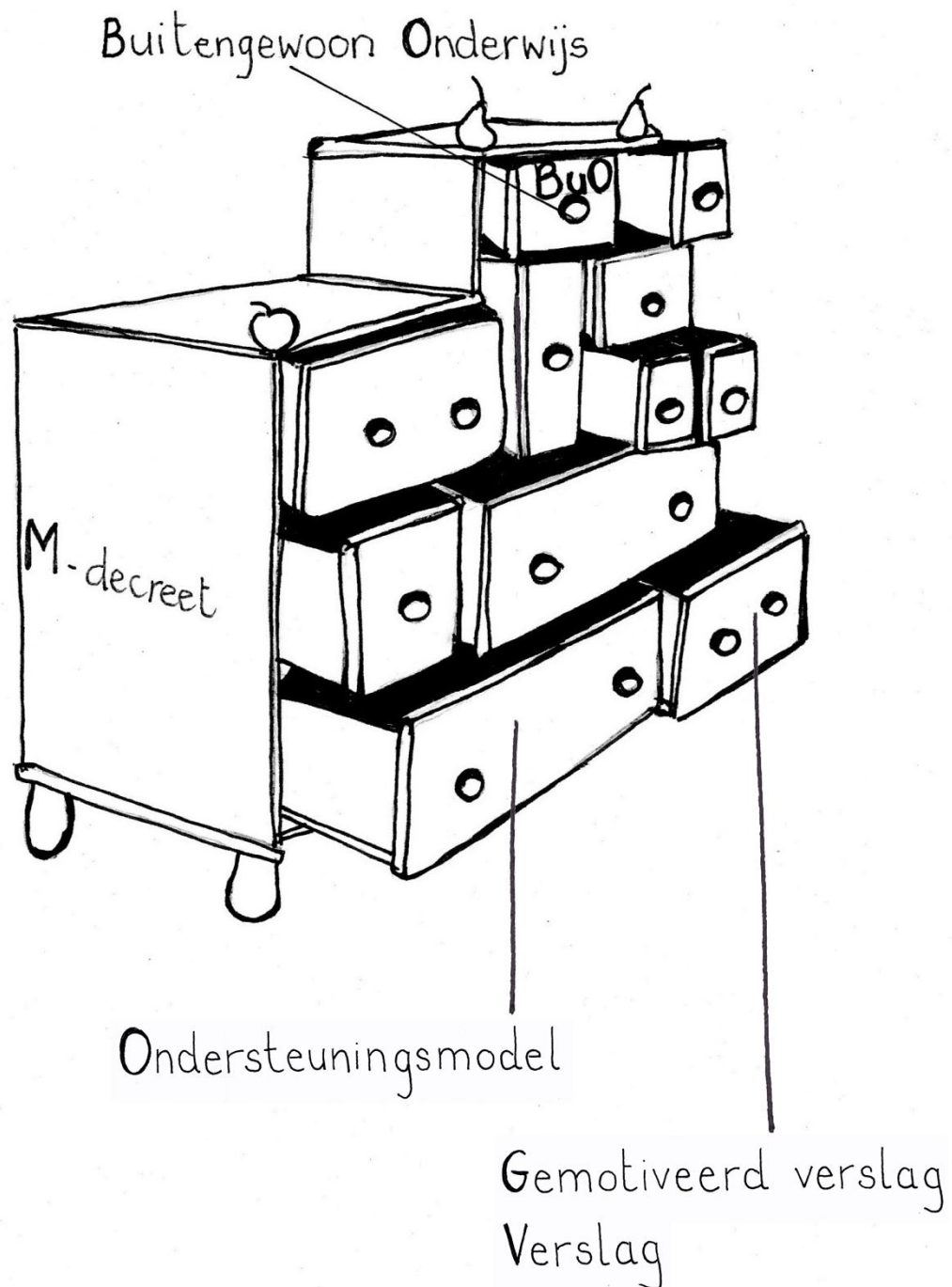
Naast de reeds voorziene begeleiding, zijn er ook nieuwe opdrachten. Er zijn nieuwe taken gericht op het bewaken en het opvolgen van een aantal stappen in de begeleiding van leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften. We beschrijven dit hier duidelijk, maar bondig.

Het CLB heeft een centrale rol in het Handelingsgericht Werken en in het Zorgcontinuüm. Op heel specifieke momenten wordt de expertise van het CLB ingezet.

Opvallend is dat binnen het M-decreet exact wordt omschreven onder welke voorwaarden het CLB overgangen tussen Gewoon en Buitengewoon Onderwijs bewaakt en de start van ondersteuning in de fase uitbreiding van zorg begeleidt:

- Vanaf 1 september 2014 is het CLB de **enige instantie** die verslagen mag opmaken waardoor leerlingen ofwel recht krijgen op ondersteuning vanuit een Ondersteuningsnetwerk of vanuit een school voor BuO, ofwel toegang krijgen tot een Individueel Aangepast Curriculum in het Gewoon Onderwijs of tot een school voor Buitengewoon Onderwijs.
- Het CLB ondersteunt de school ook als zij een leerling met een IAC verdere redelijke aanpassingen wil bieden. Dit kan leiden tot een attest verworven bekwaamheden. Belangrijk is hier dat alle betrokkenen samen in overleg gaan over hoe er best gewerkt wordt en welke doelstellingen men vooropstelt.
- Het decreet wordt door het CLB toegepast als het gaat om ondersteuningsvragen vanuit het **Ondersteuningsmodel** en om de overstap naar **Buitengewoon Onderwijs**.
- Bij de overstap naar het BuO brengt het CLB de Specifieke Onderwijsbehoeften van de leerling in kaart.
- Bij elke vraag naar overstap BuO onderzoekt het CLB of de stappen van het Zorgcontinuüm gevolgd werden, welke inspanningen de school gedaan heeft en welke redelijke aanpassingen toegepast werden.
- Samen met de school gaat het CLB na of een leerling met Specifieke Onderwijsbehoeften het Gemeenschappelijk Curriculum kan volgen, eventueel ondersteund door redelijke aanpassingen.
- Ook bij een Individueel Aangepast Curriculum (IAC) bekijkt het CLB of dit, mits redelijke aanpassingen, in de gewone school gerealiseerd kan worden.
- Het CLB stelt het **Gemotiveerd Verslag** op waardoor Ondersteuning kan gestart worden. Hiermee stapt de school in de fase van 'uitbreiding van zorg'. De redelijke aanpassingen die de school al doorvoerde blijven onverkort gelden.
- Voor elke overstap naar Buitengewoon Onderwijs – elk type, behalve type 5 – stelt het CLB het **Verslag** op en gaat uit van de nieuwe omschrijving van de doelgroep en de vereiste criteria. Het CLB steunt op een multidisciplinaire diagnostiek (soms met inbegrip van een psychiatrisch onderzoek) om een bepaalde verwijzing te kunnen doen.
- In het Buitengewoon Onderwijs type Basisaanbod wordt elke leerling, **in het Lager Onderwijs minimaal om de twee jaar en in het Secundair Onderwijs na de opleidingsfase**, geëvalueerd door de school en het CLB. Het CLB gaat na of de leerling kan terugkeren naar het Gewoon Onderwijs, al of niet met ondersteuning. Is Buitengewoon Onderwijs nog steeds de beste keuze dan verantwoordt het CLB dit in een nieuw Verslag.
- Als de leerling terugkeert naar het Gewoon Onderwijs ondersteunt het CLB de ouders en de leerling om een gepaste school te vinden en maakt afspraken voor een vlotte overgang.
- Het CLB kan ook het Verslag opheffen en hiermee een einde maken aan de toelating voor Buitengewoon Onderwijs. Of het Gemotiveerd Verslag opheffen en hierdoor een einde maken aan de ondersteuningsmogelijkheid vanuit het Ondersteuningsmodel.
- De onderwijsinspectie controleert de oriënteringspraktijk van het CLB.

Hiermee is aan het CLB een sleutelrol toebedeeld in de zorg en de begeleiding van leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften. Het krijgt een grote verantwoordelijkheid in het opvolgen van de leerling, het overleg tussen alle betrokkenen, het ondersteunen van schoolteams en ouders en het opmaken van de verslagen.

C.6 Het Buitengewoon Onderwijs in een nieuw jasje

Het M-decreet geeft gedeeltelijk een andere omschrijving aan de organisatie en de typologie van het Buitengewoon Onderwijs (BuO).

Deze herdefiniëring is slechts een deel van het decreet. Het M-decreet is veel ruimer opgezet dan om enkel het Buitengewoon Onderwijs te hervormen. Het M-decreet wil ook de zorg in de Gewone Basisschool en in het Secundair Onderwijs beter regelen.

C.6.1 Het recht op onderwijs is een universeel mensenrecht

In België zijn we hier al lang van overtuigd. België en zijn gemeenschappen hebben al lang die mensenrechten erkend en onderschreven.

Vanaf 1914 heeft België de leerplicht ingevoerd. Leerplicht voor iedereen? Dat wil dus zeggen dat ook kinderen met een handicap niet alleen recht hebben op onderwijs maar ook gebonden zijn door de leerplicht.

Op 6 juli 1970 verschijnt de Kaderwet Buitengewoon Onderwijs. De typologie en de hele organisatie worden vastgelegd in verdere Koninklijke Besluiten. De omschrijving van de types vertrekt van een deficit denken en is ook louter gebaseerd op kindkenmerken.

Vanaf 1978 tot en met 2014:

Types van Buitengewoon Onderwijs aangepast aan de opvoedingsbehoeften van:

- *type 1: kinderen en adolescenten met licht mentale handicap*
- *type 2: kinderen en adolescenten met een matige of ernstige mentale handicap*
- *type 3: kinderen en adolescenten met ernstige emotionele en/of gedragsproblemen*
- *type 4: kinderen en adolescenten met een motorische handicap*
- *type 5: zieke kinderen en adolescenten*
- *type 6: kinderen en adolescenten met een visuele handicap*
- *type 7: kinderen en adolescenten met een auditieve handicap of met een spraak- of taalstoornis*
- *type 8: kinderen met ernstige leerstoornissen*

C.6.2 Een hele evolutie tussen 1970 en nu

Het grootste aantal leerlingen in het BuO vonden we terug in type 1 en type 8. Deze aantallen namen ieder jaar toe. Samen maakten de leerlingen in type 1 en type 8 meer dan 60 % uit van het totale leerlingenaantal van het BuO.

Wat de praktische organisatie van het BuO betreft, werden een aantal pijnpunten vastgesteld:

- Teveel kinderen stromen door naar type 1 of type 8.
- Normaal en beter begaafde kinderen met een autismespectrumstoornis (ASS) hebben geen duidelijke plaats binnen het BuO.
- De spreiding van de scholen voor Buitengewoon Onderwijs is ongelijk verdeeld over Vlaanderen.

- Ook de spreiding van bepaalde types is ongelijk, waardoor de grenzen tussen sommige types vervagen.
- Er is heel wat oneigenlijke instroom, vooral van kansarme kinderen en kinderen van vreemde origine.
- Vele deskundigen beschouwen de indeling in types als achterhaald en vinden dat de indeling dringend aan een update toe is.

Een hervorming en aanpassing was nodig. Daarover was iedereen het wel eens.

C.6.3 Het M-decreet herdefinieert het BuO vanaf 2015

Wat verandert of zal geleidelijk aan veranderen?

De typologie blijft, maar de indeling is veranderd. Type 1 en 8 verdwijnen geleidelijk en worden vervangen door het type Basisaanbod. De types 2, 3, 4, 5, 6 en 7 blijven behouden maar in het M-decreet werden wetenschappelijk onderbouwde criteria ingeschreven voor deze types.

En er kwamen nieuwe types bij:

- **Type 9** voor leerlingen met een autismespectrumstoornis (ASS) zonder verstandelijke beperking (type 2). Deze kinderen zaten tot dan vooral verspreid over type 3, type 4, type 7 en type 8.
- **Type Basisaanbod** voor leerlingen waarbij aantoonbaar blijkt dat, ondanks de nodige redelijke aanpassingen in een school voor Gewoon Onderwijs, het Gemeenschappelijk Curriculum (tijdelijk) niet haalbaar is. Het zijn vooral die kinderen die voordien een plekje vonden in type 1 en type 8.

Vanaf 2015:

Types in het Buitengewoon Onderwijs:

- *type Basisaanbod Buitengewoon Onderwijs*
- *type 2 voor kinderen met een verstandelijke beperking*
- *type 3 voor kinderen met een emotionele of gedragsstoornis die geen verstandelijke beperking hebben*
- *type 4 voor kinderen met een motorische beperking*
- *type 5 voor kinderen in een ziekenhuis, een residentiële setting of een preventorium*
- *type 6 voor kinderen met een visuele beperking*
- *type 7 voor kinderen met een auditieve beperking of een spraak- of taalstoornis*
- *type 9 voor kinderen met een autismespectrumstoornis en die geen verstandelijke beperking hebben*

Een doorverwijzing naar het type Basisaanbod is in het Buitengewoon Lager Onderwijs in principe **voor twee jaar** geldig. In het Buitengewoon Secundair Onderwijs geldt dit tot aan het einde van een opleidingsfase. Is het nodig dat de leerling langer in het BuO blijft, dan moet men dit in het Verslag opnieuw aantonen. Ook die verlenging is maar beperkt geldig.

Zo blijft het nog steeds mogelijk om het volledige Lager of Secundair Onderwijs af te werken in het type Basisaanbod maar het mag niet meer vanzelfsprekend zijn dat de leerling automatisch in dat type blijft tot aan het einde van het Buitengewoon Lager of Secundair Onderwijs. Het streefdoel is om deze kinderen zo snel mogelijk opnieuw in het

Gewoon Onderwijs te integreren. Of om hen te laten doorstromen naar een ander type BuO dat beter aansluit bij hun noden.

De omschrijving van de types 2 tot en met 7 en van het type 9 is strikter geworden. De criteria om toegang te krijgen zijn geactualiseerd. De toegangspoorten vernauwen.

Enkel het Verslag van het CLB geeft toegang tot een type van BuO. Dit Verslag mag alleen nog door het CLB worden opgesteld. Zij doen dit op basis van een proces van Handelingsgerichte Diagnostiek eventueel in samenwerking met externe specialisten.

Het Buitengewoon Secundair Onderwijs (BUSO)

Het Buitengewoon Secundair Onderwijs richt zich op dezelfde types als het Buitengewoon Basisonderwijs. Het BUSO is georganiseerd op basis van vier opleidingsvormen. De opleidingsvormen streven elk een eigen doelstelling na voor de leerlingen. Er kunnen leerlingen uit de verschillende types in terecht.

Opleidingsvorm 1: participatie en eventueel ook arbeidsdeelname in een omgeving met ondersteuning

- biedt een algemene en sociale vorming gericht op:
 - o maatschappelijk functioneren en participeren in een omgeving met ondersteuning
 - o voor zover mogelijk, arbeidsdeelname in een omgeving met ondersteuning
- kan georganiseerd worden voor de types 2, 3, 4, 6, 7 en 9

Opleidingsvorm 2: participatie en tewerkstelling in een omgeving met ondersteuning

- biedt een algemene en sociale vorming en een arbeidstraining gericht op:
 - o maatschappelijk functioneren en participeren in een omgeving met ondersteuning
 - o werken in een omgeving met ondersteuning
- kan georganiseerd worden voor de types 2, 3, 4, 6, 7 en 9

Opleidingsvorm 3: beroepsonderwijs

- biedt een algemene, sociale en beroepsvorming gericht op:
 - o maatschappelijk functioneren en participeren
 - o werken in een gewone werkomgeving
- kan georganiseerd worden voor de types Basisaanbod (type 1), 3, 4, 6, 7 en 9
- er is keuze tussen verschillende **opleidingen**

Opleidingsvorm 4: algemeen, beroeps-, kunst- en technisch onderwijs

- is gericht op:
 - o maatschappelijk functioneren en participeren, eventueel in een omgeving met ondersteuning
 - o vervolgonderwijs of werken in een gewone werkomgeving, eventueel met ondersteuning
- kan georganiseerd worden voor de types 3, 4, 5, 6, 7 en 9
- er is keuze tussen verschillende **studierichtingen**, die overeenkomen met de studierichtingen uit het voltijds Gewoon Secundair Onderwijs

C.6.4 En wat met de ondersteuning of ... hoe werkt het Ondersteuningsmodel?

Situering

In maart 2014 werd het M-decreet goedgekeurd. Het trad effectief in werking in september 2015. De invoering van redelijke maatregelen op het niveau 'verhoogde zorg' en de herziening van de types van het BuO werden een feit. Hoe de voorziene ondersteuning in het niveau 'uitbreiding van zorg' vorm moest krijgen, werd maar uitgewerkt tegen september 2017 onder de algemene noemer van het 'Ondersteuningsmodel' wat we verder weergeven als OM.

Het Geïntegreerd Onderwijs (GON) en het Inclusief Onderwijs (ION) werden definitief vervangen door het Ondersteuningsmodel (OM).

Het klinkt alsof ondersteuning nu pas kan gegeven worden maar dit klopt niet. Er is steeds ondersteuning geweest voor kinderen en jongeren die het moeilijk hebben. Er was ondersteuning binnen het onderwijs maar ook buiten het onderwijs. Binnen het onderwijs verwijzen we graag naar het Zorgcontinuüm dat zijn ingang gevonden heeft. Hierin onderscheiden we verschillende zorgfasen die in steeds intensievere ondersteuning voorzien.

Misschien is het duidelijker als we ondersteuning ook vertalen als begeleiding of leezorg, zoals we vroeger deden. We spreken nu wel algemeen steeds van ondersteuning. In het Engels spreekt men van 'support' in tegenstelling tot 'care' dat eerder verwijst naar medische of paramedische zorg.

We moeten echter aanvaarden dat de termen ondersteuning, begeleiding en leezorg steeds door elkaar zullen gebruikt worden.

We bedoelen hiermee de hulp aan leerlingen die het moeilijk hebben op school, aan leerkrachten die hier gericht mee aan de slag willen gaan en aan ouders.

Dankzij het nieuwe Decreet Leerlingenbegeleiding (in werking sinds 1 september 2018) moet de school trouwens ook werk maken van een zorgbeleid volgens de structuur van het Zorgcontinuüm.

Het Ondersteuningsmodel in twee sporen

Het OM is georganiseerd via **twee sporen** en vereist steeds een 'toegangsticket' in de vorm van een 'Verslag' of een 'Gemotiveerd Verslag'. Deze verslagen geven aan welke deskundigheid vanuit een school voor Buitengewoon Onderwijs of vanuit een Ondersteuningsnetwerk nodig is om leerlingen, leerkrachten of ouders te ondersteunen.

Spoor 1

Indien het gaat over leerlingen met een Gemotiveerd Verslag of een Verslag (eventueel nog een oud Inschrijvingsverslag voor Buitengewoon Onderwijs) **type 2, 4, 6 of 7** dan kan ondersteuning gegeven worden vanuit een school voor Buitengewoon Onderwijs van het betreffende type en/of vanuit een school voor Buitengewoon Onderwijs met deze deskundigheid.

BELANGRIJK! Als ouder kies je samen met de gewone school met welke school voor BuO ze gaan samenwerken voor jouw kind.

Spoor 2

Indien het gaat over leerlingen met een Gemotiveerd Verslag of Verslag (eventueel nog een oud Inschrijvingsverslag voor Buitengewoon Onderwijs) **type Basisaanbod (type 1 en type 8 in afbouw), 3 of 9** dan kan men, als hier nood aan is, ondersteuning krijgen vanuit het Ondersteuningsnetwerk (ONW) waarmee de school een overeenkomst heeft. Deze overeenkomst maakt dat je als ouder niet zelf kan kiezen vanuit welk Ondersteuningsnetwerk de hulp komt. De school kan immers maar een contract aangaan met één Ondersteuningsnetwerk.

Het kan echter zijn dat een school voor Buitengewoon Onderwijs type 2, 4, 6 of 7 toegetreden is tot een Ondersteuningsnetwerk. Het kan ook zijn dat er afspraken gemaakt zijn tussen een Ondersteuningsnetwerk en een school voor Buitengewoon Onderwijs. Deze varianten maken dat je via meer dan één toegang ondersteuning kan krijgen en ... dat je dus ook kan beroep doen op gepaste ondersteuning vanuit deze types via het Ondersteuningsnetwerk.

Dit alles kan voor verwarring zorgen.

BELANGRIJK! In het gesprek met school en CLB is dit iets dat goed moet doorgesproken worden. Niet alleen wie ondersteuning kan geven, maar uiteraard hoe deze ondersteuning kan verlopen en wat verwacht mag worden.

Voor welke leerlingen kan de school voor Gewoon Onderwijs ondersteuning vragen?

Als kinderen of jongeren onderwijsbehoeften hebben die we situeren binnen Brede Basiszorg of binnen Verhoogde Zorg (Zorgcontinuüm) neemt de school alle ondersteuning op zich. Van de school mag verwacht worden dat ze dit zelf op een kwaliteitsvolle wijze kan en wil opnemen. Dit betekent meteen dat de onderwijsbehoeften van die aard kunnen zijn dat er ook afspraken moeten gemaakt worden omtrent het toepassen van de Redelijke Aanpassingen in de zin van remediëren, differentiëren, compenseren en dispensereren zoals gedefinieerd in het M-decreet. De school kan daartoe hulp vragen bij het begeleidend CLB of bij de Pedagogische Begeleiding. Er wordt dan

gewerkt op het niveau Verhoogde Zorg. Deze afspraken zijn voor het hele schoolteam bindend. Voor deze leerlingen kan er geen ondersteuning gevraagd worden binnen het Ondersteuningsmodel.

Voor leerlingen waarbij ouders, school, leerling en CLB een handelingsgericht diagnostisch traject gevolgd hebben (fase 'Uitbreiding van zorg' in het Zorgcontinuüm) om na te gaan hoe de beperkingen van de leerling hem of haar belemmeren, kan men overgaan tot de opmaak van een Gemotiveerd Verslag of een Verslag. Uiteraard kan men tot de conclusie komen dat de aangeboden ondersteuning door de school voldoende is en gewoon wordt verder gezet.

In zijn advies bepaalt het CLB welke hulp zinvol en noodzakelijk is om de ontwikkeling van de leerling te bevorderen.

Gemotiveerd Verslag

Een **Gemotiveerd Verslag** geeft aan dat er ernstige ondersteuningsbehoeften zijn, dat men het Gemeenschappelijk Curriculum wel als haalbaar beschouwt maar dat ondersteuning aangewezen is omdat het anders heel moeilijk zal worden voor de leerling, de leraar en de ouders. Na het advies van CLB en in afspraak met de ouders en/of de leerling kan dan de school hulp vragen bij een school voor Buitengewoon Onderwijs of bij het Ondersteuningsnetwerk.

Belangrijk is hier te vermelden dat ondersteuning maar zinvol is als ook de school onverkort blijft inzetten op de Redelijke Maatregelen uit de Verhoogde Zorg. M.a.w. de inzet van de ondersteuning, in combinatie met compenserende of dispenserende maatregelen worden nodig én voldoende geacht om de leerling het Gemeenschappelijk Curriculum te laten volgen.

Het behalen van een getuigschrift of diploma blijft mogelijk!

In tegenstelling tot het verleden is het niet langer noodzakelijk om over een kinderpsychiatrische of medische diagnose te beschikken om ondersteuning te kunnen vragen. Vaak is het zo dat in heel het proces een diagnose wordt gesteld die ook aangeeft welke hulp best aangewezen is en vanuit welk type BuO die hulp best komt.

Verslag

Een **Verslag** geeft aan dat de ondersteuningsbehoeften van die aard zijn dat het volgen van het Gemeenschappelijk Curriculum niet meer haalbaar is en dat men moet overschakelen naar een IAC (Individueel Aangepast Curriculum). M.a.w. men stelt een individueel aangepast handelingsplan op en formuleert eigen beperktere doelstellingen. Met dit Verslag kan je beslissen om je kind in te schrijven in het Buitengewoon Onderwijs. Als je echter verkiest om je kind verder school te laten lopen in het Gewoon Onderwijs - en de school ziet dit als haalbaar - dan kan de school eveneens ondersteuning vragen vanuit een school Buitengewoon Onderwijs of vanuit het Ondersteuningsnetwerk.

Een duidelijke diagnose is vereist om een Verslag te krijgen. Uitzondering hierop is het Verslag voor type Basisaanbod waarvoor geen gediagnosticeerde stoornis aangetoond moet worden maar waar de onderwijsbehoeften centraal staan.

Een tweede uitzondering is het 'voorlopig' Verslag type 3 waarbij een leerling wel toegang krijgt tot BuO type 3 zonder dat een diagnose vereist is op dat moment. In de loop van het jaar – eventueel met een extra jaar – moet wel een diagnose voorgelegd worden. Kan dit niet, dan dient deze leerling terug over te gaan naar het Gewoon Onderwijs of desgevallend over te stappen naar een ander type van Buitengewoon Onderwijs.

Bij dit 'voorlopig' Verslag kan geen ondersteuning gegeven worden in het Gewoon Onderwijs. Het is dus enkel bedoeld om de instap in BuO type 3 te verantwoorden zonder een aanwezige diagnose.

Als een Verslag wordt opgemaakt, gaat men er van uit dat het behalen van een getuigschrift of diploma niet mogelijk is.

Opnieuw evalueren is altijd mogelijk zodat een gunstige of eventueel minder gunstige ontwikkeling bij de leerling steeds kan in rekening gebracht worden.

Tenslotte ...

In het OM is uitdrukkelijk voorzien dat er ondersteuning kan gegeven worden op drie niveaus. Als het aangewezen is om de leerling zelf te begeleiden dan is dit mogelijk, maar het is vaak meer aangewezen om de leerkracht te begeleiden zodat deze sterker wordt in zijn of haar dagelijkse werking. Ook is het mogelijk om een deel of het gehele schoolteam te ondersteunen in de aanpak van de leerlingen met een bepaalde beperking.

Met een boutade kan je stellen dat het altijd beter is ... 'iemand te leren vissen in plaats van hem te voorzien van vis'. En dus is het vaak beter de leerkracht goed te ondersteunen dan alleen met de leerling te werken.

Het is ook niet altijd nodig dat de ondersteuning steeds doorloopt. Belangrijker is het om flexibel hulp te verlenen op die moeilijke momenten waar het echt nodig is. Het is belangrijk om niet meer te denken: "Mijn kind krijgt een jaar of twee ondersteuning", maar: "Mijn kind krijgt ondersteuning als het nodig is en zolang het nodig is!"

Dit is de basisfilosofie van waaruit het Ondersteuningsmodel is ontworpen.

C.6.5 Wat kan je als ouder doen als je het niet eens bent met het Gemotiveerd Verslag of met het Verslag van het CLB?

De eerste stap is en blijft een gesprek met school en CLB. Als je het niet eens bent, ga dan het gesprek aan.

Verder voorziet het M-decreet in een **Vlaamse Bemiddelingscommissie** als ouders en CLB het niet eens zijn over een Verslag dat aanleiding geeft tot een IAC. De bemiddelingscommissie is niet bevoegd als het gaat om een Gemotiveerd Verslag. Als ouders hun kind echt niet willen inschrijven in het Buitengewoon Onderwijs, kunnen zij hiertoe niet verplicht worden. Maar de intentie van het M-decreet is wel dat er altijd gestreefd wordt naar een compromis tussen alle betrokken partijen, waarbij **het belang van het kind** voorop moet staan.

Als CLB en school een Gemotiveerd Verslag opstellen om de hulp in te roepen van het Ondersteuningsnetwerk of van een school voor Buitengewoon Onderwijs, dan kunnen ouders de begeleiding van de school niet weigeren. Ze kunnen wel verhinderen dat de begeleiding leerling gericht wordt ingevuld.

Zowel bij een advies voor overstap naar Buitengewoon Onderwijs of voor de keuze van Ondersteuning in de gewone school is het belangrijkste dat ouders, leerlingen, school en CLB alles in het werk stellen om stap voor stap te overleggen en om tot een overeenkomst te komen.

C.6.6 De maatschappelijke visie op handicap en beperking is veranderd

We zijn ons met zijn allen meer bewust van het feit dat mensen met een handicap recht hebben op deelname aan alle aspecten van het maatschappelijk leven.

Handicap zien we nu minder als een gebrek van de persoon en meer als een probleem van afstemming en participatie. Hoe bepalend de handicap van het individu is, hangt af van de omgeving en van de context.

Op de website van GRIP vzw vinden we in de begrippenlijst onder 'Persoon met een handicap':

Onder 'handicap' wordt verstaan het verlies of de beperking van mogelijkheden om op voet van gelijkheid deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer.

De term duidt op het contact tussen de persoon met een functiebeperking en zijn omgeving.

De nadruk ligt op de tekortkomingen van de omgeving en van vele georganiseerde activiteiten in de samenleving, zoals informatievoorziening, communicatie en onderwijs, die personen met een functiebeperking beletten daar gelijkwaardig aan deel te nemen.

Onderwijs en het recht op onderwijs

zijn uiterst belangrijke onderdelen die behoren tot het maatschappelijke leven. Kijk jij niet vreemd op als je op een gewone schooldag een kind op straat ziet? 'Naar school gaan' is meer dan een verplichting, het is een maatschappelijk gegeven. Niet naar school kunnen/mogen gaan: dat hoort niet. Het VN-verdrag voor personen met een handicap wil bekomen dat kinderen met een handicap zo volwaardig mogelijk aan het maatschappelijk leven kunnen deelnemen. De maatschappij heeft daarbij de verplichting om alle aanpassingen te doen die redelijk zijn.

Het VN-verdrag voor personen met een handicap verbiedt de organisatie van specifieke onderwijsvormen (zoals ons BuO) voor kinderen met een handicap niet, maar stimuleert meer inclusief onderwijs in alle landen.

Het M-decreet is een eerste stap in die richting. Het komt tegemoet aan veranderende visies en tendensen in de maatschappij. Onderwijs en het recht daarop staan niet geïsoleerd van deze maatschappij.

Naast het Buitengewoon Onderwijs hervormen wil het M-decreet ook het Gewoon Onderwijs versterken in de opdracht om zo veel mogelijk leerlingen van het recht op onderwijs in de eigen omgeving te laten genieten.

Al deze maatschappelijke veranderingen gebeuren niet van vandaag op morgen. De inspanningen daarvoor zullen van alle betrokkenen moeten komen.

Deel D

Ouders en school werken samen aan de toekomst van een kind

D.1 De rol van ouders in het M-decreet.

We zullen bekijken wat het M-decreet over de rol van de ouders precies zegt.

Het gaat niet alleen om de school

Als men denkt aan leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften en hoe men best een antwoord formuleert op hun onderwijsbehoeften, dan moet men tegelijk de context van deze leerlingen meenemen in het verhaal. Zowel school als gezin spelen samen een centrale rol. Men kan maar resultaat boeken als alle betrokkenen in verbondenheid samenwerken. Er is de professionele rol van de leerkracht. Er is ook de opvoedende rol van de ouders en hun inzet om hun kind te geven wat het nodig heeft om te ontwikkelen.

Wat mogen ouders en wat mogen zij niet? In hoeverre verwacht het M-decreet tussenkomsten van de ouders in het begeleidingsproces? Hoe wordt de constructieve samenwerking gedefinieerd? Welke rechten hebben ze? Welke plichten hebben ze? Wat blijkt als men alle artikels in het M-decreet opspoort die handelen over 'ouders'?

(Zie bijlage 1)

De ouders doen mee

Vanuit het M-decreet zien we alvast dat ouders een plaats krijgen in het geheel, hoewel dit nog te vaak in algemene termen beschreven wordt. Het moet allemaal nog vorm krijgen.

De kern van het M-decreet is dat de school op een systematische, planmatige en transparante wijze moet samenwerken met het CLB én met de ouders om gepaste maatregelen te voorzien voor leerlingen met Specifieke Onderwijsbehoeften. Ook de ondersteuningsbehoeften van de ouders staan hierin centraal. Dit uitgangspunt geldt voor het Gewoon én Buitengewoon Onderwijs, voor het Basisonderwijs én het Secundair Onderwijs.

Als leerlingen echt meer steun nodig hebben dan wat de school al biedt, dan wordt het CLB ingeschakeld. Het CLB bepaalt dan samen met de school én met de ouders welke *'bijkomende inzet van middelen, hulp of expertise, hetzij ten aanzien van de school of de leerling, al dan niet in zijn context, wenselijk is, alsook de omvang en de duur daarvan'*.

Hierbij moet men er rekening mee houden dat ook ouders nood kunnen hebben aan ondersteuning.

Wat kan en wat kan niet?

Belangrijk is dat de mogelijke sociale of financiële situatie van de ouders geen weerslag mag hebben op de keuze voor Gewoon Onderwijs of Buitengewoon Onderwijs. Hier mogen enkel de onderwijskundige elementen meespelen.

Bij een betwisting kunnen de ouders hun stem laten horen. Als het CLB een advies geeft voor Buitengewoon Onderwijs (of juist géén advies hiervoor geeft) en de ouders zijn niet akkoord, dan kunnen ze een beroep doen op de **Vlaamse Bemiddelingscommissie**. Ook de school en het CLB kunnen beroep doen op deze commissie als er onenigheid is over een advies voor Buitengewoon Onderwijs.

Als een leerling een Verslag heeft, waarmee de instap in Buitengewoon Onderwijs mogelijk is, dan kunnen ouders aan het CLB vragen dit Verslag teniet te doen. Uiteraard kan dit alleen als ook het CLB overtuigd is dat Buitengewoon Onderwijs niet langer aangewezen is.

De toestemming om in te stappen in het Buitengewoon Onderwijs type Basisaanbod is slechts beperkte tijd geldig. CLB en school moeten na twee jaar of na de opleidingsfase evalueren of een terugkeer naar Gewoon Onderwijs – eventueel met Ondersteuning vanuit het Ondersteuningsnetwerk of vanuit een school voor BuO - een goede keuze is. Als dit zo is, dienen het CLB en de school voor Buitengewoon Onderwijs de ouders te steunen bij het vinden van een school. De scholen, het CLB en de ouders maken goede afspraken om een vlotte overgang te verzekeren.

Het zijn de ouders die de school voor Buitengewoon Onderwijs kiezen van het type waarvoor een Verslag werd opgemaakt. Ouders moeten wel rekening houden met de nabijheid van de school. Het gratis busvervoer geldt maar voor de dichtstbijzijnde school van een bepaald net.

Als een leerling een Verslag heeft, kunnen de ouders aan een school voor Gewoon Onderwijs vragen hun kind toch in te schrijven. Inschrijven gebeurt dan onder ontbindende voorwaarde. De school moet overleggen met de ouders en het CLB welke aanpassingen nodig zijn om de lessen te volgen met een Individueel Aangepast Curriculum.

Als na overleg blijkt dat de gevraagde aanpassingen onredelijk zijn, wordt de inschrijving ontbonden zodra de leerling in een andere school is ingeschreven. Als de school de leerling wel verder wil ondersteunen in zijn ontwikkeling, kan aan een school voor Buitengewoon Onderwijs of aan het Ondersteuningsnetwerk begeleiding worden gevraagd.

Als tijdens de schoolloopbaan blijkt dat de nood aan aanpassingen voor de leerling verandert en dat hij in aanmerking komt voor een Verslag, dan organiseert de school een overleg met de klassenraad, de ouders en het CLB.

Is het Gemeenschappelijk Curriculum niet meer haalbaar, dan blijven twee mogelijkheden over. Ofwel kiezen de ouders voor een overstap naar Buitengewoon Onderwijs, ofwel vragen ze aan de Gewone School om hun kind verder te begeleiden op basis van een Individueel Aangepast Curriculum. Acht de school dit niet haalbaar, dan kan ze de inschrijving van de leerling voor het volgende schooljaar ontbinden.

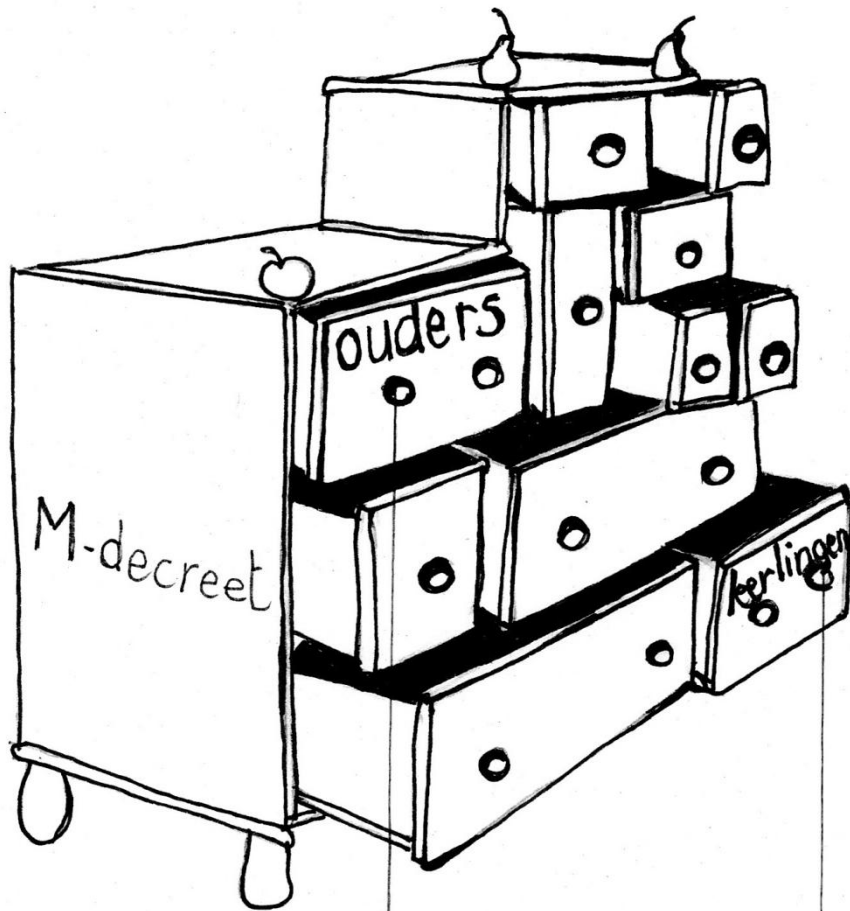
Ouders zijn verplicht ervoor te zorgen dat hun leerplichtig kind onderwijs volgt. Het kind moet dus ingeschreven zijn in een school en er regelmatig aanwezig zijn of huisonderwijs krijgen.

Als dit niet mogelijk is kunnen ouders vragen om hun kind tijdelijk of permanent vrij te stellen van de leerplicht.

Besluit

Samenvattend kunnen we stellen dat ouders bij elk belangrijk beslissingsmoment (redelijke aanpassingen, overstap naar Buitengewoon Onderwijs, aanvraag ondersteuning vanuit het Ondersteuningsmodel, hernieuwde instap in Gewoon Onderwijs enz.) betrokken moeten worden en dat men ook rekening moet houden met hun nood aan ondersteuning. Als de school handelingsgericht werkt en een goed Zorgcontinuüm uitwerkt, zal er steeds kans zijn tot overleg tussen ouders en school.

Abrupte schoolveranderingen naar Buitengewoon Onderwijs zullen niet meer kunnen en ouders hebben bij belangrijke beslissingen een beroepsmogelijkheid bij de Vlaamse Bemiddelingscommissie.

ouders werken samen

aan de toekomst van het kind.

D.2 Ouders en school in overleg met elkaar

Ouders zijn volwaardige partners

Het M-decreet vertrekt van constructief samenwerken als uitgangspunt bij het Handelingsgericht Werken. Ouders worden erkend in hun rol van betrokken partij bij de schoolloopbaan van hun kind.

We schreven het reeds in 2005 in de visietekst van de Overleggroep:

"Ouders kennen hun kind van bij de geboorte, ze groeien er mee op, zien het evolueren. Velen realiseren zich reeds heel vroeg dat er 'iets' is met hun kind, maar ze kunnen het niet bevatten, hebben geen vergelijkingspunt, hopen dat het zichzelf wel oplost, laten zich ook troosten. Ze zijn dan ook heel alert wanneer het kind voor het eerst naar school gaat, ze denken vooruit, verwachten min of meer problemen en komen dan al vlug over als 'overbezorgd'. Dikwijls schuiven ze zelf een soort 'diagnose' naar voor als een soort vermoeden, omdat ze er over gelezen hebben. Velen gaan zelf op zoek in de bibliotheek, op internet, bij verenigingen. Zij willen zich vooral gesteund voelen in hun zorg en gehoord worden als 'deskundige' althans toch wat hun kind betreft. Ze willen vooral graag ernstig genomen worden."

Een overlegmodel

Het M-decreet stuurt aan op een model van overleg en afstemming. Dat vraagt dat er rond een kind met Specifieke Onderwijsbehoeften overlegd en gecommuniceerd wordt. Communicatie tussen alle betrokken partners staat centraal: leraren, zorgteam, CLB-medewerker, ouders, externe begeleiders en diensten.

Voor het Basisonderwijs neem je best contact op met: de klasleraar, de zorgjuf of zorgcoördinator, de directie, het CLB.

Voor het Secundair Onderwijs neem je best contact op met: de titularis van de klas, de vakleraar, de leerlingenbegeleider, de graadcoördinator, de (pedagogische) directie, het CLB.

Het is dus absoluut de bedoeling dat je als ouder meedenkt over de dingen die je kind met een Specifieke Onderwijsbehoefte kunnen helpen.

Alle partners worden als evenwaardig beschouwd. Wij zien graag dat ouders hun rol als partner voor hun kind met een Specifieke Onderwijsbehoefte actief opnemen en dat de school daar open voor staat.

Communiceren kan je leren

'Overleg' wil zeggen dat alle partners een inbreng doen, nadenken over, de eigen visie overbrengen. Een geslaagd overleg is een overleg waarbij iedereen zich gehoord voelt, en waar alle partijen zich houden aan de genomen beslissingen. Vaardig kunnen communiceren is daarbij een belangrijk hulpmiddel.

Ouders nemen het initiatief

Vraag om overleg als je dit nodig vindt. En daarbij mag je als ouder best proactief zijn. Als je uit ervaring weet dat jouw kind Specifieke Onderwijsbehoeften heeft, is even overleggen en kennismaken bij de aanvang van een nieuw schooljaar of bij wisselen van leerkracht een goed idee. Je kan dan kennismaken met alle betrokkenen in een open sfeer.

Vertel eerlijk over je ervaringen. Ouders zijn en blijven de ervaringsdeskundigen van hun eigen kind. De leerkracht kan van jouw ervaring leren en daar tips uit halen voor zijn aanpak.

Wat te doen als er een concreet probleem ontstaat?

Hylke met dyslexie komt thuis met de boodschap dat ze voor haar huiswerk geen spellingchecker meer mag gebruiken. De ouders van Hylke waren in de overtuiging dat dit als compenserende maatregel was toegestaan.

Het is begrijpelijk dat ze zich opwinden en boos worden: "Begrijpt die leerkracht dan niet wat ons kind nodig heeft?" Gelukkig zijn ze zo verstandig om een afspraak te maken voor overleg. Nu kunnen ze hun vraag rustiger en meer neutraal stellen: "Hoe komt het dat Hylke geen spellingchecker meer mag gebruiken?" Misschien heeft de leerkracht hier wel een goed argument voor. Zo ontstaat ruimte voor argumentatie en kan naar een compromis gezocht worden.

Ben je ontevreden of heb je twijfels over een bepaalde aanpak? Heb je vragen hierbij? Ook dan mag je het initiatief voor overleg nemen.

Vraag gerust om opheldering. En, zoals het hoort bij een goed contact, liefst nadat de emoties wat bekoeld zijn. Spreek over je verwachtingen en emoties in de ik-vorm. Zo vermijdt je conflicten. Je mag gerust zeggen hoe je je voelt maar je hoeft daarom niet emotioneel te worden.

Overval ook de leerkracht niet aan de schoolpoort. **Maak een afspraak** zodat het gesprek alvast rustig kan verlopen. Geef ook duidelijk aan waarom je dit overleg wil. Bereid het gesprek voor. Formuleer je vraag als een probleem dat kan opgelost worden of als een uitdaging. Omschrijf zo concreet mogelijk wat precies je vragen en bekommernissen zijn. Illustreer eventueel met voorbeelden.

Goed communiceren betekent ook goed kunnen luisteren. Luister naar het standpunt van de ander. Herhaal wat gezegd wordt in je eigen woorden, om zeker te zijn dat je het goed begrepen hebt. Vraag ook uitleg tot je begrijpt wat men bedoelt.

Laat uw boosheid voorbijgaan voor je naar een overleg gaat. Vraag ook naar de beleving van de leerkracht. Luister naar de motivatie en de argumenten indien men bepaalde maatregelen niet wil toepassen of eventueel wil intrekken.

Wees realistisch. Wij denken dat eerlijkheid hier meer op zijn plaats is dan een belofte te doen of af te dwingen die achteraf niet volledig realiseerbaar is. Dit is niet eenvoudig want ook ouders schatten de mogelijkheden van hun kind niet altijd realistisch in. Regelmatig overleg in openheid en eerlijkheid helpt ook ouders hun verwachtingen bij te sturen.

Breng begrip op voor de positie van de leerkracht. Probeer het eens te geraken met een bepaalde oplossing en spreek af hoe de uitvoering van deze beslissing zal verlopen. Ouders en leerkrachten zullen vaak samen instaan voor de concrete uitvoering van de beslissing. Positief bekrachtigen werkt ook voor leerkrachten en schooldirecties. Spreek je appreciatie uit voor hun inspanningen.

Denk toekomstgericht. Herhaal op het einde van een gesprek nog eens de gemaakte afspraken. Dit kan gerust op een informele toon, maar zo vermijd je misverstanden. Vraag meteen na het overleg om een evaluatiemoment. Werkt de voorgestelde oplossing? Is het kind geholpen met de voorgestelde maatregel? Moet de maatregel behouden blijven? Kan er geprobeerd worden of het lukt zonder specifieke maatregelen?

Samengevat

Formuleer je vraag als een probleem dat opgelost kan worden	Spreek over je verwachtingen en emoties in de ik-vorm
Herhaal de grote lijnen van wat tegen je gezegd wordt	Spreek over je emoties maar wordt niet emotioneel

Besluit

Het M-decreet geeft een belangrijke aanzet om ouders een rol te geven als volwaardige partner in de begeleiding van hun kind. Het is misschien allemaal nog niet concreet en ook leerkrachten moeten leren. Laat één zaak duidelijk zijn:

'Samen' bereik je meer dan 'tegen elkaar' of 'naast elkaar'

Zie de leerkracht, het zorgteam, de CLB-medewerker niet als een tegenstander maar als een medestander die even gemotiveerd is als jij om je kind een zinvolle schoolloopbaan te gunnen.

Nawoord

De laatste 45 tot 50 jaar is er in onze maatschappij zeer veel veranderd.

Op sociaal vlak is onze samenleving veel meer verscheiden geworden. Samen met mensen uit andere landen, van alle religies en talen proberen we hier een goed leven uit te bouwen. Solidariteit met elkaar is de basis. Universele mensen- en kinderrechten zijn de maatstaf geworden om te oordelen of we als maatschappij goed bezig zijn.

Op medisch vlak hebben we enorm veel bijgeleerd en vooruitgang geboekt. Nieuwe inzichten, behandelingen en technieken maken de zorg specifiek en meer toegankelijk. Jonge disciplines zoals genetica en neuropsychologie leren ons hoe enorm verschillend mensen kunnen zijn en ook dat kinderen met Specifieke Onderwijsbehoeften echt bestaan in alle complexiteit en variatie.

Ook de technologie heeft een enorme vlucht genomen. Wie had 50 jaar geleden durven dromen van GSM, e-mail, smartphone of iPod? Wie had ooit gedacht dat een PC brailleschrift zou kunnen lezen en voorlezen? Spraaktechnologie heeft voor heel veel mensen met een beperking de mogelijkheden tot communicatie enorm verruimd. Waar we vroeger niet anders konden dan een kind met ernstige dyslexie naar het Buitengewoon Onderwijs te verwijzen, kan dit kind nu naar de Gewone School met behulp van de laptop en voorleessoftware.

Meer en meer initiatieven tonen aan dat groepen in onze maatschappij kiezen voor inclusie. Gebouwen worden toegankelijk gemaakt en architecten leren om hun ontwerpen te toetsen aan de voorschriften van toegankelijkheid. Nog niet altijd en niet overal maar het idee van Universal Design wint steeds meer veld. Hiermee bedoelt men dat gebouwen, activiteiten, initiatieven, organisaties zo opgevat worden dat zoveel mogelijk mensen, met of zonder beperking, er kunnen gebruik van maken.

Het onderwijs kan niet anders dan deze trend te volgen. Kinderen met Specifieke Onderwijsbehoeften vind je immers in elke klas. Het M-decreet is een eerste stap naar meer inclusie en een positief project voor elke school. De ouders van kinderen en jongeren met specifieke leer- en ontwikkelingsproblemen zijn blij met deze evolutie. Zij beseffen dat op deze manier de kiem gelegd wordt van een ander soort school, waar ieder kind kan ontwikkelen volgens eigen tempo en mogelijkheden, waar de dictatuur van het gemiddelde wegvalt. De school wordt een ontmoetingsruimte en een leeromgeving voor alle kinderen en jongeren.

Het realiseren van dit M-decreet en de evolutie naar een meer inclusieve school zullen tijd vragen. Laat ons begrip opbrengen voor de leraren en scholen die het zelf nog moeten uitzoeken en hun weg vinden. Alle begin is moeilijk, maar weet dat dit M-decreet mooie kansen biedt. Het zit boordevol inspiratie om voor leerlingen alles uit de kast te halen. Wij hopen vooral dat leerkrachten kansen krijgen op gerichte vorming. Aan de ouders geven we de opdracht om te blijven opkomen voor de beste kansen voor hun kind.

We wensen alle ouders, leerlingen en leraren veel succes!

De auteurs

Bijlagen

Bijlage 1

De rol van ouders in het M-decreet

In deze bijlage geven we een selectie van alle artikels in het M-decreet die betrekking hebben op de rol van de ouders.

Art II.1 10° & III.2 10°

53°bis uitbreiding van zorg: fase in het zorgcontinuüm waarbij de school de maatregelen uit de fase van verhoogde zorg onverkort verderzet en het CLB een proces van handelingsgerichte diagnostiek opstart. Het CLB richt zich daarbij op een uitgebreide analyse van de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling en op de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht(en) en ouders met het oog op het formuleren van adviezen voor het optimaliseren van het proces van afstemming van het onderwijs- en opvoedingsaanbod op de zorgvraag van de leerling. Het CLB bepaalt in samenspraak met de school en de ouders welke bijkomende inzet van middelen, hulp of expertise, hetzij ten aanzien van de school of de leerling, al dan niet in zijn context, wenselijk is alsook de omvang en de duur daarvan;

Art II.2

Het werkt hiervoor op een systematische, planmatige en transparante wijze samen met het CLB en de ouders en doet, in het bijzonder voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, gepaste en redelijke aanpassingen, waaronder het inzetten van remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen naargelang de noden van de leerling. De specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen en de ondersteuningsbehoeften van het onderwijspersoneel en de ouders staan daarbij centraal.

& Art.III.75 / 76

Art. 30/1. Bij de organisatie van het leerprogramma werkt de klassenraad op een systematische, planmatige en transparante wijze samen met het centrum voor leerlingenbegeleiding en de betrokken personen en doet in het bijzonder voor jongeren met specifieke onderwijsbehoeften gepaste en redelijke aanpassingen, waaronder remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen naargelang de noden van de jongere. De specifieke onderwijsbehoeften van jongeren en de ondersteuningsbehoeften van het onderwijspersoneel en de ouders staan daarbij centraal.

Bij de organisatie van de leertijd werkt een centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen op een systematische, planmatige en transparante wijze samen met het centrum voor leerlingenbegeleiding en de betrokken personen en doet in het bijzonder voor jongeren met specifieke onderwijsbehoeften gepaste en redelijke aanpassingen, waaronder remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen naargelang de noden van de jongere. De specifieke onderwijsbehoeften van jongeren en de ondersteuningsbehoeften van het onderwijspersoneel en de ouders staan daarbij centraal.

& Art. III.14

Art. 136/2. De bepaling van artikel 252, §1, a), 2), houdt ook in dat in het bijzonder voor een leerling met specifieke onderwijsbehoeften op grond van specifieke onderwijskundige argumenten de vorming van een bepaald structuuronderdeel gedurende een deel of het geheel van het schooljaar aangepast wordt door het doen van gepaste en redelijke aanpassingen, waaronder het inzetten van remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen naargelang de noden van de leerling.

De klassenraad werkt hiervoor op een systematische, planmatige en transparante wijze samen met het centrum voor leerlingenbegeleiding en de ouders. De specifieke onderwijsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsbehoeften van het onderwijspersoneel en de ouders staan daarbij centraal.”

Art. II.4 4°

dat de onderwijsbehoeften niet louter toe te schrijven zijn aan een SES-kenmerk van de leerling, vermeld in artikel 133;

Art. II.4

§6. Wanneer niet meer voldaan is aan de voorwaarden van §1, 2° en 3°, kan het CLB op eigen initiatief, op vraag van de ouders of op vraag van de school, het verslag opheffen.

§7. Bij onenigheid tussen ouders, school en CLB over het afleveren van het verslag kan, op initiatief van een van de betrokken partijen, een beroep gedaan worden op een Vlaamse Bemiddelingscommissie.

Art. II.6

Een inschrijving in het type basisaanbod is maximaal twee schooljaren geldig. Aan het einde van deze periode volgt een evaluatie door de klassenraad en het CLB. Wanneer de klassenraad en het CLB op basis van deze evaluatie beslissen dat de aanpassingen, waaronder remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen, disproportioneel of onvoldoende zullen zijn om de leerling het gemeenschappelijk curriculum te laten volgen in een school voor gewoon onderwijs en een verder verblijf in het basisaanbod nodig is, bevestigt het CLB dit door de opmaak van een nieuw verslag, als vermeld in artikel 15, dat de inschrijving verlengt met maximaal twee schooljaren. Ten laatste na twee schooljaren volgt opnieuw een evaluatie. Wanneer de klassenraad en het CLB op basis van de evaluatie beslissen dat de aanpassingen, waaronder remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen wel proportioneel zullen zijn om de leerling het gemeenschappelijk curriculum te laten volgen in een school voor gewoon onderwijs dan:

1° ondersteunen de school voor buitengewoon onderwijs en het CLB de ouders bij het vinden van een school voor gewoon onderwijs waar de leerling kan ingeschreven worden;

2° maken de betrokken scholen, de CLB's en de ouders afspraken in functie van een vlotte overgang van de leerling van de school voor buitengewoon onderwijs naar de school voor gewoon onderwijs.”

Art.II.10 & Art. III.12

§2. De ouders kiezen in overleg met het CLB de dichtstbijzijnde school voor buitengewoon onderwijs van hun vrije keuze om het permanent onderwijs aan huis te organiseren. Omwille van omstandigheden eigen aan het kind en mits omstandige motivering kan een andere school voor buitengewoon (secundair) onderwijs worden gekozen.

Art. II.11 & III.6

§2. Leerlingen die beschikken over een verslag als vermeld in artikel 15 /294 worden door een school voor gewoon onderwijs onder ontbindende voorwaarde ingeschreven. De school organiseert overleg met de ouders, de klassenraad en het CLB, over de aanpassingen die nodig zijn om de leerling mee te nemen in het gemeenschappelijk curriculum of om de leerling studievoortgang te laten maken op basis van een individueel aangepast curriculum.

Indien na het overleg de school de disproportionaliteit van de aanpassingen die nodig zijn, bevestigt, wordt de inschrijving ontbonden op het moment dat deze leerling in een andere school is ingeschreven en uiterlijk 1 maand, vakantieperioden niet inbegrepen, na de kennisgeving van de bevestiging van de disproportionaliteit.

Wanneer de school de aanpassingen wel proportioneel acht, komen deze leerlingen op dezelfde wijze als leerlingen met een gemotiveerd verslag in aanmerking voor aanvullende financiering of subsidiëring zoals van toepassing in het kader van het geïntegreerd onderwijs.

§3. Wanneer tijdens de schoolloopbaan de nood aan aanpassingen voor een leerling wijzigt en de vastgestelde onderwijsbehoeften van die aard zijn dat voor de leerling een verslag, als vermeld in artikel 15 /294, nodig is, organiseert de school een overleg met de klassenraad, de ouders en het CLB en beslist op basis daarvan en nadat het verslag werd afgeleverd, om de leerling op vraag van de ouders studievoortgang te laten maken op basis van een individueel aangepast curriculum of om de inschrijving van de leerling voor het daaropvolgende schooljaar te ontbinden.

Art. III.13

Art. 123/1. §1. Ouders zijn verplicht ervoor te zorgen dat hun leerplichtig kind daadwerkelijk onderwijs volgt, dit wil zeggen ingeschreven is in een school en er regelmatig aanwezig is, of huisonderwijs volgt.

Voor de leerplichtige van vreemde nationaliteit geldt dit vanaf de zestigste dag na de inschrijving in het vreemdelingen- of in het bevolkingsregister.

§2. Indien het kind in de onmogelijkheid verkeert om onderwijs te volgen, kan de onderwijsinspectie, op vraag van de ouders, beslissen tot een tijdelijke of permanente vrijstelling van de leerplicht.

Bijlage 2

Woordenlijst

Curriculum:

Samenhangend geheel van studieonderdelen die samen een opleiding vormen. Een curriculum omvat een plan voor onderwijzen en leren, dat bestaat uit schoolboeken, cursussen, lespakketten, leerplannen en lijsten met eindtermen. Deze plannen kunnen worden opgesteld voor een bepaald leerjaar of voor een cyclus, een schooltype of onderwijsvorm. Dit geheel verwijst ook naar de algemene competenties: de kennis, vaardigheden en attitudes.

- Gemeenschappelijk Curriculum: het pakket dat voor alle leerlingen geldt in een bepaalde opleiding om een getuigschrift of diploma te kunnen halen.
- Individueel Aangepast Curriculum: een pakket van studieonderdelen en na te streven vaardigheden, samengesteld op maat van een leerling met Specifieke Onderwijsbehoeften. Dit kan wel nog leiden tot een attest van verworven bekwaamheden.

Differentiaaldiagnose:

Door meer doorgedreven onderzoek het verschil proberen maken tussen stoornissen die sterk op elkaar lijken. 'Niet goed kunnen rekenen' kan wijzen op 'minder verstandig zijn' maar even goed, bij een normaalbegaafd kind dan, op een probleem met automatisering. 'Niet goed luisteren' kan wijzen op verminderd gehoor maar evengoed op een aandachtsprobleem. Druk motorisch gedrag en onhandigheid kunnen doen denken in de richting van ADHD (overbeweeglijkheid) of DCD (coördinatieprobleem) ...

Leerlingvolgsysteem:

Het Leerlingvolgsysteem is een systeem waarbij leerkracht en zorgleerkracht de opvolging doen van de leervorderingen van de leerling. De leervorderingen worden verzameld door toetsen, taken, observaties, gesprekken, enz. Op basis van deze gegevens zoekt men naar een aangepaste aanpak voor de leerling. Zo wordt de leerling goed 'gevolgd' over de schooljaren heen.

Ondersteuningsnetwerk:

Vanaf 1 september 2017 kunnen leerlingen met een Verslag of Gemotiveerd Verslag voor ondersteuning terecht bij het Ondersteuningsnetwerk waarbij de gewone school zich aansloot. De school voor Gewoon Onderwijs formuleert, samen met het CLB en de ouders, de ondersteuningsnoden. De school legt de vraag tot ondersteuning voor aan het Ondersteuningsnetwerk. Scholen voor Buitengewoon Onderwijs staan in voor de ondersteuning van leerlingen, ouders, leerkrachten en schoolteams.

Prodia:

In 2007-2008 sloegen alle onderwijskoepels en de CLB-centra van alle netten de handen in elkaar. Ze startten een project op om kwaliteitsvolle en wetenschappelijk verantwoorde diagnostiek in de leerlingenbegeleiding te ontwikkelen. Er worden instrumenten uitgewerkt om leerlingen beter te begeleiden. Zie ook www.prodia.be

SES-kenmerken:

SES verwijst naar de sociaal-economische status van de gezinnen waaruit de leerlingen komen. Voor elke leerling met SES-kenmerken krijgt de school extra SES-lestijden. Dit alles kadert binnen het Gelijke OnderwijsKansenbeleid (GOK) van een school.

Vervolgonderwijs:

Het onderwijs dat men volgt na de secundaire school. Dit is geen leerplichtonderwijs en wordt georganiseerd op heel diverse niveaus bv 7^e specialisatiejaar na een beroepsopleiding of Hoger Beroepsonderwijs (HBO5), professionele of academische Bachelor en Master aan de hogeschool of universiteit.

Afkortingen

AD(H)D = Attention Deficit (Hyperkinetic) Disorder of aandachtstekortstoornis

ASS = AutismeSpectrumStoornis

BuO = Buitengewoon Onderwijs

DCD = Developmental Coordination Disorder of coördinatie-ontwikkelingsstoornis

GOK = Gelijke OnderwijsKansen

GV = Gemotiveerd Verslag

IAC = Individueel Aangepast Curriculum

LVS = LeerlingVolgSysteem

MDO = MultiDisciplinair Overleg

NLD = Non-verbal Learning Disabilities

N-RTH= Niet-Rechtstreeks Toegankelijke Hulp (in het kader van Jeugdhulp zie bijlage 4)

OM = OndersteuningsModel

ONW = OndersteuningsNetWerk

PB = Pedagogische Begeleiding

RA = Redelijke Aanpassingen

REDICODIS = REmediëren, DIfferentiëren, COmpenseren, DISpensen (nieuwe term)

RTH = Rechtstreeks Toegankelijke Hulp (in het kader van Jeugdhulp zie bijlage 4)

SES = Sociaal-Economische Status

SOB = Specifieke OnderwijsBehoeften

STICORDI : STimuleren, COmpenseren, Remediëren, Dispensen (oude term)

STOS = Spraak- en TaalOntwikkelingsStoornis

V = Verslag (voor IAC of BuO)

Bijlage 3

De vele gerichte bronnen, publicaties en informatie over specifieke beperkingen en stoornissen en over de aanpak bij deze kinderen en jongeren worden hier niet vermeld. We kozen er ook voor om geen eigen publicaties van de leden van de Overleggroep OKLO in deze lijst op te nemen. Je vindt het aanbod op hun websites. Zie pagina's 8 en 9.

Bronnen via literatuur

Caroline Andries, Annemie Desoete, Pol Ghesquière, Kees Vernooy, *Leerproblemen evidence-based voorspellen, onderkennen en aanpakken. Bijdrage uit onderzoek.* Leuven, Acco.

Bouwman A. e.a., *Differentiëren is te leren. Omgaan met verschillen in het basisonderwijs.* Amersfoort, CPS.

Diverse auteurs, *Groeiboek. Zorg- en volgsysteem voor kleuters. Analyse en handelen.* (Taalontwikkeling, Motorische Ontwikkeling, Zintuiglijke ontwikkeling en Lichamelijke factoren, Positieve ingesteldheid) Antwerpen, Garant.

Pol Ghesquière en Walter Hellincx, *Als leren pijn doet.* Leuven, Acco.

Mardulier T., *Update, M-decreet. Maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.* Brussel, Klasse.

<https://www.klasse.be/wp/wp-content/uploads/2015/08/Brochure-M-decreet.pdf>

Meirsschaut Mieke, Frank Monsecour en Marijke Wilssens. *Klaar voor redelijke aanpassingen. Een leidraad.* Gent: Arteveldehogeschool.

Noëlle Pameyer en Tanja van Beukering, *Handelingsgerichte diagnostiek. Een praktijkmodel voor diagnostiek en advisering bij onderwijsproblemen.* Leuven, Acco.

Pameyer Noëlle, Tanja van Beukering, Yolande Schulpen en Hugo Van de Veire, *Handelingsgericht werken op school. Samen met leerkracht, ouders en kind aan de slag.* Leuven, Acco.

Pameyer Noëlle, Tanja van Beukering, Sonja De Lange, Yolande Schulpen en Hugo Van de Veire, *Handelingswerken in de klas. De leerkracht doet er toe.* Leuven, Acco.

Pameyer Noëlle, *Samen sterk.: Ouders en School.* Leuven, Acco.

Struyven K. e.a., *Binnenklasdifferentiatie. Leerkansen voor alle leerlingen.* Leuven, Acco.

Vanhove G., werkgroep Vademecum zorg, *Vademecum zorg.* Brussel, VSKO.

Van Bogaert M. e.a., *Infobrochure M-decreet.* Brussel, VSKO (VVKBaO).

Bronnen via Websites

Onderwijskoepels

GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, *M-decreet Survival Guide*. GO! Brussel GO! (tel.: 02 790 92 00) www.g-o.be

(brochure gratis downloaden via: [http://virbo.be/upload/files/downloads/1413795666M-decreetsurvivalguide\(ZCuitprodia\).pdf](http://virbo.be/upload/files/downloads/1413795666M-decreetsurvivalguide(ZCuitprodia).pdf))

KOV – Katholiek Onderwijs Vlaanderen, Brussel *Vademecum Zorg*.

<https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/vademecum-zorg-en-kansen>

OVSG (Onderwijskoepel van steden en gemeenten), tel.: 02 506 41 50 www.ovsg.be

Departement Onderwijs Vlaanderen

Departement Onderwijs Vlaanderen, *Alle mogelijkheden tot ondersteuning en begeleiding van leerlingen met een beperking*

<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/ouders/ondersteuning-en-begeleiding>

Departement Onderwijs Vlaanderen, *Curriculum, eindtermen en ontwikkelingsdoelen*.

<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/eindtermen-en-ontwikkelingsdoelen>

Tewerkstelling bij de Overheid

Selor, *Tewerkstelling bij de overheid, Selor en gelijke kansen. Ook redelijke aanpassingen op de werkvloer*.

www.selor.be/nl/gelijke-kansen/personen-met-een-handicap,-leerstoornis-of-ziekte/

Diverse wetteksten of overeenkomsten

Unia, *Protocol betreffende het begrip redelijke aanpassingen 19 juli 2007*.

<https://www.unia.be/nl/wetgeving-aanbevelingen/wetgeving/protocol-tussen-de-federale-staat-de-vlaamse-gemeenschap-de-franse-gemeenschap-de-duitstalige-gemeenschap-het-waals-gewest-het-brussels-hoofdstedelijk-gewest-de-gemeenschappelijke-gemeenschapscommissie-en-de-franse-gemeenschapscommissie-ten-gunste-van-de-personen-met-een-handicap>

Vlaams Parlement, *Ontwerp van decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. / Tekst aangenomen door de plenaire vergadering*.

Stuk 2290 (2013-2014) nr. 7 ingediend op 12 maart 2014 (2013-2014). Zoek bij parlementaire documenten. www.vlaamsparlement.be

Vlaams Parlement, *Ontwerp van decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. / Memorie van Toelichting*.

Stuk 2290 (2013-2014) nr.1 ingediend op 21 november 2013 (2013-2014). Zoek bij parlementaire documenten. www.vlaamsparlement.be

Vlaamse Onderwijsraad. (VLOR), *Engagementsverklaring buitenschoolse logopedie 18 september 2013*. <https://www.vlor.be/engagementsverklaring-logopedie>

Interessante websites

www.adibib.be

Website van Eureka ADIBib. Deze vereniging ADIBib maakt leer- en werkboeken van het onderwijs digitaal beschikbaar voor leerlingen met beperkingen in de schriftelijke communicatie.

www.basiseducatie.be

Website van de Centra voor Basiseducatie in Vlaanderen. Richt zich tot volwassenen die niet lang naar school gingen of kansen gemist hebben. Basiseducatie helpt om de kennis van taal, rekenen, computer en algemene vorming op te frissen en te versterken. De lessen worden gegeven op niveau lager onderwijs en eerste graad secundair onderwijs.

www.centrumvoorafstandsonderwijs.be

Website van Afstandsonderwijs in Vlaanderen voor thuisopleidingen, groepslessen en afstandsonderwijs.

www.go-ouders.be

Website van Oudervereniging Gemeenschapsonderwijs.

www.gripvzw.be

Website van Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap. Grip is een burgerrechtenorganisatie van en voor mensen met een handicap. Hun doel is gelijke rechten en kansen voor iedereen.

ISC-richtlijnen M-decreet en Ondersteuningsmodel

Dit document bevat alle netoverstijgende nota's inzake de implementatie van het M-decreet en het ondersteuningsmodel die tot op heden zijn verschenen.

ISC staat voor InternettenSamenwerkingsCel.

Het webadres vraagt wat concentratie. Sommigen kunnen het vinden door in Google in te vullen: ISC-richtlijnen M-decreet en Ondersteuningsmodel. Het volledige webadres is:

https://docs.google.com/document/u/1/d/e/2PACX-1vQ4RekSke38xZWCecPU6PISgH6A9IOKUQw9rhSXnmZzN_9qU2rbfttEF5JytDh73PHZa41o2uJVcPN/pub

www.kinderrechtencommissariaat.be

Website van het Kinderrechtencommissariaat dat bij decreet is opgericht door het Vlaamse Parlement als onafhankelijk instantie. Onderzoekt de goede naleving van de kinderrechten en geeft advies aan het Vlaamse Parlement.

www.koogo.be

Website van Oudervereniging Onderwijs van Steden en Gemeenten (OVSG).

www.letop.be

Website van Eureka. Deze vereniging wil betere kansen in het onderwijs creëren voor leerlingen met leerstoornissen en aanverwante specifieke aandachtsstoornissen en ontwikkelingsstoornissen. De website van Letop biedt hierover heel uitgebreide informatie.

www.luisterpuntbibliotheek.be

Website van Luisterpunt. Luisterpunt is de bibliotheek voor mensen met een leesbeperking. De boeken zijn beschikbaar als daisy-luisterboek of als brailleboek.

www.oudersvoorinclusie.be

Website van de beweging 'Ouders voor Inclusie' (OVI) sinds 2011. Er is een stuurgroep en een regionale werking. De organisatie werkt met vrijwilligers en richt zich vooral op Inclusie in het Onderwijs. Op dezelfde website kan je doorklikken naar Steunpunt voor Inclusie waar je professionelen vindt die je met raad en daad bijstaan.

www.unia.be

Website van Unia – Interfederaal Gelijkekansencentrum. Unia is een onafhankelijke openbare instelling die discriminatie bestrijdt en gelijke kansen bevordert.

www.vcov.be

Website van de Ouderkoepel van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

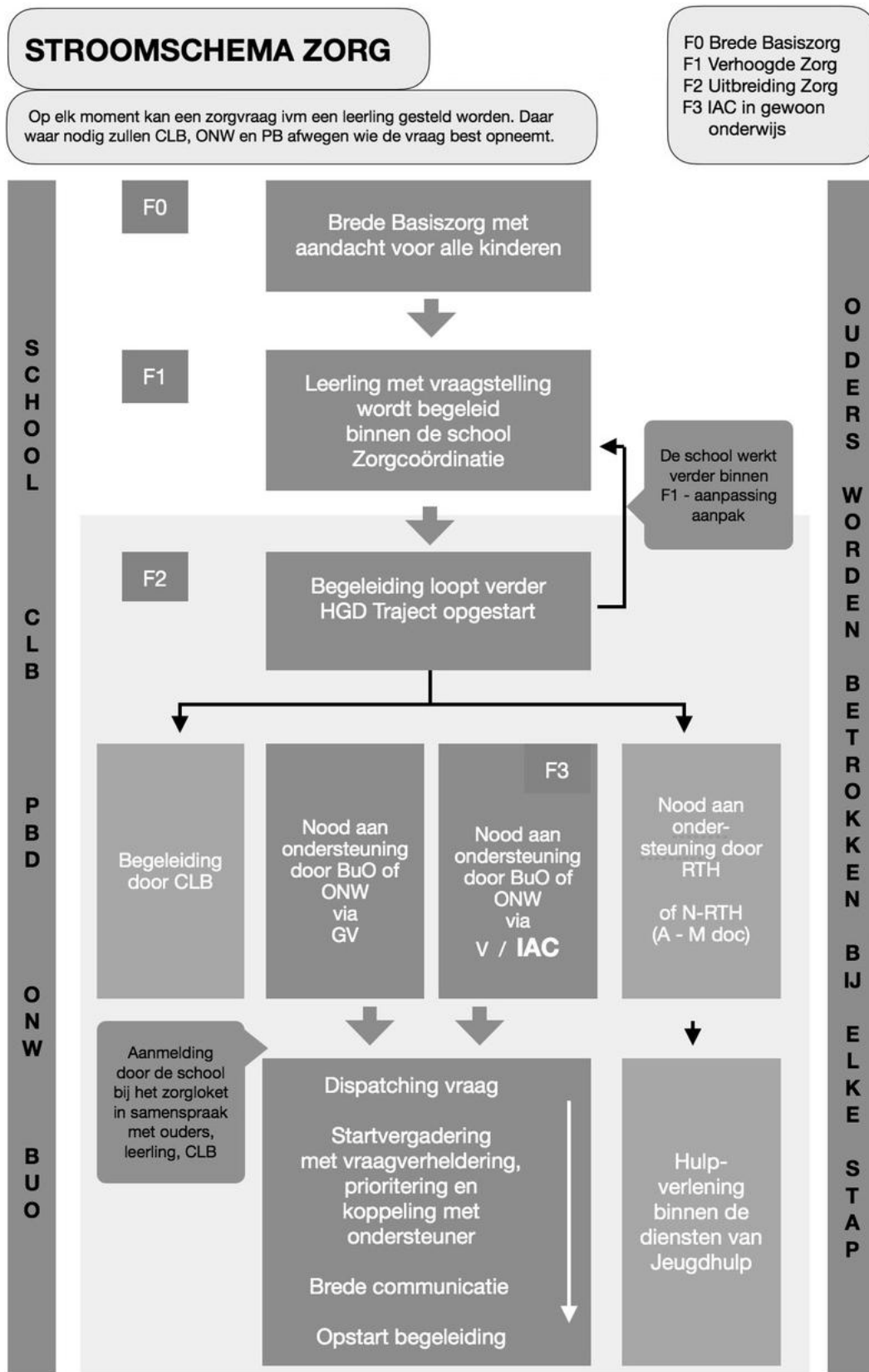
www.vijftact.be

Website van Vijftact. Dit is een samenwerkingsverband van vijf vormingsdiensten die streven naar een volwaardig burgerschap van personen met een handicap (in ruime zin): Centrum Zitstil, Doof Vlaanderen, Gezin en Handicap, Sig, Autisme Centraal.

www.zorgkompas.be

Website van Zorgkompas. De organisatie helpt al jaren om het Handelingsgericht Werken ingang te doen vinden in scholen. Ze biedt een digitaal leerlingvolgsysteem aan waarin een handelingsgerichte visie geïntegreerd is en organiseert vormingen voor schoolteams en individuele leerkrachten.

Bijlage 4

Dankwoord

Begga Van De Walle en Linda Op de Beeck van CETOS vzw

Het bestuur van BEKINA vzw

Het bestuur van NLD-vereniging vzw

Veerle Algoed, Ann Desmyter en Kaat De Witte van Dyspraxis vzw

Ria Vandenheuvel en Machteld Van Ostaede van Centrum ZitStil vzw

Francine Philips, Luk Van Den Steen, Guy Van Deuren en het bestuur van Sprankel vzw

Rita Bollaert, Marijke Wilssens, Luc Anthonis en Pieter Ideler (tekstcorrectie en layout)

Dries Mouton en Fransien Vanderschueren (illustraties)

Dank voor je medewerking aan het tot stand komen van deze uitgave.